

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM KURUMLARI İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN EĞİTSEL
TANILAMA VE DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN RAM
ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)**

YUNUS AKTAŞ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MUNİRAH MOHAMMED ALABOUDI

İSTANBUL, 2022

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM KURUMLARI İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN EĞİTSEL
TANILAMA VE DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN RAM
ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)**

YUNUS AKTAŞ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MUNIRAH MOHAMMED ALABOUDI

İSTANBUL, 2022

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından Eğitim Kurumları İşletmeciliği alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad	Kanaati	İmza
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı:

İmza:

ÖZ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN EĞİTSEL TANILAMA VE DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN RAM ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (İSTANBUL ÖRNEĞİ)

Aktaş, Yunus

Eğitim Kurumları İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 194012002

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-5938-3945

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10463339

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Munirah Mohammed Alaboudi

Haziran 2022, 118 sayfa

Bu araştırmanın amacı: Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde (RAM) özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yaşanan problemlerin ortaya çıkarılması ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerinin saptanmasıdır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu; 2021-2022 yılı eğitim öğretim döneminde İstanbul ilinin Arnavutköy, Esenler, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören ve Sultangazi ilçelerinde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapan 2 müdür yardımcısı, 11 özel eğitim öğretmeni ve 17 rehber öğretmen/psikolojik danışman olmak üzere toplamda 30 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve uzman görüşü alınarak hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi ile İstanbul'da bulunan 6 Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarından seçilmiştir. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucundaki bulgular; “Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler” ve “Sürece İlişkin Çözüm Önerilerinin Sunulması” şeklinde 2 ana tema altında oluşturulmuştur. Ana temalara uygun alt temalar oluşturularak, genelden özele giden bir yol izlenmiştir. Belirlenen temalara ait kodlamalar ve alt kodlamalar oluşturulmuş olup toplam 435 adet kodlama yapılmıştır.

Araştırma bulguları yorumlanarak sonuçlar ve öneriler tespit edilmiştir. Araştırmadaki katılımcılardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde ramlarda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine yönelik farklı boyutlarda birçok problem tespit edilmiştir. Rama eğitsel tanılama ve değerlendirme için başvuran velilerin bilinç ve bilgi düzeylerinin düşük olduğu, ramlarda vaka inceleme sürecinde fiziksel ortamın yetersiz olduğu ve tanılamada kullanılan materyal eksikliklerinin olduğu, ram ile paydaş kurumlar (okul-hastane-özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri) arasındaki iletişimin zayıf olduğu, eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu alınan yerleştirme kararı sürecinde en büyük problemin özel eğitim okullarında ve sınıflarında yaşanan kontenjan sınırı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitsel tanılama ve değerlendirme, Özel eğitim, Özel gereksinimli bireyler, RAM, Rehberlik ve araştırma merkezi

ABSTRACT

EVALUATION OF THE EDUCATIONAL DIAGNOSIS AND ASSESSMENT PROCESS OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS ACCORDING TO THE OPINIONS OF RAM EMPLOYEES (ISTANBUL EXAMPLE)

Aktaş, Yunus

MA in Educational Institutions Management

Studen ID: 194012002

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-5938-3945

National Thesis Center Reference Number: 10463339

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Munirah Mohammed Alaboudi

June 2022, 118 Pages

The purpose of this research is to reveal the problems experienced in the educational diagnosis and evaluation process of individuals with special needs in the Guidance and Research Centers (RAM) and to determine solutions for these problems. The case study model, one of the qualitative research designs, was used in the research. Working group; It consists of a total of 30 participants, including 2 assistant principals, 11 special education teachers, and 17 guidance teachers/psychological counselors working in the Guidance and Research Centers in Arnavutköy, Esenler, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören and Sultangazi districts of Istanbul during the 2021-2022 academic year. In the research, "Personal Information Form" and semi-structured interview form prepared by taking expert opinion were used as data collection tools. Participants were selected from 6 RAM employees in Istanbul with purposive sampling method. The data obtained from the opinions of the participants were analyzed by the content analysis method. Findings as a result of the research; It was formed under 2 main themes: "Problems Related to the Educational Diagnosis and Evaluation Process" and "Presenting Solution Suggestions Regarding the Process". Codings and subcodings of the determined themes were created and a total of 435 codes were made. Results and recommendations were determined by interpreting the research findings. When the results obtained from the participants in the study were

examined, many problems of different dimensions were detected in RAM. The awareness and knowledge level of the parents who applied to RAM is low, the physical environment is insufficient and there are deficiencies in the materials used in the diagnosis, the communication between RAM and the stakeholder institutions is weak, It has been determined that the biggest problem in the placement decision process, which is taken as a result of educational diagnosis and evaluation, is the quota limit in special education schools and classes.

Keywords: Educational Diagnosis and Evaluation, Special Education, Individuals with Special Needs, RAM, Guidance and Research Center

İTHAF

Her daim yanımda olan ve desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen canım aileme...

TEŞEKKÜR

Zor süreçlerden geçerek çalışmamı nihayete erdirdim. Bu çalışmamda bana gerekli yardım, ilgi ve desteği sunan başta tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Munirah Mohammed Alaboudi'ye ve lisans ve yüksek lisans öğrencisiyken kendilerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Bu zorlu süreçte maddi manevi bana desteklerini hiç esirgemeyen canım eşim Nagihan AKTAŞ'a, abim Emre AKTAŞ'a, yengem Zeynep AKTAŞ'a ve benim bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan canım anneme ve babama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Araştırma sürecimde bana hep destek olan ve kolaylıklar sağlayan kurum müdürüm Murat Üner'e de bu çalışmamdaki katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Bu araştırmanın bilim dünyasına katkı sağlamasını diliyorum.

Yunus Aktaş

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT	vi
İTHAF	viii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Problem	3
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Varsayımlar	9
1.5. Sınırlılıklar.....	10
1.6. Tanımlar	10
BÖLÜM II KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ALANYAZIN	12
2.1. Özel Eğitim Kavramı.....	12
2.2. Özel Eğitimin Tarihi.....	12
2.3. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özellikleri.....	13
2.4. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme	16
2.5. Türkiye’de Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Süreci	16
2.6. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme ile İlgili Araştırmalar	18
2.6.1. Uluslararası Literatürde Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme	18
2.6.2. Ulusal Literatürde Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme	20
BÖLÜM III METODOLOJİ	24
3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	25
3.3. Katılımcıların Demografik Bilgileri	26
3.4. Veri Toplama Aracı.....	30
3.5. Verilerin Toplanması.....	31
3.6. Verilerin Dökümü.....	32

3.7. Verilerin Analizi.....	32
BÖLÜM IV BULGULAR	34
4.1. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler	38
4.1.1. Vasi veya Veliler ile İlgili Karşılaşılan Problemler	38
4.1.1.1. Velilerin Bilinçsizliği ve Bilgisizliği.....	38
4.1.1.2. Konan Tanıya İtiraz Etme	39
4.1.1.3. Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları	40
4.1.1.4. Veliler ile İletişim Kurmada Güçlük Yaşama	41
4.1.1.5. Veliler Tarafından Çocuklara Tanı Konulmasında Çekinme.....	42
4.1.1.6. Düşük Sosyoekonomik Düzeye Sahip Olma.....	42
4.1.1.7. Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	43
4.1.1.8. Çevreden Duyulan Asılsız Bilgilerden Etkilenme	44
4.1.1.9. Velilerin Yaşadığı Psikolojik Problemler.....	45
4.1.1.10. Geç Tanı Konulmasına Neden Olma.....	45
4.1.1.11. İhtiyaç Kalmadığı Halde Çocuğa Özel Eğitim Aldırmada Israrcılık	46
4.1.1.12. Velilerdeki Suçluluk Hissi.....	47
4.1.1.13. Velilerin Çok Detaycı Olması ve Fazla Sorgulaması.....	47
4.1.1.14. Kendini İfade Etmede Güçlük Yaşama	48
4.1.2. Vaka incelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler.....	50
4.1.2.1. RAM'ların Standart Olmaması	50
4.1.2.2. Okul Öğretmeni ile RAM Personeli Arasındaki İletişimsizlik	50
4.1.2.3. Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları	51
4.1.2.4. Personele Yönelik Hizmet İçi Eğitim Eksikliği	52
4.1.2.5. Öğrencinin Değerlendirmeye Hazır Gelmemesi	53
4.1.2.6. Deneyimsiz Personellerin Vaka İnceleme Sürecinde Yetersiz Kalması ..	53
4.1.2.7. Alanında Uzman Personel Eksikliği.....	54
4.1.2.8. Öğrenciye Tanı Konulmasında Güçlük Yaşanması	55
4.1.2.9. Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği.....	56
4.1.2.10. Performans Belirleme Ölçütlerinin Yetersiz Olması.....	57
4.1.2.11. Velinin Öğrenci Hakkında Yanlış Bilgilendirme Yapması.....	58
4.1.2.12. Öğrencinin İnceleme Sırasında Performans Sergilemeyi Reddetmesi...	59
4.1.2.13. Öğrencinin Dikkat Süresinin Az Olması.....	60
4.1.2.14. Eğitim Planının Öğrencinin Anlık Performansına Göre Şekillenmesi...	60
4.1.2.15. Öğrenciye Ayrılan Zamanın Kısıtlı Olması	61

4.1.3. İşbirliği İçindeki Paydaşlarla Yaşanılan Problemler	63
4.1.3.1. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	63
4.1.3.1.1. Belirli Bir Standardın Olmaması	63
4.1.3.1.2. Velilere Yanlış Bilgi Verilmesi	64
4.1.3.1.3. Dönem Sonu Evrağındaki Eksiklikler	65
4.1.3.1.4. Kurum Çıkarları İçin Velileri Eğitim Konusunda Yanlış Yönlendirme	65
4.1.3.1.5. Ders Sürelerindeki Kısıtlılık	66
4.1.3.1.6. Sistemsel Sorun (Sertifika ile Öğretmen Olabilmek)	67
4.1.3.1.7. Verilen Eğitimin Yetersiz Olması	67
4.1.3.1.8. RAM'dan Alınan Eğitim Planının Dışına Çıkmak	67
4.1.3.2. Hastane	69
4.1.3.2.1. Hastane ve RAM Tarafından Konan Tanılarda Uyuşmazlık	69
4.1.3.2.2. Hastane ve RAM Arasındaki İletişimsizlik	71
4.1.3.2.3. Yeteri Kadar Zaman Ayrılmadan Tanı Konulması	71
4.1.3.3. Okul	73
4.1.3.3.1. Özel Eğitim ve RAM'ın İşleyişine İlişkin Konularda Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerinde Eksiklik Olması	73
4.1.3.3.2. Sınıf Mevcudunun Fazla Olması	74
4.1.3.3.3. Eğitsel Değerlendirme İsteği Formlarının Yetersiz ve Eksik Olması ...	74
4.1.3.3.4. RAM ile Arasındaki İletişimsizlik	76
4.1.4. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler	77
4.1.4.1. RAM'larda Yerleştirme Kararı için Standart Kriterler Olmaması	77
4.1.4.2. Alanında Uzman Personel Eksikliği	78
4.1.4.3. Öğretmen Veli İletişimsizliği	79
4.1.4.4. Öğrenciye Tanı Koymada ve Yerleştirmede Güçlük Yaşanması	79
4.1.4.5. Fiziki Ortam Eksikliği	80
4.1.4.6. Okulların ve Öğretmenlerin İtirazı	81
4.1.4.7. Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı	82
4.1.4.8. Yeni Atanan Öğretmenlerin Çevreyi Tanımaması	83
4.1.4.9. RAM'daki Öğretmenler Arasındaki Fikir Ayrılığı	83
4.1.4.10. Kontenjan Sınırı	84
4.2. Yaşanan Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri	87
4.2.1. Mesai Saatlerinin Düzenlenmesi	87
4.2.2. Tanılama Testlerinin Geliştirilmesi ve Standartlaştırılması	87

4.2.3. Randevu Sisteminin Düzenlenmesi	89
4.2.4. PDR Hizmetleri Bölümü ile Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün Ayrılması	89
4.2.5. Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi	91
4.2.6. Hizmet İçi Eğitimlerin Verilmesi	92
4.2.7. Denetim Yapmak.....	93
4.2.8. Okul Merkezli Yapının Oluşturulması	94
4.2.9. Paydaşlar Arasında Koordinasyon Sağlamak.....	94
BÖLÜM V TARTIŞMA VE SONUÇ	98
BÖLÜM VI ÖNERİLER.....	102
6.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	102
6.2. İlerideki Araştırmalara Yönelik Öneriler	104
REFERANSLAR.....	105
EKLER.....	109
EK A	109
EK B	115
EK C	117
ÖZGEÇMİŞ.....	118

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) Göre Özel Gereksinimi Olan Bireyler ve Yasal Tanımları	14
Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	27
Tablo 4.1. Ana Temaya İlişkin Frekans Dağılımları.....	34

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Kod Bulutu.....	37
Şekil 4.2. Vasi veya Veliler İle İlgili Karşılaşılan Problemler Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	48
Şekil 4.3. Vasi veya Veliler İle İlgili Karşılaşılan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı	49
Şekil 4.4. Vaka İncelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	62
Şekil 4.5. Vaka İncelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı	63
Şekil 4.6. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	68
Şekil 4.7. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı	69
Şekil 4.8. Hastane Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	72
Şekil 4.9. Hastane Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı.....	73
Şekil 4.10. Okul Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler	76
Şekil 4.11. Okul Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı.....	77
Şekil 4.12. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	86
Şekil 4.13. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı.....	86
Şekil 4.14. Yaşanılan Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler.....	96
Şekil 4.15. Sürece İlişkin Çözüm Önerilerinin Sunulması Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı	97

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	Aktaran
ASEPA	Avustralya Özel Eğitim Müdürleri Birliği
BEP	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
Çev.	Çeviren
ÇÖZGER	Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu
Ed.	Editör
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
Sf.	Sayfa
Vd.	Ve Diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Alanyazına bakıldığında eğitimin birden çok tanımı vardır. Eğitim: “Kişilerin bireysel yeteneklerinin ve toplumsal gelişimlerinin en üst düzeyde gelişmesini sağlamak için seçilmiş ve planlanmış etkinlikler sürecidir.” Bir başka tanımda ise: “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik yönde değişme meydana getirme sürecidir.” (Batu, 2004).

Eğitim biliminin bir alt disiplini olan özel eğitim ise genel eğitim sürecinden istenilen düzeyde fayda sağlayamayan bireyler için, özel materyal, araç gereç, teknik ve yöntemlerin kullanıldığı, kişinin özelliklerine uygun uzman personel ve ortamlarda yararlanılan, bireyin bağımsız olarak en iyi şekilde topluma katılımını hedefleyen eğitim öğretim süreci olarak ifade edilmektedir. Burada genel eğitim sürecinden faydalanamayan ifadesi ile kastedilen gelişimsel açıdan akranlarından anlamlı düzeyde bir farklılık gösteren ve bu gelişimsel farklılık nedeniyle eğitim öğretim sürecinden beklenen düzeyde yararlanamayan bireylerdir. Bu bireylerin akranlarından anlamlı bir farklılığa sebep olan özellikleri ise görme, işitme, fiziksel, dil ve zihinsel gelişim gibi farklı gelişimsel süreçlerden kaynaklı olabilmektedir. Bu farklılığın kaynağına göre, özel eğitim hizmetlerinden yararlanacak bireyler ve bu bireylerin oluşturduğu yetersizlik grupları isimlendirilmektedir (Westling & Fox, 2004).

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2018) göre özel eğitimin tanımı: “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre üç ana başlık ön plana çıkmaktadır ve literatür taramasında karşılaşılan diğer özel eğitim tanımlamalarında da bu üç alan üzerinde durulduğu görülmektedir. İlk olarak

vurgulanan nokta, “akranlarından bireysel ve gelişimsel özellikler açısından anlamlı bir farklılık gösterme” durumudur. Burada normal ve normal gelişim kavramları ön plana çıkmaktadır. Bir özelliğin toplulukta istatistiksel olarak dağılımı ve toplum tarafından bu dağılım kabulü normal kavramıyla ilintilidir. Örneğin üç yaşında bir çocuğun kaba motor gelişimine bakıldığında ayaklarını oynatarak pedal çevirerek üç tekerlekli bisiklete binebilir, zıplayan büyük topu yakalar, hızında değişiklik yaparak düzgün koşar (Hanson & Hanline, 1984). Bunları yapabilmesi normal olarak görülmektedir. Fakat bu kaba motor becerileri üç yaşında gösteremeyen çocuklarda bir sorun olduğu ve normal karşılanmadığı görülmektedir. Burada bu becerileri o yaşta gösteremeyen çocuğun fiziksel olarak akranlarından farklılık gösterdiği görülmektedir. Akranlarından anlamlı düzeyde gösterilen farklılık işitme, anlama, konuşma, görme konusunda da olabilmektedir ve farklılığın kaynağı özel eğitime gereksinimi olan bireylerin sınıflandırılmasını da sağlamaktadır. İkinci ana nokta ise eğitim programlarıdır. Genel programlar oluşturulurken gelişim düzeyi normal olan bireylerin gereksinim ve ihtiyaçları göz önüne alınmış ve bunların karşılanması amaçlanmıştır. Fakat özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç ve gereksinimleri akranlarından farklı olmaktadır. Genel eğitim sınıflarında uygulanan eğitim programları hiçbir gelişim alanından yetersizlik göstermeyen akranlarından farklılığı bulunmayan bireyler esas alınarak oluşturulmuştur. Bundan mütevellit özel gereksinimli olan bireyler mevcut eğitim programlarından fayda sağlayamadığı görülmektedir. Özel gereksinimli olan çocukların kendi gereksinim ve ihtiyaçlarına uygun eğitim programları hazırlanması elzemdir. Ayrıca her yetersizlik türü için hazırlanması gereken eğitim programı birbirinden farklı olmaktadır. Diğer üçüncü ana noktaya değinecek olursam: Özel olarak yetiştirilmiş personel ve eğitim ortamıdır. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde görev alacak öğretmen ve uzmanlar özel çocukların gelişimsel özelliklerine göre hazırlanmakta ve yetiştirilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin başarılı bir şekilde ilerlemesinin ve gelişim göstermesinin temel noktalarından şüphesiz nitelikli bir eğiticinin olması gerekmektedir. Ayrıca tanımda da belirtildiği gibi özel eğitim hizmetlerinin özel gereksinimli çocuklar için uygun olan ortamlarda ve gerekli ortam düzenlemelerinin de yapılarak uygulanması gerekmektedir (Diken, 2021).

Bu noktada özel eğitim hizmetlerinden faydalanması beklenen bireylerin nasıl belirleneceği sorusu düşünülmektedir. Bu noktada da gerçekleştirilecek değerlendirme

sonrası kimlerin genel eğitim hizmetlerinden kimlerin ise özel eğitim hizmetlerinden faydalanacağı belirlenebilir. Bu kapsamda iki tür değerlendirmeden söz edilebilmektedir. İlki, bireyin akranlarından anlamlı düzeyde farklılığını ve bu farklılığın adının konulması aşaması olan “tanılama” amaçlı yapılan değerlendirmedir. Burada birey davranışsal, fizyolojik, karakteristik ve gelişimsel özelliklerine göre uzmanlar tarafından değerlendirilerek akranlarından anlamlı düzeyde farklı olup olmadığı, farklılığın da hangi ifade ile açıklanabileceği belirlenmektedir. Bu süreç adını koyma, farklılığı ya da gelişimsel yetersizliği adlandırma süreci olarak da bakılmaktadır (Gürsel, 2017).

İkinci değerlendirme ise, tanılama değerlendirmesi yapıldıktan sonra özel eğitim sürecinden faydalanmasına uygun olup olmadığının, eğer uygunsa bireyin nasıl bir özel eğitim sürecinden yararlanacağını belirlenmesini sağlayan “eğitsel değerlendirme ve yerleştirme” oluşturmaktadır. Tüm bu değerlendirme süreçlerinden sonra özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasına karar verilmiş çocuklar için “özel gereksinimli çocuklar”, “özel eğitim gereksinimi olan çocuklar”, “ gelişimsel yetersizliği olan çocuklar” gibi farklı adlandırmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan tanımlar ne kadar farklı olsa da tümünün “özel eğitim hizmetlerinden faydalanmasına karar verilmiş çocukları” ifade ettiği unutulmamalıdır (Diken, 2015).

1.1. Problem

Eğitimin ana amaçlarından biri, tüm bireylerin bağımsız olarak kendi hayatlarını idame ettirmelerine yardımcı olmaktır. Özel gereksinime sahip olan bireyler için de durum farklı değildir. Özel gereksinime ihtiyacı olan bireylerin hayatlarının devamında başkalarının desteğine ihtiyaç duymadan hayatlarına devam etmeleri ve kendi ihtiyaç ve gereksinimlerini bağımsız gerçekleştirmeleri amaçlanmaktadır. Bundan dolayı özel gereksinimli bireylerin en erken dönemde eğitsel ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek eğitim hizmetlerinden yararlanmaları hayatlarını mümkün olduğunca bağımsız yürütebilmeleri ve toplumun etkin bir üyesi olabilmeleri için elzem bir durumdur (Cavkaytar & Diken, 2005). Özel gereksinimli bireyler hastanelerden aldıkları tıbbi tanılamadan sonra özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmeleri için eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci başlamakta ve bu süreçle ilgili faktörler önem kazanmaktadır (Turnbull, Turnbull, & Wehmeyer, 2007).

Özel eğitim sürecinde bireylerin değerlendirilerek eğitsel tanılanması, eğitime başlama anından itibaren devam eden ve tekrar edilmesi gereken birçok faaliyeti de kapsamaktadır (Ersoy ve Avcı, 2001; Sığırtmaç Dikici ve Deretarla Gül, 2010).

Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirilmesinde yetkili merci Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Rehberlik ve Araştırma Merkezleridir. Kısa adıyla RAM olarak bilinmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine¹ göre rehberlik ve araştırma merkezleri rehberlik hizmetleri ile özel eğitim hizmetlerini planlayarak hizmetlerin koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlayan kurum olarak tanımlanmaktadır. RAM'lar Özel Eğitim Hizmetleri bölümü ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri bölümü şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci ise RAM'larda özel eğitim hizmetleri bölümünün bünyesinde yapılmaktadır. Fakat özel gereksinimli öğrencilerin özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmesi ve uygun eğitim ortamına yönlendirilebilmesi için eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinden önce tıbbi tanılamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin tıbbi tanılama işlemleri de hastanelerde gerçekleştirilmektedir. Önceden tıbbi tanılamalar sonucu alınan raporlar “engelli sağlık kurulu raporu” şeklindeyken, 20 Şubat 2019 Resmî Gazete 'de yayımlanan “Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik”² 'in yürürlüğe girmesiyle birlikte Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) şeklinde düzenlenmektedir. Özel gereksinimli bireylerin özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmeleri için hastaneden aldıkları tıbbi tanımlar, RAM'larda yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde temel oluşturmaktadır.

Özel gereksinimli bireylerin tanılanıp değerlendirme süreci çok önemlidir. Tanı denince tıbbi tanı düşünülse de son zamanlarda özel eğitimde “eğitsel tanı” kavramının kullanımının genişlediği görülmektedir (Özsoy, Özyürek, & Eripek, 1998). Özel gereksinimli bireylere sağlıklı ve verimli bir eğitim verebilmek için öncelikle eğitsel tanılama ve değerlendirme yapılmaktadır.

¹http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf E.t. 03.05.2022

² <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190220-1.htm> E.T. 03.05.2022

Eğitsel tanılama özel eğitime ihtiyacı olan bireyin disiplin ya da gelişim alanlarında yapabildiklerinin, bir başka deyişle performans düzeyinin belirlenerek eğitsel ihtiyaçlarının ortaya çıkarılmasıdır. Bu süreçte gözlem ve mutlak testlerden yararlanılır. Özel gereksinimli bireylerin birbirleriyle karşılaştırılmalarından çok, kendi zayıf ve güçlü yanlarının ortaya çıkarılmasında mutlak test ve gözlemlerden faydalanmak daha objektif ve işlevseldir. Eğitsel tanılama modelinde bireyin davranışları, sergilemiş olduğu performans düzeyine göre elde edilen veriler çerçevesinde değerlendirilmekte ve bu veriler özel gereksinimli bireyler için nerede ve nasıl bir eğitim ortamında, hangi materyallerin kullanılabileceğine ve ne tür bir eğitim programı alması gerektiğine yardımcı olabilmektedir (Varol, 2004).

Eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci çok alanlı bir ekip işidir. Eğitim ve sağlık kurumlarındaki uzman kişiler ve özel gereksinimli bireyin ailesinin bir araya gelmesiyle oluşan bu birliktelik, çocuk hakkında en doğru ve sağlıklı bir karar almaya yardımcı olmaktadır. Özel gereksinimli bireyleri değerlendirirken birden fazla kaynaktan elde edilen bilgiler ve çeşitli test, inceleme ve gözlem sürecinden sonra yasal dayanaklar temelinde eğitsel karar verilir (McLoughlin & Lewis, 2005).

Özel eğitim hizmetlerinin gelişmiş olduğu Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere gibi batılı ülkelerde özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçlerinde yapılması gerekenler yasalarla ifade edilerek, özel gereksinimli bireylere uygun eğitim almaları sağlanmıştır (Evans ve Varma, 1990; Fiscus ve Mandell, 2002; Yurtsever, 2013). Bu batılı ülkelerdeki özel eğitime dair yasalar incelendiğinde; bireysel değerlendirmelerin ön plana çıkması, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin çeşitli aşamalardan oluşması, tanılama ve değerlendirme sürecinin farklı alanlardan oluşan uzman bir ekip tarafından yapılması, değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının çeşitlilik göstermesi, kültürel normları dikkate alması ve aile katılımının sağlanması gibi ortak noktaların ön plana çıktığı görülmektedir (Evans ve Varma, 1990; Bigge, Stump, Spagna ve Silberman, 1999; Witt, Elliott, Daly, Gresham ve Kramer, 1997; Taylor, Turnbull, Shank ve Smith, 2001; Pierangelo ve Giuliani, 2008; Salvia, Ysseldyke ve Witmer, 2016; Yurtsever, 2013). Bu gelişmiş ülkelerdeki yasalar ülkemizdeki özel gereksinimi olan bireylerle ilgili hizmetlerin yasal dayanağını oluşturmada yardımcı olduğu söylenebilir.

Ülkemizde Cumhuriyet sonrası dönemde özel gereksinimli bireyler için yapılan hukuki, kültürel ve sosyal düzenlemelerin diğer batılı, çağdaş ülkelerdekilerle aynı düzlemde olduğu görülmektedir (Yıldırım Doğru, 2021). Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin eğitim ve değerlendirme hizmetlerinin başlıca yasal dayanaklarına bakacak olursak; 1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve buna dayalı olarak çıkarılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile 2005 senesinde yürürlüğe giren 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun görülmektedir (Yıldırım Doğru, 2021). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2009, 2010 ve 2012 yıllarında değişikliğe uğramıştır ve son şeklini 2018 yılında almıştır. Son şeklini alan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği³ göre eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Eğitsel değerlendirme ve tanılama uygun ortamda, bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Sağlık sorunları nedeniyle RAM’a gelemeyecek durumda olanların eğitsel değerlendirme ve tanılamasıyla ilgili iş ve işlemler bu bireylerin bulunduğu ortamlarda yapılır.
- b) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitim ihtiyacı olduğu tespit edilen bireyler, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu düzenlenerek uygun eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine yönlendirilirler. Resmî özel eğitim okuluna, özel eğitim sınıfına ya da tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime yönlendirilen öğrenciler için (EK-1) Rapor, 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında hizmet sunan özel eğitim kurumlarında destek eğitim almasına karar verilen öğrenciler için (EK-2) Rapor düzenlenir.
- c) Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında hizmet sunan kurumlarda destek eğitim almasına karar verilen öğrenciler için en fazla bir yıllık eğitim planı hazırlanır. Süresi biten planlar ihtiyaç hâlinde yenilenebilir.
- d) Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerine ilişkin iş ve işlemler MEBBİS-RAM Modülü üzerinden yapılır.

³http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf Erişim Tarihi: 04.05.2022

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmesi ile ilgili iş ve işlemler RAM'larda oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılmaktadır. Bu yüzden RAM'lar özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde, uygun eğitim ortamına yerleştirme sürecinde ve bireyin destek eğitime ihtiyacı olup olmadığına karar verme noktasında önemli bir pozisyonda yer almaktadır. Özel eğitim hizmetlerinde yapılan düzenlemelerle birlikte özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde rehberlik ve araştırma merkezi çalışanlarının görev alanları, hizmet sunduğu kişi ve kurumların farklılaştığı görülmektedir. Aynı zamanda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan rehberlik ve araştırma merkezi çalışanlarının iş yükü ve yoğunluğu da artmıştır (Başal & Batı, 2002).

Özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci bireyin hayatını ve çevresini etkilemektedir. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu çocuk hakkında verilen karar hem o çocuğu hem ailesini hem okuldaki öğretmenlerini, arkadaşlarını; özetle doğrudan ve dolaylı birçok kişi/kurumu etkilemektedir. Bu yüzden RAM'larda yapılan özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin sağlıklı ve nitelikli bir şekilde yapılması çok önemlidir.

Bu tez çalışmasında özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaşılan problemlere ve bu yaşanan problemlerin giderilmesine yönelik çözüm önerilerine ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirmenin daha nitelikli ve sağlıklı olabilmesi için RAM çalışanının görüşlerine yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde rehberlik ve araştırma merkezi çalışanlarının gözünden yaşanan problemlerin ortaya çıkarılması ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin saptanmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Rehberlik ve araştırma merkezinde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde aktif olarak görev yapan/yapmış kişilerin:

1. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde vasi veya veliler ile ilgili yaşadıkları problemler hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Vaka incelemesi sürecinde yaşanan problemler hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde RAM'larla işbirliği içinde olan okul, hastane, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri vb. gibi paydaş kurumlarla ilgili yaşanan problemler hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu yerleştirme kararının verilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde resmi olarak özel eğitim hizmetleri devlet okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda çalışan eğitimci ve görevli sayısının yaklaşık 39 bin kişi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 2020 temmuz ayı Ulusal Engelli Veri Tabanı⁴ 'na göre kayıtlı ve hayatta olan özel gereksinimli birey sayısı 2 milyon 530 bin 376'dır. Fakat resmi olmayan rakamlara göre bu sayının 9 milyon kişi olduğu düşünülmektedir. OECD-AB ve Türkiye verilerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 15'i özel gereksinimli bireylerden oluşmaktadır ve bu sayının dünya genelinde bir milyar civarında olduğu varsayılmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında dünya nüfusuna oranla özel gereksinimli bireylerin sayısı azımsanmayacak boyuttadır (Yıldırım Doğru, 2021).

Özel gereksinimli bireylerin özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmeleri için öncelikle tanılama ve değerlendirme yapılması gerekmektedir (Eripek, 2007). Daha sonra en az sınırlandırılmış ortamda eğitim alması için okul yönlendirmesi yapılmaktadır. Aynı zamanda özel eğitim hizmetlerinin uygun olup olmadığının belirlenmesini kolaylaştırmada ve etkili öğretim programlarının tanımlanmasında tanılama ve değerlendirme süreci çok önemlidir (Fiscus & Mandell, 2002). Eğitsel

⁴<https://www.memurlar.net/haber/919821/veri-tabaninda-kayitli-engelli-sayisi-aciklandi.html#:~:text=Bakan%20Sel%C3%A7uk%2C%20%22Sa%C4%B1k%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1',Ulusal%20Engelli%20Veri%20taban%C4%B1%20olu%C5%9Fturulmu%C5%9Ftur>. Erişim Tarihi: 04.05.2022

tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaşılan sorunlar ise özel gereksinimli bireyi, ailesini, yönlendirildiği okulu, okuldaki akranlarını, öğretmenlerini ve daha birçok kişi ve kurumu etkilemektedir.

Bu tez çalışmasının amacının eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde rehberlik ve araştırma merkezi çalışanlarının gözünden yaşanılan problemlerin ortaya çıkarılması ve bunlara yönelik çözüm nerileri olduğu düşünüldüğünde; ülkemizin ve dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olan İstanbul ilinin, özel gereksinimli bireylerin nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ilçelerinde, derinlemesine bir araştırma yapılacak olması bu çalışmayı değerli kılmakta ve alan yazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca daha önce RAM personelinin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaştığı problemlerin tespitine yönelik alışma (Yurtsever) 2013 yılında yapılmıştır. Fakat o çalışmadan günümüze 9 yıl geçmesine rağmen problemleri azaltmada ne kadar yol kat ettiğimizi görmek ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın (2023 Eğitim Vizyonu)'nda özel eğitime dair hedeflere ne kadar ulaşıldığını saptaması bakımından da bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde ve ulaşılan bulguların yorumlanmasında aşağıdaki varsayımlar ile hareket edilmiştir:

1. Bu çalışmada kullanılan görüşme ve gözleme dayalı nitel araştırma yöntemindeki soruların geçerli ve güvenilir bir araç olduğu
2. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri zel Eğitim Hizmetleri Bölümünde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev almış/alan çalışanların görüşme sorularını samimi, içten ve doğru bir şekilde cevapladıkları
3. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun olduğu
4. Araştırma konusu ile ilgili ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgilerin objektif olarak yansıtıldığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın yapısında bulunan veya araştırmacı tarafından öngörülecek başlıca sınırlılıklar şunlardır:

1. Bu araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin Arnavutköy, Esenler, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören, Sultangazi ilçelerindeki rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapmakta olan çalışanların eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaştıkları problemlere ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, İstanbul ilinin özel gereksinimli bireylerin nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu 6 ilçesinde bulunan rehberlik ve araştırma merkezlerinde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunan/bulunmuş 30 çalışan ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Özel Eğitim: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi ifade eder (2018).

Özel Gereksinimli Birey: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireydir (2018).

Rehberlik ve Araştırma Merkezi: İl veya ilçelerdeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile özel eğitim hizmetlerinin planlanması, sunulması, koordineli bir şekilde yürütülmesi, sunulan hizmetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla faaliyet yürüten kurumlardır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü ve özel eğitim hizmetleri bölümü olmak üzere iki bölümden oluşur (2020).

Eğitsel Tanılama: Gelişimsel gerilik tanısı almış veya alma riski taşıyan çocukların gerilik gösterdikleri alandaki performans düzeylerini belirlemedir (Cavkaytar & Diken, 2005).

Yetersizlik: Sosyal bağlam içerisinde bireysel işlevlerde sınırlılıkların ifadesi ve birey için önemli dezavantajı temsil etmektedir (Eripek, 2005).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: Özel gereksinimi olan bireylerin Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, eğitim haklarından yararlanmalarını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenleyen yönetmeliktir (2018).

Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu: RAM'ların bünyesinde oluşturulan özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürüten kuruldur (2018).

Destek Eğitim Hizmeti: Özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okuldaki diğer personele uzman personel ve gerekli araç gereçlerle sunulan danışmanlık hizmettir (2018).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde özel eğitimin tanımı, tarihçesi, eğitsel tanılama ve değerlendirme ve özel gereksinimli bireylerin özellikleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Eğitsel tanılama ve değerlendirme ile ilgili ülkemizde ve dünyada yapılan ilgili araştırmalar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Özel Eğitim Kavramı

Özel eğitim kavramı, normal eğitimden istenilen düzeyde fayda sağlayamayan bireyler için, özel araç ve gereç, yöntem, tekniklerin kullanıldığı, kişinin özelliklerine uygun uzman personel ve ortamlardan yararlanan, bireyin bağımsızlaşması ve topluma katılımını amaçlayan eğitim öğretim sürecini ifade etmektedir (Ünlü, 2021).

2.2. Özel Eğitimin Tarihi

Özel gereksinimli bireyler insanlık tarihi boyunca var olmuşlardır. Fakat geçmişten günümüze toplumların özel gereksinimli bireylere farklı bakış açıları ve yaklaşımları olmuştur. Örneğin; Yunan ve Roma kültürlerinde Aristoteles'in "mükemmel olmayan hiçbir şeyin gelişmesine izin vermeyin" anlayışı hâkim olduğundan insanlar güç, zeka, güzellik gibi kavRAM'lara büyük önem vermişlerdir. Bu yüzden farklılıkları bulunan özel gereksinimli bireylerin yaşama hakkının olmadığını düşünmüşlerdir. Roma'da engelliler hakkında çıkan yasada şu ifadeler yer almaktadır: Ağır derecede engeli bulunan çocuklar öldürülmeli, terk edilmeli, köle olarak satılmalı ve dilendirilmelidir (Ünlü, 2017).

17. yüzyılın başlarında, modern özel eğitim uygulamalarının temellerinin atıldığı görülmektedir. Bu dönemde matbaanın icadı ve sanayi inkılabı gibi gelişmeler bireylerden beklenen yetenek ve becerilere ilişkin beklentilerin yükselmesine ve

akademik yeterliliklerin de önem kazanmasına sebep olmuştur. Bu sürecin yansıması olarak da özel gereksinimli bireylerin eğitim alması üzerine çalışmalar başlamış ve günümüzdeki çağdaş özel eğitim uygulamalarının temelleri atılmaya başlanmıştır. Louis Braille'in görme yetersizliği olan bireylerin için kabartılmış alt nokta esasına dayanan özel alfabeyi geliştirmesi, Thomas H. Gallaudet'in işitme yetersizliği olan bireyler için ilk parmak alfabesini geliştirmesi, Jean M.G. Itard'ın ormanda bulduğu zihinsel yetersizliği olan vahşi çocuk Victor'u eğitmesi, Pedro Ponce de Leon'un işitme yetersizliğine sahip çocukları eğitmesi gibi uygulamalar bu dönemde gerçekleşmiştir (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2013).

1900'lü yıllara gelindiğinde ise yaşanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları her alanı olduğu gibi özel eğitim alanını da önemli derecede etkilemiştir. Yaşanan bu dünya savaşlarında milyonlarca insan yaralanmıştır. Sivil ve asker pek çok kişi savaş sonrası bedensel yetersizlik ya da işlevlerinde ciddi anlamda sıkıntılar yaşamışlardır. Bu bireylerin savaş sonrası topluma katılımlarında problemler meydana gelmiştir. Savaş öncesinde herhangi bir problemi olmayan bireylerin savaş sonrası özel gereksinimli birey olarak hayatlarına devam edecek olmaları, özel gereksinimli bireylerin topluma katılımını artırma ve rehabilite edilmesi konusunda hızlı bir şekilde adımlar atılması ve politikalar geliştirilmesini tetiklemiştir. 1900lü yılların ikinci yarısından itibaren ABD başta olmak üzere özel gereksinimli bireyler için kapsamlı yasalar çıkarılmış ve uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle de "kaynaştırma" kavramı üzerinde durulmuş ve tüm dünyada kaynaştırma uygulamalarının hızla yayıldığı ve benimsendiği görülmüştür (Ünlü, 2017).

2.3. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özellikleri

Özel gereksinimli bireyler, akranlarından anlamlı düzeyde bir farklılığı olan bireyler olarak ifade edilebilir. Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin akranlarıyla olan farklılığına göre farklı alt gruplara ayrıldığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmaların özel gereksinimli bireylerin eğitimindeki uzmanların birbirleriyle daha iyi iletişim kurmasına, özel gereksinimli bireylerin daha görünür hale gelmesine, para ve kaynakların daha doğru bir şekilde kullanılmasına, özel gereksinimli bireylerin yasal haklarının daha iyi savunulmasına ve iyi ve etkili bir planlama yapılmasına katkı sağladığı düşünülmektedir (Ünlü, 2021).

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre özel gereksinimli birey için “özel eğitime ihtiyacı olan birey” ifadesi yer almıştır ve “ bireysel ve gelişim özellikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 2.1. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) Göre Özel Gereksinimi Olan Bireyler ve Yasal Tanımları

Ağır düzeyde otizmli olan birey	Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıkları nedeniyle yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Orta düzeyde otizmli olan birey	Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıkları nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey.
Hafif düzeyde otizmli olan birey	Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki hafif düzeydeki sınırlılığı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel yetersizliği yanında öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan birey.
Ağır düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Orta düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey.
Hafif düzeyde zihinsel engelli birey	Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan birey.

Tablo 2.1. (devamı)

İşitme engelli birey	İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybından dolayı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Bedensel engelli birey	Kas, iskelet ve sinir sistemindeki bozukluklar nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Görme engelli birey	Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey.
Özel yetenekli birey	Yaşlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey.

Kaynak: (Ünlü, Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim, 2021)

Kırcaali-İftar (1998)'a göre özel gereksinimli bireyler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Zihinsel yetersizliği olan bireyler
- Öğrenme güçlüğü yaşayanlar
- Duygu ve davranış bozukluğu olanlar
- Bedensel yetersizliği olanlar
- Konuşma ve dil problemi olanlar
- İşitme yetersizliği olanlar
- Görme yetersizliği olanlar
- Üstün zekalılar ve üstün yeteneği olanlar

Bu yetersizlik türlerine sahip olan bireyler, akranlarından anlamlı farklılıklar göstermekte ve genel eğitim hizmetlerinden akranları gibi faydalanamamaktadır. Bu nedenle özel eğitim hizmetlerinden faydalanmaları gerekmektedir.

Özel gereksinimli her birey yetersizlik türüne göre özgündür. Bu anlamda her özel gereksinimli bireyin, yetersizlik türüne göre eğitsel değerlendirilmesinin yapılarak

ihtiyaçlarının belirlenmesi, tanılanıp eğitsel ortamlarda planlama ve düzenleme yapılabilmesi için eğitsel ihtiyaçlar boyutunda sınıflandırılmaları gerekmektedir.

2.4. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme

Eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci; özel gereksinimli bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özelliklerinin ne seviyede olduğunun belirlenmesi ve ilgi alanlarının ve kişisel özelliklerinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen tıbbi, psiko sosyal ve eğitsel anlamda yapılan değerlendirme sürecidir. Bir başka ifadeyle, özel gereksinimi olan bireylerin, performans düzeyinin belirlenerek ihtiyacı olan becerilerin ön plana çıkartılması ve tespit edilme süreci de diyebiliriz (Küçükgöz, 2020). Eğitsel anlamda akranlarına göre farklılığı bulunan çocukların tanılanması ile ilgili bir kavram olan eğitsel tanı, bireyin alınan performansı ile güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi vererek birey için oluşturulacak eğitim plan ve programının da hedeflerini belirlemede yardımcı olur (Özyürek,2006; Kargın, 2007; Yurtsever, 2013). Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde özel gereksinimli bireylerin akademik ve tüm gelişim alanlarındaki performansı ile eğitsel gereksinimleri belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamından faydalanması amaçlanır. Bu belirlenen amaçlara göre bireyin özel eğitim hizmetlerinden faydalanacağı kararlar alınır. Bundan dolayı, eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci ile özel gereksinimli bireylerin neleri yapıp neleri yapamadığı belirlenip ve belirlenen duruma göre eğitim ortamlarında ihtiyaçlarına dönük kararlar alması kolaylaşmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

2.5. Türkiye’de Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Süreci

Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından yapılmaktadır. Kısa adıyla RAM olan bu kurumların bünyesinde özel eğitim hizmetleri bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm bünyesinde de özel gereksinimli bireylerin incelenip eğitsel tanısı hakkında karar vermeye yetkili özel eğitim değerlendirme kurulu oluşturulmaktadır. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde, özel gereksinimli bireylerin hastaneden aldıkları tıbbi tanıli ÇÖZGER raporu, veliden alınan bireyin gelişim öyküsü, tüm gelişimsel ve akademik alanlardaki eğitsel performansı, ihtiyaç halinde yapılan zekâ testi sonucu, gereksinim durumu, okuldan gelen eğitsel

değerlendirme isteği formu ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden gelen dönem sonu evrakları dikkate alınarak karar verilir. Eğitsel tanılama ve değerlendirilmesi yapılan özel gereksinimli bireyin dosyası Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nce oluşturulan “Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu” na sunulur. Kurulda kararlar oy çokluğu ile alınır.⁵ Özel Eğitim Değerlendirme Kurul'unun almış olduğu karar doğrultusunda da özel gereksinimli bireyler için destek eğitim raporu çıkartılır. Düzenlenen bu rapor özel gereksinimli bireyin durumuna göre her yıl yeniden düzenlenir. Bu rapor ile özel gereksinimli birey, ihtiyacı olduğu alandan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden eğitim alma hakkı edinir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri özel gereksinimli bireylerin tanılama, değerlendirme, izleme ve yönlendirme sürecinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludurlar. Ayrıca RAM'lar, özel gereksinimli bireylerin en az sınırlandırılmış eğitim ortamından faydalanması için yerleştirme kararı alır. Zihinsel yetersizliği olan bireyler haricinde diğer tüm yetersizlik türüne sahip bireyler için eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde varsa Engelli Sağlık Kurulu Raporu yoksa sağlık raporu ile birlikte bireyi tanıma formları, gelişim özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerinin tespiti akabinde eğitsel tanıya uygun yerleştirme (resmi tedbir) kararı verilir (MEB, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Kılavuzu, 2018). Özel gereksinimli bireyler hakkında alınan okul yönlendirilmesi kararı, her eğitim kademesi geçişlerinde ve belli bir süre yönlendirilen sınıf ortamında eğitim aldıktan sonra sınıf öğretmeni, veli veya okul idaresinin ortak kararı sonucunda öğrencinin oraya uygun olmadığı sonucuna varıldıysa yeniden yerleştirme kararı alınması için rama başvurulabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

⁵ https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_01/17234231_ram_kilavuzu_2018.pdf

2.6. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme ile İlgili Araştırmalar

2.6.1. Uluslararası Literatürde Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme

Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitsel tanılama ve değerlendirme IDEA (Individuals with Disabilities Education Act) olarak adlandırılan “Yetersizliği olan Bireylerin Eğitim Yasası” kapsamında yürütülmektedir. Ülkemizdeki rehberlik ve araştırma merkezlerinin muadili, ABD’de Özel Eğitim Programları Ofisi (OSEP)’dir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim süreçlerini ve gelişimini değerlendirip izleme faaliyetinde bulunan Özel Eğitim Programları Ofisi’dir (Kırbıyık, 2011).

Amerika’da özel gereksinimli bireylerin tanılama ve değerlendirmelerinde eyaletlere göre ciddi farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Koretz ve Barton’ın 2003 yılında yaptığı çalışmaya göre, özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmesinde yapılan yanlışlıkların kaynağı olarak;

1. Tespit ve sınıflandırma sorunları
2. Uygun yerleştirme kararı ile ilgili sorunlar
3. Özel gereksinimli bireyleri ölçen testlerle ilgili sorunlar
4. Test etmeyle ilgili yaşanan sorunlar

olduğu sonucuna varılmıştır (Kırbıyık, 2011).

Amerika’nın Arizona eyaletinde yapılan bir araştırmada, bölgedeki birçok özel eğitim ofisinde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunan personelin yaşadığı sorunlara değinilmiştir. Araştırmanın sonuçları bölgelere göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunan personellerin tanılama yaparken kullanılan ölçme araçlarının kullanılmasına yönelik sertifika eğitimlerinin yeterli bulunmadığı ve bazı çalışanların ölçme araçları uygulama yönergesine bağlı kalmayıp objektif ölçüt kriterlerine uymadığı belirtilmiştir. Ayrıca eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunan çalışanların özel eğitim hizmetleri alanında ve yasal süreçlerle ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, problem çözme ve planlama becerilerinin yetersiz kaldığı gözlenmiştir. Ayrıca tanılama yapan üyelerin kendi aralarında ve kurum dışı kişi ve kuruluşlarla iş birliği

içinde olmadıkları belirtilmiştir. Kurum çalışanlarının kişisel özelliklerinin sabırlı olmayan, çalışma motivasyonu düşük, planlama ve problem çözme becerilerinin zayıf olmasından kaynaklı mesleki yeterliliklerini etkilediği belirtilmiştir. Bu yüzden çalışanlara iletişim becerilerine yönelik hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmiştir (Küçükgöz, 2020; Evaluation and eligibility, Processes and Procedures From Referral to Determination of Eligibility, 2012).

Amerika Birleşik Devletleri New Jersey Eyaleti Özel Eğitim Programları Ofisinin Özel Eğitim İzleme Raporuna göre, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde özel gereksinimli bireylerle ilgili verimli gözlem ve incelemelerin yapılmadığı, hizmetlerin koordinasyonunda yetersizlik olduğu, alternatif değerlendirmelerin yapılmaması, okul yönlendirme hizmetlerinin yetersiz olması, tarama ve izleme çalışmalarının ve uzman personel sayısının yetersiz olması gibi sorunlar yaşandığını belirlenmiştir. Ayrıca raporda, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde koordineli çalışması beklenen eğitim, sağlık ve sosyal hizmet ile ilgili kurumların yeterli düzeyde koordineli çalışmadığı, erken tanı ve teşhis hizmetlerinin yeterli düzeyde olmadığı, değerlendirmeye yönelik çalışanların toplantılara zamanında ve yeterli sayıyla katılmadığı araştırma bulguları arasındadır. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde aile katılımının da yeteri kadar sağlanamadığı ve ailelere yönelik bilgilendirme hizmetlerinin yetersiz olduğu diğer önemli bulgular arasındadır (United States Department of Education Office of Special Education Rehabilitative Services, 2009).

Avustralya’da özel eğitim hizmetleri süreci incelendiğinde, özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmelerinin yapılması ve özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaları 1997 yılında kurulan Avustralya Özel Eğitim Müdürleri Birliği (ASEPA) tarafından yürütülmektedir. ASEPA’nın amaçları; özel eğitim alanındaki yöneticilerin gelişimlerini, özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu özel eğitim hizmetlerinden faydalanmasını, özel eğitimdeki gerekli materyal desteğinin sağlanıp özel eğitime dair tüm süreçlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve özel eğitime dair araştırmaların ve uzman yetiştirilmesinin desteklenmesini sağlamaktır (Akt., Kırbıyık, 2011; Küçükgöz, 2020).

Avrupa Birliği (AB) ÷lkelerinde eğitsel tanılama ve değerlendirme s÷recini incelediğimizde; ÷lkemizdeki rehberlik ve araştırma merkezleri b÷nyesinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kuruluna ait iş ve işlemler, AB ÷lkelerinde “European Agency for Development in Special Need Education” gibi organizasyonlar tarafından gerçekleştirilmektedir. ÷lkemizde özel eğitim değerlendirme kurulu kararı özel gereksinimli bireyler için hazırlanan destek eğitim raporları gibi Avrupa Birliği ÷lkelerinde de özel gereksinimli bireyler için hazırlanan destek eğitim raporları tamamen devlet tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca AB ÷lkelerinde özel gereksinimli bireylere geleneksel hizmetler sunmak yerine fırsat eşitliği ilkesine bağlı kalarak toplum içinde yerlerini almak amacıyla çeşitli çalışmalara yer vermektedir (Kırbyık,2011; K÷÷kg÷z, 2020).

2.6.2. Ulusal Literat÷rde Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme

÷lkemizde eğitsel tanılama ve değerlendirme s÷recinin farklı y÷nlerini ele alan bazı çalışmalara rastlanmıştır (Bal, 2011; Kırbyık, 2011; Yurtsever, 2013; ifti iek, 2015; Yılmaz, 2016; Maraklı, 2016; K÷÷kg÷z, 2020; Yalçın, 2021).

Bal’ın (2011) yaptığı çalışmada RAM’ların kuruluş amaçları, işleyişi, yapısı ve personelinin niteliksel durumunu inceleyerek ÷rg÷tsel analiz yapmayı hedeflemiştir. Araştırma Ankara’da bulunan toplam 15 rehberlik ve araştırma merkezinde çalışan 14 y÷netici ve 50 personel ile yapılan g÷r÷şmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına g÷re, RAM’ların iş y÷k÷n÷n fazla ve personel eksikliği olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yapılan araştırmada RAM’ların paydaş kurumlarla işbirliğinin ve iletişiminin zayıf olduğuna, tarama hizmetlerinin yetersiz olduğu, fiziksel donanım açısından da ÷nemli eksikliklerin olduğu ve RAM’lara ayrılan b÷tenin yetersiz olduğu saptanmıştır.

Kırbyık’ın (2011) yaptığı çalışmada ise “÷zel Eğitim Değerlendirme Kurulunda G÷revli Rehber ÷đretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama S÷recine İlişkin G÷r÷şleri”ni irdelemiştir. Araştırmada, Ege ve Akdeniz b÷lgelerinde bulunan ÷ ilin rehberlik ve araştırma merkezinde, özel eğitim hizmetleri b÷l÷m÷, özel eğitim değerlendirme kurulunda g÷rev yapan toplam 10 rehber ÷đretmen/psikolojik danışmanla yarı yapılandırılmış g÷r÷şmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına

göre, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde RAM'ların fiziksel durumlarının elverişsiz olduğu, yapılan testlerin sonuçlarına testörün ya da öğrencinin o anki psikolojik ya da fiziksel durumlarının etki edebileceği, RAM modülünde bazı altyapısal aksaklıkların olduğu, RAM'lara ayrılan bütçenin yeterli düzeyde olmadığı, ram çalışanlarının iş yükünün fazla olduğu, ram çalışanlarına yönelik hizmet içi eğitimlerinin istenen düzeyde olmadığı, ramda görev yapan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel eğitim hizmetleri ve ramda uygulanan testler hakkında yeterli donanıma sahip olmadıkları, RAM'ların hastane, okul gibi paydaş kurumlarla işbirliğinin zayıf olduğu ve eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine özel gereksinimli bireylerin ailelerinin katılımının yetersiz olduğuna ulaşılmıştır.

Yurtsever (2013) yüksek lisans tez araştırmasını, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan rehberlik ve araştırma merkezi personelinin karşılaştığı sorunların belirlemesi amacıyla İstanbul'da bulunan 24 rehberlik ve araştırma merkezinde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine katılan toplam 145 personelle gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulguları diğer araştırma bulgularıyla benzerlik taşımaktadır. RAM'ların fiziki donanımlarının farklı tanımlarla gelen özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmemiş olması, ram çalışanlarının kendilerine ait bireysel odalarının bulunmaması, test ve görüşme odalarının yetersiz olması, okuldan gönderilen eğitsel değerlendirme isteği formlarının yüzeysel ve eksik doldurularak rama gönderilmesi, RAM'ların okul tarama faaliyetlerinde yetersiz kalması, okul-ram iletişiminin ve işbirliğinin zayıf olması, RAM'larda kullanılan test ve envanterlerin günün koşullarına uygun olmaması, bakanlığın ölçme araçlarının kullanımına yönelik hizmet içi eğitimlerinin yetersiz olduğu, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde aile katılımının yetersiz olması ve rama başvuran ailelerin süreç hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, kurumun ihtiyaçları için gerekli bütçenin bakanlık tarafından ayrılmadığı ve kurumda resmi yazışma ve arşivleme vb. işlerden sorumlu bir görevlinin olmaması sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama sürecinde Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşlerinin belirlenmesi amacıyla (Çiftçi Çiçek, 2015) tarafından yapılan araştırma, İstanbul'un iki ilçesinde bulunan RAM'larda toplam 11 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, eğitsel tanılama ve değerlendirme

sonucu özel gereksinimli bireyler için oluşturulan eğitim planının tüm özel gereksinimli bireyleri kapsamadığı, eğitsel tanılama sürecine de aile katılımının olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca erken çocukluk döneminde olan özel gereksinimli öğrenciler için özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğu, çoklu yetersizliği olan öğrencilerin okul yerleştirme kararında sınıf ve öğretmen problemi yaşandığı, RAM'ın fiziki şartlarının yetersiz olduğu, hastaneden gelen raporlarla ilgili problemlerin olduğu, okullardaki öğretmenlerin özel eğitime dair bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı ve özel gereksinimli bireylerin ramdan aldıkları raporun her yıl yenilenmek zorunda olmasının velileri yorduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde işitme yetersizliği örneği üzerinden tanı, değerlendirme ve izleme süreçlerini inceleyen araştırmada, (Yılmaz, 2016) araştırmacı Eskişehir'de bulunan iki ramda toplam 13 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırma ram süreçlerinin işleyişi ile ilgili yaşanan sorunlara değinilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ram ile hastane arasında herhangi bir işbirliği olmadığı, eğitsel tanılama ve değerlendirmede işitme yetersizliği olan bireylerin performans formlarının yetersiz olduğu, değerlendirmede materyale ve fiziki ortam eksikliği, izleme süreçlerinin de yıllık destek eğitim raporu ile sağlandığı tespit edilmiştir.

Maraklı'nın (2016) hazırlamış olduğu tez çalışmasında Rehberlik ve Araştırma Merkezinde görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin eğitsel değerlendirme ve yerleştirmeye bağlı olarak kullanılan modül programlarının uygulanması hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırma Ankara'da bulunan 5 farklı ramda görev yapan toplam 20 özel eğitim öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ramda eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde materyal eksikliği olduğu, vaka inceleme odalarının yetersiz olması ve eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde velilerin bilinçsizliğinden kaynaklı onlardan alınan bilgilerin sağlıklı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Küçükgöz (2020), "Rehberlik ve Araştırma Merkezinde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Ve Tanılama Sürecine İlişkin Bir Durum Çalışması" adlı tez çalışmasında Kahramanmaraş/Dulkadiroğlu rehberlik ve araştırma merkezinde otizimli olan bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yer

almış iki yönetici, yedi öğretmen ve yedi ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, rehberlik ve araştırma merkezinin OSB’li olan çocukları tanılamaya yetkili olmadıkları, tıbbi tanılamaya bağlı eğitsel değerlendirme yaptıkları, değerlendirme öncesi OSB’li bireylerle yaşanan iletişim problemleri olduğu, değerlendirmenin yapıldığı fiziki ortamın tek tip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan personelin ölçme araç/gereç kullanımının yetersiz olduğu, OSB hakkında yeterli deneyimlerinin olmadığı ve bunların eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecini olumsuz etkilediği belirtilmiştir.

Yalçın (2021), “Dil Konuşma Bozukluklarının Değerlendirilmesi Sürecinde Görev Alan Rehberlik ve Araştırma Merkezi Personelinin Yaşadığı Sorunların Belirlenmesi” adlı çalışmada İstanbul’da 34 ramda görev alan toplam 140 personelle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ramda eğitsel tanılama ve değerlendirmede kullanılan görüşme odalarının yetersiz olduğu, tanılama sürecinde ram çalışanlarının formal ve informal değerlendirme yöntemlerini düşük oranda kullandıkları, eğitsel değerlendirme süresinin kısıtlı olduğu, velilerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin işleyişini etkileyen tutum ve davranışları olduğu, eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan personelin kararlarını etkileyen dış faktörlerin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM III

METODOLOJİ

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin dökümü ve analizi konularında detaylı bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde aktif olarak yer almış/alan çalışanların karşılaştıkları problemlerin ortaya çıkarılması ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesini amaçlayan bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri, doküman analizi, görüşme gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı, olayların doğal ortamında bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik bir sürecin takip edildiği araştırma türü olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Nitel araştırmaların eğitim ve eğitim içerisindeki problemlere uygulanması hızla benimsenmekte olan bir durum olarak düşünülmektedir. Nitel araştırma yapılırken eğitim sorunları anlamında araştırma katılımcılarının içerden ve öznel bakış açılarıyla daha çözüm odaklı bir hale geldiği görülmektedir (Balcı, 2015).

Araştırma verileri görüşme tekniklerinden, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem tek seçenekli cevaplamayı hem de araştırmanın yapıldığı alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Yarı yapılandırılmış görüşmede, görüşme esnasında görüşülen kişi serbest bir söyleşi için tamamen özgür bırakılır. Araştırmacı yalnızca ilgilenilen sorun üzerinde devam edilmesi, konunun dağılmaması hususunda titiz davranır (Mayring, 2000; Çiftçi Çiçek, 2015).

Bu tez çalışmasında nitel araştırma desenlerinden durum çalışması (örnek olay) yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmaları ayırt edici yaklaşımla bilimsel sorulara yaklaşır ve bir veya birden fazla durumun derinlemesine incelenmesi anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2014). Nitel durum çalışmalarının başlıca özelliklerinden biri, birden fazla durumun derinlemesine araştırılmasına olanak sağlamasıdır. Dolayısıyla ortam, bireyler ve süreçler gibi bir duruma ilişkin etkenler durumu nasıl etkiledikleri ve nasıl etkilendikleri üzerine bütüncül bir şekilde araştırılması şeklinde belirtilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin Arnavutköy, Esenler, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören, Sultangazi ilçelerinde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde aktif olarak görev almış çalışanlar oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan 30 katılımcının özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaşılan problemlerin ortaya çıkarılmasını ve çözüm önerilerini en iyi şekilde yansıtabilmesi amacıyla farklı demografik özelliklere sahip olmaları durumu gözetenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcılar amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Nitel araştırmalarda örneklem grubunun sayıca az olduğu durumlarda derinlemesine mülakat yapılarak veriler toplanmaktadır. Bu anlamda konuyla yakından ilgisi olan kişilerle derinlemesine incelemek nitel araştırma için önem arz etmektedir (Sığırı, 2018). Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına fırsat tanıyan amaçlı örnekleme, belli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlar bağlamında çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir. Araştırmacı, seçilen durumlara bakarak olayları ya da olguları ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışmaktadır (Büyüköztürk & vd., 2012; Koç Başaran, 2017).

Araştırmacı, bu örnekleme yönteminde araştırmanın amacına uygun olanları örnekleme almaktadır. Amaçlı örneklem derinlemesine yapılacak olan

araştırmalarda katılımcıların veya olayların seçiminde kullanılmaktadır. Ayrıca amaçlı örneklemede istenilen bilgiler için katılımcıları seçmekte kullanıldığı belirtilmektedir (Arslanoğlu, 2016).

3.3. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Araştırmanın katılımcılarına ait demografik bilgiler Tablo 3.1’de ayrıntılı bir şekilde verilmektedir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Üniversiteden Mezun Olduğu Alan	Eğitim Durumu	Mesleki Deneyim	RAM'da Görev Süresi	RAM'da Görevi	Testör Olduğu Zekâ Testi
Katılımcı 1	28	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	3 yıl	3 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	ASİS ve BNV
Katılımcı 2	25	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	2 yıl	2 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 3	26	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	2 yıl	2 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	Öğrenme Güçlüğü Testi
Katılımcı 4	25	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	1 yıl	7 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 5	38	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Yüksek Lisans	17 yıl	3 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 6	26	Kadın	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	4 yıl	3 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 7	27	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	4 yıl	6 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 8	29	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	7 yıl	6 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 9	23	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	1 yıl	2 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 10	29	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Yüksek Lisans	6 yıl	3 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	ASIS
Katılımcı 11	24	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	7 ay	7 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 12	22	Kadın	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	1 yıl	2 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 13	25	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Yüksek Lisans	6 ay	6 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 14	25	Kadın	Özel Eğitim Öğretmenliği	Lisans	1 yıl	2 ay	Özel Eğitim Öğretmeni	BNV
Katılımcı 15	30	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	7 yıl	3,5 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	ASIS, WISC-R, Leiter Uluslararası Performans Testi ve BNV
Katılımcı 16	37	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	13 yıl	8 yıl	Müdür Yardımcısı	Stanford Binet Zekâ Testi ve BNV

Tablo 3.1. (devamı)

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Üniversiteden mezun Olduğu Alan	Eğitim Durumu	Mesleki Deneyim	RAM'da Görev Süresi	RAM'da Görevi	Testör Olduğu Zekâ Testi
Katılımcı 17	24	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	1 yıl	6 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 18	30	Erkek	Özel Eğitim Öğretmenliği	Yüksek Lisans	6 yıl	2.5 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 19	25	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	2 ay	2 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 20	24	Erkek	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	2 yıl	2 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	BNV
Katılımcı 21	24	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	3 ay	3 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	BNV
Katılımcı 22	25	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	2 ay	2 ay	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Yok
Katılımcı 23	40	Erkek	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	12 yıl	10 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Leiter Uluslararası Performans Ölçeği ve Stanford Binet Zekâ Ölçeği
Katılımcı 24	31	Kadın	Zihin Engelliler Öğretmenliği	Lisans	6,5 yıl	3 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	ASIS
Katılımcı 25	32	Erkek	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Lisans	8,5 yıl	7,5 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	Yok
Katılımcı 26	33	Erkek	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	10 yıl	10 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	ASIS, Stanford Binet Zekâ Ölçeği ve BNV
Katılımcı 27	37	Erkek	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	14 yıl	14 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Leiter Uluslararası Performans Ölçeği, WISC-R ve ASIS

Tablo 3.1. (devamı)

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Üniversiteden mezun Olduğu Alan	Eğitim Durumu	Mesleki Deneyim	RAM'da Görev Süresi	RAM'da Görevi	Testör Olduğu Zekâ Testi
Katılımcı 28	36	Erkek	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	11 yıl	4 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	BNV
Katılımcı 29	25	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	3 yıl	3 yıl	Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman	Leiter Uluslararası Performans Ölçeği ve BNV
Katılımcı 30	27	Kadın	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Lisans	4 yıl	3 yıl	Müdür Yardımcısı	ASİS ve BNV

Tablo 3.1’de RAM’larda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunmuş katılımcılara ait demografik bilgiler bulunmaktadır. Katılımcılar görüşmelerin yapıldığı sırayla numaralandırılmıştır. Katılımcıların 18’i kadın, 12’si erkek olarak görülmektedir. Görev durumlarına bakıldığında katılımcıların 17’si “Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman”, 11’i “Özel Eğitim Öğretmeni”, 2’si de “Müdür Yardımcısı”dır. Katılımcıların 19’u Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden, 9’u Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünden, 1’i Zihin Engelliler Öğretmenliği bölümünden, 1’i de İşitme Engelliler Öğretmenliği bölümlerinden mezun olmuştur. Yaş değişkenine bakıldığında en fazla yığılma 22 kişiyle “22-30” yaş arasında olurken katılımcılardan 8’i “30 yaş üzeri” kişilerden oluşmuştur. Mesleki kademelere bakacak olursak; katılımcıların 15’i “5 yıl ve üzeri” mesleki deneyime sahipken 15’i ise “5 yıl ve altı” deneyime sahip kişilerdir. Katılımcıların ramda görev süreleri en çok 14 yıl iken, en az 2 ay olarak belirtilmiştir. Katılımcıların 26’sı lisans mezunu, 4’ü yüksek lisans mezunu olarak görülmektedir. Katılımcıların yarısının (15) testör olduğu bir zekâ testi bulunmazken, yarısının(15) ise en az bir tane testör olduğu zekâ testi bulunmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler Rehberlik ve Araştırma Merkez'lerinde görev yapmakta olan eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunmuş çalışanlara yönelik katılımcıların görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yapılandırılmış görüşme tekniğine göre yarı yapılandırılmış görüşme tekniği daha esnektir. Soruların sayısı ve sırası duruma göre değiştirilebilmektedir. Araştırma konusunun gidişatına göre araştırmacının da konuya olması ile ek sorular da sorulabilmektedir (Kozak, 2018). Görüşme yoluyla verileri elde etmek, araştırmacı ile katılımcının birbirini duymadığı sıradan konuşmalarda olması muhtemel mesajların yanlış kaydedildiği ve sığ derinliği bulunması gibi hatalar açısından çok farklı olduğu belirtilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Bu araştırmada görüşme formunda katılımcılara yöneltilecek sorular, geçerlilik ve güvenilirlik açısından uygun bir çalışma olabilmesi amacıyla hazırlanmış ve taslak olarak alınmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan taslak görüşme formu Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde görev yapmakta olan kurum müdürlerine ve öğretmenlerine sunulmuştur. Ayrıca uzman görüşü olması amacıyla öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Uzman görüşü ve pilot uygulama sonrasında sorulara eklenmesi veya çıkarılması gereken hususlar dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme formunda katılımcıların, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde velilerle karşılaştıkları problemlere, vaka inceleme sürecinde karşılaştıkları sorunlara, RAM'ın paydaş kurumları olan okul, hastane, özel eğitim ve rehabilitasyon vb. kurumlarla yaşadıkları sıkıntılara ve eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu özel gereksinimli bireyler için alınan yerleştirme kararı alma sürecinde yaşadıkları problemlere yönelik sorular sorulmuştur.

Katılımcılara yöneltilen görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Pilot uygulama ve uzman görüşü ışığında oluşturulan görüşme formunda, katılımcıların yaş, cinsiyet, üniversiteden mezun oldukları alan, eğitim durumu, mesleki deneyim, ramda görev süresi, ramdaki görevi, testör olduğu zeka testi gibi soruların sorulduğu 8 soruluk bir kişisel bilgiler kısmı bulunmaktadır. Bununla birlikte ilgili literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili tezler göz önünde bulundurularak eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde karşılaşılabilecek problemler 4 ana başlık altında oluşturulan yarı

yapılandırılmış görüşme soruları katılımcılara yöneltilmiştir. Ayrıca formun başına araştırmanın amacını yansıtan bir giriş cümlesi ve katılımcıların kişisel bilgilerinin ve cevaplarının herhangi bir kişi veya kurumla paylaşılmayacağı, katılımcıların sadece fikirlerinin adsız olarak araştırmada yayınlanacağı bildirilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında yapılacak olan görüşmeler için gerekli izinler alınmış, görüşmelerin yapılacağı gün ve saatler araştırmanın yapılacağı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin müdürleriyle önceden planlanmış bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelere başlanılmadan önce katılımcılara araştırmanın konusu ve amacı ile ilgili ön bilgilendirme yapılmış ve not alabilmek ve görüşmenin sağlıklı geçmesi adına gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Katılımcıların araştırmacıdan etkilenmemesi için geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla herhangi bir yönlendirme yapılmaması hususu dikkate alınmıştır. Sonrasında katılımcı iznine bağlı olarak ses kaydı alınması yoluyla veya katılımcının görüşlerini not etmek şeklinde görüşmeler, planlanan tarih ve saatte gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların görev yaptıkları kurumlarda, kendilerinin belirlediği ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmeler kurumların coğrafi yakınlıkları göz önünde bulundurularak sırasıyla Arnavutköy RAM, Sultangazi RAM, Gaziosmanpaşa RAM, Eyüpsultan RAM, Esenler RAM ve Güngören RAM şeklinde gerçekleşmiştir. Katılımcılar ile yüz yüze gerçekleşen görüşmeler yaklaşık 25-35 dakika sürmüştür. Görüşmelerde söz konusu ses kayıtlarının veya verecekleri cevapların bilimsel amaçlar için kullanılacağı, kişisel bilgiler saklı kalmak kaydıyla sadece fikirlerinin araştırma için önemli olduğu vurgulanarak katılımcı bilgilendirilmiştir. Katılımcılara ses kaydı alınması hususunda ısrar edilmemiş ve istemeyen katılımcılardan not alınması yoluyla görüşmeler gerçekleşmiştir. Görüşmede, araştırmacının sormadığı fakat katılımcıların konuşmak istedikleri konuya da yer verilmiş ve alınan cevaplar verilerin analizinde göz önünde bulundurulmuştur.

3.6. Verilerin Dökümü

Görüşme soruları eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin aşamaları göz önünde bulundurularak katılımcılara sorulmuştur. Görüşmeye başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtmış, araştırmanın amacını belirtmiş ve verilerin gizliliği hakkında bilgilendirme yapmıştır. Görüşmede katılımcıların anlamadıkları bir durum söz konusu olduğunda gerekli açıklamalar yapılmış ve cevap vermeleri beklenmiştir. Görüşmenin akışına ve verilen cevaplara göre sorular değiştirilmiş veya eklemeler yapılmıştır. Araştırmada görüşülen kişilerin isimlerine yer verilmemiş, katılımcı 1, katılımcı 2 şeklinde numaralandırılmıştır.

Yapılan görüşmeler isteğe bağlı olarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Kaydedilen görüşmeler dinlenerek deşifreleri yapılmış, ardından analiz edilmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler nitel araştırma yöntemi doğrultusunda belirlenen içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Nitel araştırmalarda sayısal olmayan verileri, verilerin içinde gizli olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmak için içerik analizi yöntemi kullanılır. Veriler tanımlanır ve analiz edilir. İçerik analizi kapsamında katılımcılara yöneltilen araştırma sorularında betimsel analiz yapılmaktadır. Ayrıca verileri sayısallaştırmak amacıyla frekans analizi de kullanılmaktadır. İçerik analizinde (tematik), araştırma soruları kapsamında kod ve temaların belirlenmesi ve verilerin kod ile tema listesi kapsamında analiz edilmesi durumu görülmektedir (Sıgır, 2018).

Nitel araştırmalarda elde edilen veriler öncelikle araştırmacılar tarafından temalara ayrılır, kodlanır ya da birbiriyle ilişkili nitelikler temelinde alt temalara ayrılarak analiz edilir. Araştırmacı yeni kavRAM'lar geliştirebilir ve formüller üretebilir. Araştırmacı hangi verileri kullanacağına verileri elde ettikten sonra karar verebilir. Kararlaştırılan veriler şekillendirilerek kod ve temalar oluşturulur. Oluşturulan yeni süreç analiz edilir, karşılaştırmalar yapılır, yorumlanır ve sonuçlar elde edilir (Kızıldeniz, 2017). İçerik analizi, sosyal bilimler alanında kullanılabilen, belirli kurallar ile kodlanabilen ve yinelenenebilir bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün,

Karadeniz ve Demirel, 2014). Verilerin kavramlar ve temalar ile hem derinlemesine hem de kapsamlı bir şekilde açıklanması için içerik analizi yapılmaktadır. Bu teorik çerçeve kapsamında özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin incelenmesi konulu tez araştırmasındaki görüşme sorularına verilen cevaplar katılımcılara kod verilerek analiz edilmiştir. Katılımcı cevapları ana tema, alt tema, kodlama şeklinde ayrılarak tablo haline getirilmiş ve çözümlenmiştir.

Verilerin analizinde MAXQDA 2020 programı kullanılmıştır. Nitel veri analizinde öncelikle görüşmelerde toplanan veriler transkript edilmiştir. Ardından bu veriler deşifre edilerek analize uygun hâle getirilmiştir. İçerik analizi yöntemi kullanılarak görüşmelere ait transkriptler deşifre edildikten sonra, tekrar gözden geçirilerek MAXQDA programına aktarılmıştır. Toplam 30 katılımcının bulunduğu çalışmada, yarı yapılandırılmış teknik uygulanması dolayısıyla yöneltilen sorularda farklılıklar görülebilse de genel olarak 7 soru sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin, ilk olarak ana temalar belirlenmiştir. İki ana tema mevcuttur: ilki “Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler”, ikincisi ise “Sürece İlişkin Çözüm Önerilerinin Sunulması” şeklindedir. Ana temalara uygun alt temalar oluşturularak, genelden özele giden bir yol izlenmiştir. Belirlenen temalara ait kodlamalar ve alt kodlamalar oluşturulmuş olup toplam 435 adet kodlama yapılmıştır. Yapılan kodlamalara ilişkin görseller Ek B’de sunulmuştur.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen ilişkilerin daha rahat anlaşılması amacı ile görsel araçlara yer verilmiştir. Öncelikle kod bulutu ile birlikte katılımcıların en sık tekrar ettiği kelimelerin frekansları ortaya konmuştur. Daha sonra kodların ilişkisinin analizi yapılırken, aynı belgedeki kodların birbirine olan yakınlığını göstermek amacıyla kod haritası kullanılmıştır. Her bir ana tema altındaki kodların sıklığı ve yüzdesinin analizinde ise kod frekanslarından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde görüşme sorularından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Yapılan araştırmada 23/05/2022 – 27/05/2022 tarihleri arasında İstanbul’da Arnavutköy, Esenler, Eyüpsultan, Güngören ve Sultangazi bölgelerinde yer alan 6 kurumda gerçekleştirilen görüşmelerle toplam 30 katılımcıya ulaşılmıştır. Tema ve kodlamalara ilişkin frekans dağılımları Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Ana Temaya İlişkin Frekans Dağılımları

Ana Tema	Alt Tema	Kodlama	Alt Kodlama	Frekans
1. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler	1.1. Vasi veya Veliler ile İlgili Karşılaşılan Problemler	Velilerdeki Suçluluk Hissi	---	1
		Velilerin Yaşadığı Psikolojik Problemler	---	3
		Düşük Sosyoekonomik Düzeye Sahip Olma	---	5
		Velilerin Çok Detaycı Olması ve Fazla Sorgulaması	---	1
		Geç Tanı Konulmasına Neden Olma	---	2
		Eğitim Düzeyinin Düşük Olması	---	5
		Çevreden Duyulan Asılsız Bilgilerden	---	4
		Etkilenme	---	12
		Konan Tanıya İtiraz Etme	---	1
		Kendini İfade Etmede Güçlük Yaşama	---	6
		Veliler ile İletişim Kurmada Güçlük Yaşama	---	5
		Veliler Tarafından Çocuklara Tanı Konulmasında Çekinme	---	2
		İhtiyaç Kalmadığı Halde Çocuğa Özel Eğitim Aldırmada Israrlılık	---	33
		Velilerin Bilinçsizliği/Bilgisizliği	---	9
		Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları	---	

Tablo 4.1. (devamı)

Ana Tema	Alt Tema	Kodlama	Alt Kodlama	Frekan s
1. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler	1.2. Vaka incelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler	RAM'ların Standart Olmaması	---	3
		Okul Öğretmeni ile RAM Personeli Arasındaki İletişimsizlik	---	3
		Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları	---	6
		Personele Yönelik Hizmet İçi Eğitim Eksikliği	---	8
		Öğrencinin Değerlendirmeye Hazır Gelmemesi	---	1
		Deneyimsiz Personellerin Vaka İnceleme Sürecinde Yetersiz Kalması	---	2
		Alanında Uzman Personel Eksikliği	---	10
		Öğrenciye Tanı Koymada Güçlük Yaşanması	---	4
		Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği	---	46
		Performans Belirleme Ölçütlerinin Yetersiz Olması	---	16
		Velinin Öğrenci Hakkında Yanlış Bilgilendirme Yapması	---	5
		Öğrencinin İnceleme Sırasında Performans Sergilemeyi Reddetmesi	---	12
		Öğrencinin Dikkat Süresinin Az Olması	---	2
		Eğitim Planının Öğrencinin Anlık Performansına Göre Şekillenmesi	---	1
		Öğrenciye Ayrılan Zamanın Kısıtlı Olması	---	13

Tablo 4.1. (devamı)

Ana Tema	Alt Tema	Kodlama	Alt Kodlama	Frekans
1. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler	1.3. İşbirliği İçindeki Paydaşlarla Yaşanılan Problemler	1.3.1. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Belirli Bir Standardın Olmaması	3
			Velilere Yanlış Bilgi Verilmesi	4
			Dönem Sonu Evrağındaki Eksiklikler	10
			Kurum Çıkarları İçin Velileri Eğitim Konusunda Yanlış Yönlendirme	2
			Ders Sürelerindeki Kısıtlılık	1
			Sistemsel Sorun (Sertifika ile Eğitim Olabilmek)	2
			Verilen Eğitimin Yetersiz Olması	2
			RAM'dan Alınan Eğitim Planının Dışına Çıkmak	4
		1.3.2. Hastane	Hastane ve RAM Tarafından Konan Tanılarda Uyuşmazlık	27
			Hastane ve RAM Arasındaki İletişimsizlik	10
			Yeteri Kadar Zaman Ayrılmadan Tanı Konulması	5
		1.3.3. Okul	Özel Eğitime ve RAM'ın İşleyişine Dair Konularda Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerinde Eksiklik Olması	3
			Sınıf Mevcudunun Fazla Olması	1
			Eğitsel Değerlendirme İsteği	19
			Formlarının Yetersiz/Eksik Olması	5
			Ram ile Arasındaki İletişimsizlik	5
	1.4. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler	RAM'larda Yerleştirme Kararı için Standart Kriterler Olmaması Alanında Uzman Personel Eksikliği	---	3
			---	4
			---	3
			---	11
			---	2
			---	9
		Yeni Atanan Öğretmenlerin Çevreyi Tanımaması Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı RAM'daki Eğitimler Arasındaki Fikir Ayrılığı Kontenjan Sınırı	---	1
			---	18
			---	1
			---	20

Tablo 4.1. (devamı)

Ana Tema	Alt Tema	Kodlama	Alt Kodlama	Frekans
Süreçle İlişkin Çözüm Önerilerinin Sunulması	Yaşanan Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri	Mesai Saatlerinin Düzenlenmesi	---	1
		Tanımlama Testlerinin Geliştirilmesi ve Standartlaştırılması	---	5
		Randevu Sisteminin Düzenlenmesi	---	2
		PDR Hizmetleri Bölümü ile Özel Eğitim Hizmetleri	---	8
		Bölümünün Ayrılması	---	8
		Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi	---	8
		Hizmet İçi Eğitimlerin Verilmesi	---	5
		Denetim Yapmak	---	6
		Okul Merkezli Yapının Oluşturulması	---	1
		Paydaşlar Arasında Koordinasyon Sağlamak	---	8
Toplam				435

Görüşmelerde elde edilen bulgular neticesinde kod bulutu oluşturulmuş olup tüm katılımcılar üzerinde en fazla tekrar eden kelimelere ilişkin frekans dağılımı Şekil 4.1.'de sunulmuştur. Görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre en fazla tekrar edilen kelimelerden ilki 421 defa tekrar ederek “eğitim” olmuştur. İkinci olarak 339 defa tekrar ederek “eğitsel” olmuştur. Üçüncü olarak ise 317 defa tekrar ederek “tanılama” olarak elde edilmiştir.

Şekil 4.1. Kod Bulutu

4.1. Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Problemler

4.1.1. Vasi veya Veliler ile İlgili Karşılaşılan Problemler

4.1.1.1. Velilerin Bilinçsizliği ve Bilgisizliği

Velilerin sürece ilişkin yaşadıkları sorunlar arasında en ciddi problem, bilinçsiz ve bilgisiz olmaları gelmektedir. Veliler RAM'ın işleyişi, görevi ve sürece ilişkin konularda yetersiz bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu yüzden ramda yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bazı aksaklıkların yaşanmasına ve her iki taraf için de yorucu bir sürecin başlamasına da neden olmaktadır. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Farkındalıkları düşük, RAM'a çoğunlukla ne için geldiklerini bilmemektedirler. Eğitsel tanılamada velilerle yaşanan bana göre en büyük problem velilerin cahil olması sosyal kültürel olarak düşük seviyede olmaları süreci olumsuz etkileyen ana faktördür." (Katılımcı 1)

"Genelde şöyle veliler özellikle RAM'a ilk kez gelenler haberdar değiller süreçten. Yani ne yapacağımızdan, çocuğun eğitimi nasıl devam edecek, çocuk nasıl bir eğitim alacak, genelde yüzde sekseni bilinçsiz geliyorlar RAM'a." (Katılımcı 2)

"Veliler genelde RAM'ın ne olduğunu bilmeyerek buraya geliyorlar. Ne için geldiklerini bilmiyorlar. Açıklıyorsun yine de anlamıyorlar. Hastaneden aldıkları raporun içeriği hakkında da en ufak bir bilgileri olmadan rapor çıkartmışlar ve buraya geldiklerinde öğreniyorlar çoğunlukla. O raporun çocuğun hayatında ne gibi etkisi olacağını da bilmiyorlar. Özetle velilerle yaşanan en büyük problem onların bilinçsiz ve bilgisiz olmaları diyebilirim." (Katılımcı 4)

"Genelde RAM'ın sürecine hâkim olmayan velilerle karşılaşıyoruz. Daha çok rehabilitasyon yönlendirmesiyle buraya gelen velilerimiz oluyor, çocuğuna engelli raporu çıkarıldığından dahi haberi olmayan, çok da umursamayan veli profilleriyle karşılaşıyoruz. Ne için buraya geldiklerini bilmeyen veli profiliyle karşılaşıyoruz." (Katılımcı 13)

"Velilerin çok da anlayacak algılayacak kapasiteleri yok açıkçası. Velilerle karşılaştığımız en büyük problem bu bence. Özellikle zihinsel yetersizliği olan çocukların ve otizmlili çocukların ailelerinde bunu çok sık görüyoruz" (Katılımcı 15)

"Çocuğunun durumunu anlamadığı için çocuğa yardımcı olamıyor. Çocuğun okul işlemleri, rehabilitasyon işlemleri, hastane işlemleri velinin bilgisizliğinden kaynaklı hep gecikme oluyor. Mesela çocuk otizmliyse erken yaşta tanınması çok önemli ki eğitimle daha gelişim gösterebilsin fakat bilinçsiz anne baba bunun farkında olmuyorlar." (Katılımcı 16)

"Veliler çok bilinçli olmuyorlar. Sürecinde çok farkında olmuyorlar. Çocuğunu mesela çok iyi tanımıyorlar. Çocuğu hakkında soru sordüğümüzda mesela neyi yapabilir neyi yapamaz diye çok emin olmuyorlar. O yüzden benim gözlemim veliler çocuklarıyla çok ilgilenmiyor gibiler." (Katılımcı 20)

"Ne çocuk psikiyatristi ne de okuldaki öğretmenler veliye sağlıklı bir açıklama yapmadıkları için veli RAM'a geldiğinde hangi sürecin içinde olduğunu bizden öğreniyor ve bu gibi durumlar yaşanabiliyor." (Katılımcı 24)

"Buraya gelen veli profili açıkçası sosyoekonomik ve bilinç düzeyleri bakımından düşük seviyedeler. Öncelikle buraya niye geldiklerini bile bilmiyorlar. Buraya yönlendirmenin düzgün bir şekilde yapılması gerekiyor. Veli buraya genellikle rehabilitasyonların yönlendirmesiyle geldiği için burada ne için bulunduklarının farkında değiller." (Katılımcı 28)

Hemen hemen tüm katılımcıların benzer ifadeleri yer almaktadır. Bu doğrultuda, velilerin ramda gerçekleştirilen süreç hakkında bilgisiz olmaları, hizmet veren kişilerin işlerinde aksama yaşanmasına, mental açıdan olumsuz etkilenmelerine sebep olabilmektedir.

4.1.1.2. Konan Tanıya İtiraz Etme

Veliler RAM'da uzmanlar tarafından çocuklarına konan tanıyı kabullenemeyip inkâr edebilmektedirler. Bu durum, hem çocuklar hem de hizmet veren kişiler açısından süreci oldukça olumsuz etkilemektedir. Çocuklar açısından değerlendirildiğinde, çocuk hakkında konan tanının kabul edilmemesi, çocuğun alacağı tüm eğitim sürecini sekteye uğratmakta ve doğru yerde doğru zamanda eğitim almasını engellemektedir. Hizmet veren kişiler açısından ise süreci hem daha yıpratıcı hem de zaman açısından değerlendirildiğinde zorlayıcı bir durum olmaktadır. Bazı katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Genellikle veliler çocuklarına koyduğumuz tanı konusunda şok, inkâr basamağında kalıyorlar. Bunu aşamıyorlar. Aşamadıkları için de yönlendirme yaptığımız özel eğitim sınıflarına da itiraz ediyorlar. Çocuklarının tam zamanlı kaynaştırma eğitimini almasını başka bir sınıfta eğitim almalarına karşı çıkıyorlar. Tabi biz burada ne kadar anlatırsak anlatalım dış çevreden aldıkları

duyumlardan etkilenip kabullenme aşamasında güçlükler yaşıyorlar. Bu sefer de bize itiraz ediyorlar." (Katılımcı 9)

"Bazı veliler çocuklarının durumunu kabullenmekte zorlanıyorlar. Özellikle okuldan yönlendirilen henüz hastane aşamasına geçmemiş çocukların velilerinde bu oluyor. Öğretmenin okuldaki çocuğun durumunda bir farklılık gözlemleyip bize yönlendiriyorlar. Buradaki incelememiz sonucunda atıyorum çocukta zihinsel yetersizlik gözlemlediysek bunu veliye aktarma ve velinin kabullenmesi çok güç oluyor." (Katılımcı 16)

"Genelde RAM'a gelince biz burada raporlarının ne anlama geldiğini açıklayınca öğreniyorlar ve inkâr ediyorlar. Örneğin hastanede çocuğa zihinsel yetersizlik tanısı konmuş fakat veli burada bu durumu öğrenince benim çocuğumda öyle bir şey yok. Benim haberim yok gibi şok yaşayıp tepki gösterebiliyor. Ben de burada psikolojik danışman olarak veliyi anlamaya çalışıyorum. Veliyi sakinleştirip doğru bir şekilde bilgilendiriyorum." (Katılımcı 19)

"Bir de özel eğitim sınıfları hakkında velilerde genel bir kanı var. Özel eğitim sınıflarına hala alt sınıf dedikleri için çocuklarının oraya uygun olduğunu, özel eğitim sınıfında daha iyi bir ilerleme kaydedeceğini velilere anlatmakta ve kabul ettirmekte şahsen sıkıntı yaşıyorum." (Katılımcı 26)

Katılımcıların da görüşlerinden anlaşılabacağı gibi veliler hastane ve ramda çocuklarına konulan tanının içeriğini, ne anlama geldiğini öğrendiklerinde genelde itiraz, inkar, şok gibi tepkilerde bulundukları sonucuna varılmıştır. Sonuçta, veliler çocuklarına olan hassas yaklaşımları dolayısıyla konulan tanıları kabul etmeyip itiraz edebilmektedirler. Bu da sürecin durmasına ve çocukların özel eğitim hizmeti alma sürecinin gecikmesine sebep olmaktadır.

4.1.1.3. Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları

Yukarıda da ifade edildiği üzere, velilerin bilgisiz olması sürece ilişkin sorunların başında gelmektedir. Bu doğrultuda çocuklara uygulanan işlemler hakkında da yeteri kadar bilgi edinmemeleri ve çocuklarının aldıkları eğitim süresince ilgisiz olmaları başka bir problemi de ortaya çıkarmaktadır. Bu problemlere ilişkin görüşler şu şekildedir:

"Veliler çocuklarına karşı çok ilgisiz" (Katılımcı 1)

"Hastaneden zihinsel raporu almış mesela. Fakat veli o raporun zihinsel raporu olduğunu bize gelince öğreniyorlar." (Katılımcı 3)

"Genelde RAM'ın sürecine hâkim olmayan velilerle karşılaşıyoruz. Daha çok rehabilitasyon yönlendirmesiyle buraya gelen velilerimiz oluyor, çocuğuna engelli raporu çıkarıldığından dahi haberi olmayan, çok da umursamayan veli profilleriyle karşılaşıyoruz. Ne için buraya geldiklerini bilmeyen veli profiliyle karşılaşıyoruz." (Katılımcı 13)

"Veliler öncelikle çok bilinçli olmuyorlar. Sürecin de çok farkında olmuyorlar. Çocuğunu mesela çok iyi tanımıyorlar. Çocuğu hakkında soru sorduğumuzda mesela neyi yapabilir neyi yapamaz diye çok emin olmuyorlar. O yüzden benim gözlemim veliler çocuklarıyla çok ilgilenmiyor gibiler." (Katılımcı 20)

Yukarıda belirtilen katılımcı görüşlerinden de anlaşılaçağı üzere, özel gereksinimli bireylerin velilerinin çocuklarına karşı yapılan iş ve işlemlerde ilgisiz kaldıkları görölmektedir. Özel eğitimde gelişim sağlanabilmesi için velilerin bilinçli ve ilgili olmaları çok önemlidir. Çünkü çocuklarıyla en çok vakit geçiren onlardır. Fakat burada da gördüğümüz gibi veliler değil onlara yeteri kadar ilgi göstermek, çocuklarına yapılan işlemler ve süreçler hakkında maalesef yeterli düzeyde ilgi ve meraka sahip değiller.

4.1.1.4. Veliler ile İletişim Kurmada Güçlük Yaşama

Bazı veliler kendilerini yeterince açık bir şekilde ifade edememektedir. Bu durum, hizmet veren kişilerle olan iletişimin zayıflamasına ve velilerin düşüncelerini doğru aktaramamasına neden olmaktadır. Bazı katılımcılar konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Velilere bu süreci doğru anlatmak benim için en çok zorlandığım alandır diyebilirim. Yani buraya başvurduklarında hastaneden aldıkları raporun engelli raporu olduğunu anlatmak, çocuklarındaki engeli açıklamak benim zorlandığım alan diyebilirim." (Katılımcı 5)

"Aslında bizim semtten de kaynaklı velilerimizin çok fazla bilinç düzeyi düşük olduğundan velilerle ortak bir dil kullanamıyoruz. Mesela hastaneden aldıkları tıbbi tanının ne olduğunu anlatıyorum ama maalesef geçmiyor karşı tarafa. En büyük problem velilerle onların bilinçsizliğinden kaynaklı yaşadığımız iletişimsizlik diyebilirim." (Katılımcı 6)

"Bizler de bilgilendirme açısından veliyle iletişim kurmada bazen sıkıntı yaşayabiliyoruz. Anlatıyoruz ama karşı tarafa geçmiyor ya da yanlış anlaşılabilir." (Katılımcı 22)

İletişim hayatımızda olmazsa olmazlardandır. Özel gereksinimli bireylerin velileri ile ram çalışanlarının sağlıklı bir iletişim kuramadıkları görülmektedir. Bu duruma neden olan sebeplerden birinin de velilerin eğitim düzeyinin düşük olması gösterilebilir. Bu da özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde velilerin sürece katkısını düşürmektedir.

4.1.1.5. Veliler Tarafından Çocuklara Tanı Konulmasında Çekinme

Veliler, konulan tanının ileride çocuklarının karşısına olumsuz bir şekilde çıkacağını düşünerek etraftan duydukları yanlış bilgilerle tanı konulmasından çekinmektedirler. Bu durum katılımcı 29 tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

"Sürekli şu sorunla karşılaşıyoruz; zihinsel yetersizliği olan bir çocuğun velisi çocuğuna eğitim almasına ihtiyacı olduğu halde etiketlenme korkusuyla veya çocuğuna bu tanı yapışp kalacak korkusuyla veya ileride de bu tanı karşısına çıkacak gibi endişelerle tanıyı koydurtmak istemiyor." [Katılımcı 29]

Burada velilerin özel gereksinimli çocuklarının eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine girmesindeki endişelerinden, çekincelerinden bahsedilmiştir. Çocuklara tanı konulmasından çekinilmesinin en önemli sebebi konulan tanının çocuklarının hayatında ömür boyu devam edecek olmalarını düşünmeleri ve çocuklarının etiketlenerek arkadaşları tarafından akran zorbalığını maruz kalmalarını düşünmeleridir.

4.1.1.6. Düşük Sosyoekonomik Düzeye Sahip Olma

Velilerin maddi açıdan yaşadıkları problemler incelendiğinde, örneklemi oluşturan veli profilinin genelinin sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu sebeple çocukların aldıkları özel eğitim ile birlikte yeni bir stres faktörü ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekilde elde edilmiştir:

"Bu ilçe bazında konuşacak olursam velilerimizin sosyoekonomik durumları ve eğitim düzeyleri düşük." (Katılımcı 11)

"Bazı gelen velilerimizin açıkçası bilinç düzeyi, sosyoekonomik durumlar vs. çok çok geride diyebilirim." (Katılımcı 15)

"Öncelikle bizim bulunduğumuz ilçe sosyoekonomik olarak düşük bir bölge o yüzden velilerin büyük bir kısmı okuma yazma dahi bilmiyorlar ve sürecin farkında değiller." (Katılımcı 29)

Bu doğrultuda, velilerin düşük sosyoekonomik düzeye sahip olması, beraberinde birtakım sorunları da getirmektedir. Örneğin Katılımcı 15'in de ifade ettiği gibi velilerde bilinç düzeyinde eksikliğe de neden olabilmektedir.

4.1.1.7. Eğitim Düzeyinin Düşük Olması

Velilerin eğitim düzeylerinin alt seviyede olması, hatta bazı velilerin okuma yazma dahi bilmemesi dolayısıyla eğitsel tanılama sürecine ilişkin bazı problemler yaşanmaktadır. Örneğin; veliler özel gereksinimli çocuklarına hastanede konulan tanıyı bilmeden RAM'a gelmekte ve sürecin nasıl işleyeceğine dair bilgi düzeyleri yetersiz kalmaktadır. Velilerin eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklı RAM personelinin yaptığı açıklamaları ve süreç hakkındaki bilgilendirmelerini velilerin doğru anlamadıkları düşünülmektedir. Bu da velilerin çocuklarına yardımcı olabilmemesinin, gelişimine katkı sağlayabilmesinin önünde engel oluşturmaktadır. Bazı katılımcı görüşleri şöyledir:

"... Onun dışında okuma yazma bilmeyen çok veli var. Adını soyadını yaz diyoruz, ben yazma bilmiyorum sen yaz diyorlar." (Katılımcı 11)

"Birkaç hafta önce yapmışız öğrencinin yönlendirmesini ama hala ben okuma yazma bilmiyorum, ben o okulun yerini bulamadım gibi cevaplar geliyor velilerden." (Katılımcı 16)

"Öncelikle bizim bulunduğumuz ilçe sosyoekonomik olarak düşük bir bölge o yüzden velilerin büyük bir kısmı okuma yazma dahi bilmiyorlar ve sürecin farkında değiller." (Katılımcı 29)

Sonuç olarak, velilerin düşük eğitim düzeyine sahip olması, süreç içerisinde tamamlanması gereken prosedürlerin aksamasına, bunun yanı sıra hizmet veren kişiler tarafından da oldukça zorluk yaşanmasına neden olmaktadır.

4.1.1.8. Çevreden Duyulan Asılsız Bilgilerden Etkilenme

Eğitsel tanılama sürecinde veliler, çevrelerindeki yakınlarından duydukları örneklerle ya da kendi araştırmaları sonucunda elde ettikleri gerçeği yansıtmayan durumlar neticesinde çocuklarına tanı konulması noktasında çekimser olabilmektedir. Bu soruna ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"... Tabii biz burada ne kadar anlatırsak anlatalım dış çevreden aldıkları duyumlardan etkilenip kabullenme aşamasında güçlükler yaşıyorlar." (Katılımcı 9)

"Mesela çocuğun ihtiyacına dönük ona modül öneriyoruz. Veli kendi istediği modülü bize dayatmaya çalıştığını görüyoruz. Onu da bilinçli olarak değil gittiği rehabilitasyonun yönlendirmesi ya da çevresinden duyduğu kulaktan dolma bilgilerle yapıyor." (Katılımcı 14)

"Özel eğitim sınıfları hakkında velilerde genel bir kanı var. Özel eğitim sınıflarına hala alt sınıf dedikleri için çocuklarının oraya uygun olduğunu, özel eğitim sınıfında daha iyi bir ilerleme kaydedeceğini velilere anlatmakta ve kabul ettirmekte şahsen sıkıntı yaşıyorum." (Katılımcı 26)

Bu doğrultuda görülmektedir ki: Veliler çevreden duydukları bilgilerden olumsuz olarak etkilenmekte ve özel gereksinimli çocuklarının erken yaşta tanılanıp eğitime başlama süreçlerini geciktirmektedir. Veliler eğitsel tanılama sürecine dair çevreden duydukları asılsız bilgilere göre hareket edip bu işin uzmanlarına da kendi yanlış bildikleri doğrultusunda davranarak süreci olumsuz etkilemektedirler. Katılımcı 26'nın da bahsettiği velilerde özel eğitim sınıflarına dair genel bir olumsuz kanı var. Bu yüzden çocuklarının özel eğitim sınıflarında eğitim almalarını istememektedirler. Fakat, bilmedikleri nokta şu ki: Çocuklarının birebir en iyi şekilde ilerleme kaydedeceği sınıf ortamın özel eğitim sınıfları olduğu uzmanlar tarafından da bu doğrultuda karar alınmıştır. Bu gibi velilerin çevreden duydukları asılsız bilgiler doğrultusunda hareket etmeleri niyetlerinin çocukları için en iyi olmasını istemeleri olsa dahi onlara en büyük zararı verdikleri bilinmelidir. Son olarak velilerin asılsız bilgilerden etkilenmeleri çocuklarına doğru tanının konmasında gecikmeler yaşanabilmesine yol açmakta, aynı zamanda bazı velilerin ısrarcı yaklaşımları dolayısıyla çocuklarında olan farklılığı kabul etmede direnç gösterdikleri görülmektedir.

4.1.1.9. Velilerin Yaşadığı Psikolojik Problemler

Velilerin süreç içinde mental açıdan da yıprandıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Hem maddi hem de manevi olarak velileri zorlayan bu süreçte, çocukların özel gereksinimlerinden ötürü kendilerini suçlayıcı duygularla psikolojik açıdan kötü etkilendikleri görülmüştür. Bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Onun dışında tabi psikolojik olarak yıpranmış oluyorlar." (Katılımcı 20)

"Velilerin genelde bunalımda olduklarını ve depresyon yaşadıklarını fark ediyorum onlarla iletişime girdiğimde. Maddi ve manevi bütün hayatlarını özel gereksinimli çocuklarına adadıkları için genellikle anneler çok bunalmış oluyorlar. Veliler buraya geldiklerinde bizler onlara çocuklarının özel gereksinimleriyle ilgili açıklamalar yaptığımızda velilerde sanki bu engel sürekli yüzlerine vuruluyormuş gibi bir algı oluşabiliyor ve onlarda genel anlamıyla bir bıkkınlık gözlemliyorum." (Katılımcı 21)

Yaşanan süreç veliler için her anlamda yıpratıcı olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda da velilerin psikolojik sağlamlıklarının olumsuz etkilendiği, mental olarak kendilerini iyi hissetmedikleri ve depresif ruh halinde bunaldıkları görülmektedir.

4.1.1.10. Geç Tanı Konulmasına Neden Olma

Yukarıda ifade edilenlere benzer olarak, velilerin sürece ilişkin bilgisizliği ve tanılara ilişkin kavramlara veya terimlere yeterince aşina olmamalarından dolayı tanı konulmasında gecikme yaşandığı görülmektedir. Buna ilişkin olarak şunlar ifade edilebilir:

"Velilerimiz çok fazla bu sürece dahil değiller. Mesela biz burada çocuğu eğitsel tanılama ve değerlendirme yaptığımızda koyduğumuz tanının ömür boyu çocuğun hayatında devam edecekmiş gibi düşünüp çocuğun erken yaşta alması gereken eğitimi ihmal edip genelde geç yaşlarda bize başvuruyorlar. Erken çocukluk döneminde tanılamaya gelen çok çok nadir oluyor yeni aldığımız vakalarda." (Katılımcı 14)

"Mesela çocuk otizmliyse erken yaşta tanılanması çok önemli ki eğitimle daha gelişim gösterebilsin fakat bilinçsiz anne baba bunun farkında olmuyorlar. Dolayısıyla okul çağına kadar çocuk tanılanamıyor ve erken teşhis olmadığı için de eğitime geç kalıyor." (Katılımcı 16)

Sonuçta, velilerin çocuklarına karşı yeterince ilgili olmamaları, durumlara karşı bilinçsiz yaklaşımları vb. sebeplerden ötürü hastaneye geç başvurdıkları, bu süreç doğrultusunda da RAM'a da geç başvurup çocuklarına erken yaşta verilmesi gereken tanı ve eğitimin geciktiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.1.11. İhtiyaç Kalmadığı Halde Çocuğa Özel Eğitim Aldırmada Israrcılık

Bazı veliler özel gereksinimli bireylerin için devletin sağladığı özel eğitim ve rehabilitasyondan alınan destek eğitimleri fırsata dönüştürmek istemektedir. Böylece, çocukların destek eğitime ihtiyacı kalmasa bile eğitime devam etmelerini istemekte ve ısrarcı tutum ve davranış içerisinde bulunmaktadır. Buna ilişkin yorumlara bakıldığında:

"Çocuğun destek eğitime ihtiyacı kalmadığı durumlarda velilerle sıkıntı yaşıyoruz. Özellikle bunu özel öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların velilerinde fazla gördüm. Veliler genelde rehabilitasyonu kurs merkezi gibi görüyorlar. Çocuğun destek eğitime ihtiyacı kalmamasına rağmen velinin talebi şöyle oluyor: "Hocam işte devam edelim orada ödevlerini yaptırıyorlar" gibi cümleler kuruyorlar." (Katılımcı 2)

"Randevu sürecinde bazen rehabilitasyon kurumları bireyin ya da çocuğun hastane raporunu çıkartmada, buraya getirmede onlar veliden daha çok bu süreçte aktif oluyorlar. Belki bazen veliden habersiz çocuğa hastane raporu çıkarttıkları da oluyordur açıkçası. Ya da veliyi ikna edip buraya tanılama sürecine getirdiklerinde veliye biz burada hastane raporunu açıkladığımızda velinin bu durumdan haberi olmadığında anlıyoruz. Rehabilitasyon merkezindeki kişilerin çocuğuna özel ders vereceğiz diye çocuklarını buraya getirdiğini düşünüyor veli. Bizler bu durumu da veliye güzelce onun anlayabileceği bir dilden anlatınca, inceleme yapılmasını istemiyorlar." (Katılımcı 15)

Sonuçta, velilere devletin özel gereksinimli bireylere sağlamış olduğu destek eğitim hizmetinin ömür boyu devam edecek bir süreç olmadığını ve çocuğun ihtiyacı doğrultusunda verildiğinde etkili olacağı aktarılmalıdır. Ayrıca Katılımcı 2'nin de bahsettiği gibi veliler özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini dersane/özel kurs gibi algıladıklarından oraya ömür boyu gidebilecek durumda olduklarını sanmaktadır. Bu da eğitime ihtiyacı kalmadığı halde eğitim alabilmesi için ram çalışanlarına ısrar ve baskı yapmalarına yol açmaktadır.

4.1.1.12. Velilerdeki Suçluluk Hissi

Özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmelerine ilişkin süreçte yaşanan problemlerden bir diğeri ise velilerdeki suçluluk hissiyatıdır. Çocukların özel gereksinimli olmasında kendilerini suçlayıcı tavırları olabilmekte, aynı zamanda yetersiz kaldıklarını düşünebilmektedirler. Bu konuya ilişkin Katılımcı 23'ün ifadesi şu şekildedir:

"Genelde buraya gelen veliler tek başına mücadele ediyorlar çocuklarının engel durumlarıyla ve engelin sorumlusu sadece o kişiymiş gibi yaklaşıyor kendilerine. Genelde buraya gelen anneler çocuklarını büyüme şekliyle ilgili çocuklarının bazı engel durumunda olduğunu düşünüyorlar. Kendilerini suçlayıcı pozisyonda oluyorlar." (Katılımcı 23)

Velilerdeki bu suçluluk psikolojisi özel gereksinimli çocuklarının eğitiminde ve toplumla kaynaşmasında yeteri desteği göstermelerine engel olmaktadır.

4.1.1.13. Velilerin Çok Detaycı Olması ve Fazla Sorgulaması

Yukarıda bahsedilen bazı velilerin çocuklarının durumuna ve alacağı eğitime ilgisiz olmalarının aksine, bazı veliler de süreci oldukça fazla sorgulayan ve olaylara detaycı yaklaşan kişiler olmaktadır. Bununla ilgili Katılımcı 16 şunları ifade etmiştir:

"Çok fazla araştırmış, incelemiş bir şekilde buraya geliyor. En ufak ayrıntıya kadar soruyor, bu da bizleri zorlayıcı oluyor inceleme yaparken. Özellikle bu tarz vakaları deneyimsiz arkadaşlar aldığında onların sorularına cevap veremiyorlar. Fakat bu veli profili çok küçük bir kesim." (Katılımcı 16)

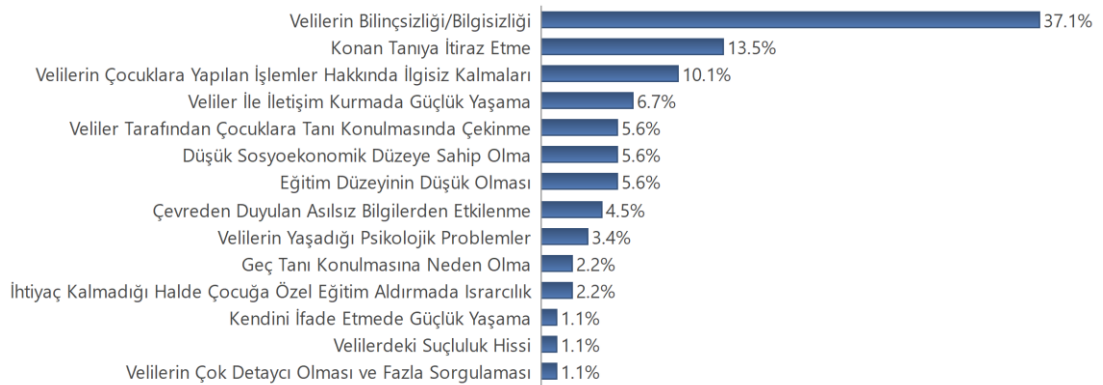
Böylece, uzmanlar tarafından verilen kararın velilere aktarılması, detaylı olarak açıklanması ve ikna edilmesi gerekmektedir. Burada velilerin çok didikleyici bir şekilde tanılama sürecinde personele müdahale etmesi ve işine karışması, tanılama sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

4.1.1.14. Kendini İfade Etmede Güçlük Yaşama

“... Kendi başına buranın ne işe yaradığını bilip de kendisi başvuran veli profili çok nadir. Bir de bazı velilerimiz kendini ifade etmekte güçlük çekiyor. Biz onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz bu konuda.” (Katılımcı 7)

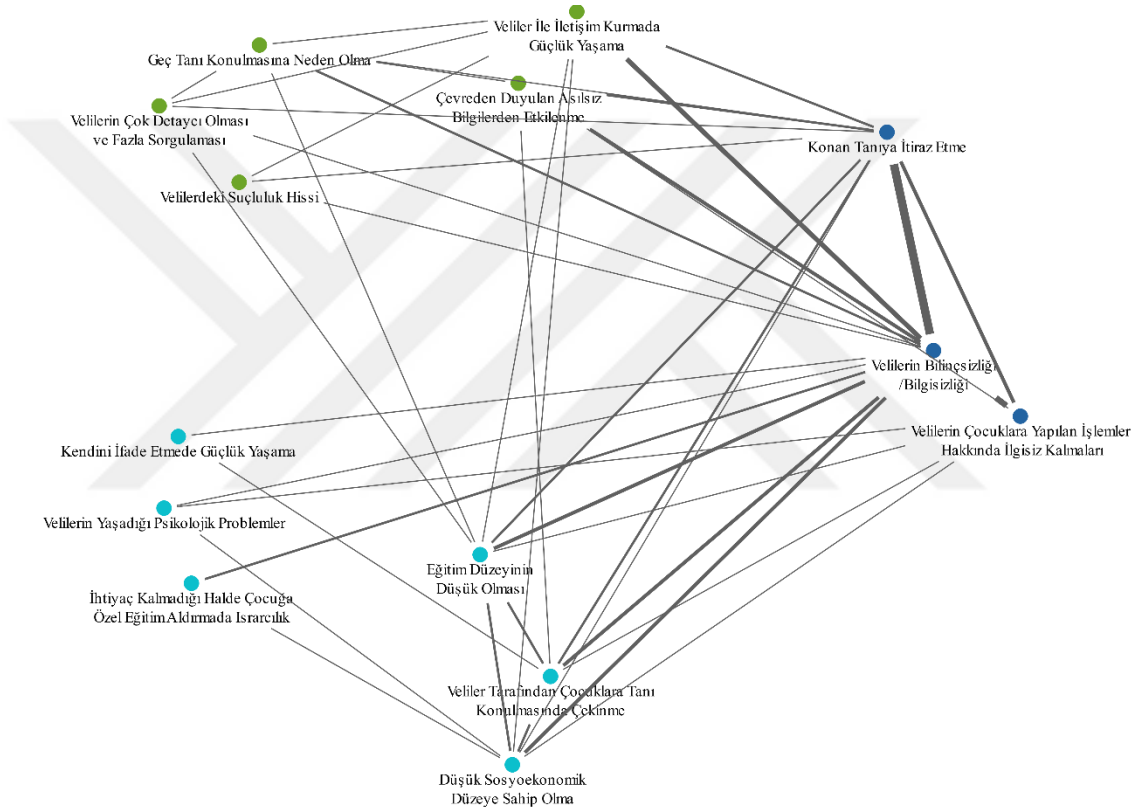
Buradan hareketle, bazı velilerin kendilerini ifade etme ve iletişim konusunda problem yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum, çocuklara eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde geçen sürenin uzamasına, velilerin de sürece dair olumsuz durumlar yaşamasına neden olabilmektedir.

Vasi veya Veliler ile İlgili Karşılaşılan Problemler alt temasına ilişkin problemler yukarı bölümde sunulmuştur. Bu alt temaya ilişkin bölümler içerisinde yapılan kodlamalara ait yüzde dağılımları Şekil 2’de sunulmuştur. Kodlu bölümler ile birlikte, tema altında yer alan kodlamaların oranının hangi kodlamada ne kadar sıklıkta elde edildiğini göstermektedir. Buna göre %37,1 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın “Velilerin Bilinçsizliği/Bilgisizliği” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak %13,5 oranı ile “Konan Tanıya İtiraz Etme” kodlaması yer almaktadır. En düşük oran ise %1,1 ile “Kendini İfade Etmede Güçlük Yaşama”, “Velilerdeki Suçluluk Hissi”, “Velilerin Çok Detaycı Olması ve Fazla Sorgulaması” kodlamaları olmuştur.

**Şekil 4.2. Vasi veya Veliler İle İlgili Karşılaşılan Problemler
Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler**

Kodlarının ilişkisinin analizinde aynı belgedeki kodların birbirine olan yakınlığını göstermek amacıyla kod haritasından faydalanılmıştır. Kodlamalar arasındaki çizgilerin kalınlığı arttıkça, iki kodlamanın birbirleri ile olan ilişkisinin güçlendiği söylenebilir. Bu doğrultuda, “Velilerin Bilinçsizliği/Bilgisizliği” kodlaması ile “Konan Tanıya İtiraz Etme” kodlaması arasında oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde, “Velilerin Bilinçsizliği/Bilgisizliği” ile “Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları” kodlamaları arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 4.3. Vasi veya Veliler ile İlgili Karşılaşılan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

4.1.2. Vaka incelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler

4.1.2.1. RAM'ların Standart Olmaması

Vaka incelemesi sürecinde yaşanan problemlere bakıldığında, ilk olarak RAM'ların standart olmaması durumu gelmektedir. RAM'lar arasında performans belirlemeye yönelik yapılan değerlendirmelerde öğrencilere ayrılan sürelerin standart olmaması ve fiziki koşullar arasında farklılıklar olması sorun teşkil etmektedir. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Örneğin öğrenme güçlüğü tanısıyla gelmiş bir çocuğun performansını almaya kalsan her RAM'da farklı şekilde performans alınıyor. Bunun bir standardizasyonu yok. Ben bir performans alıyorum atıyorum bir buçuk saat sürüyor. Fakat başka RAM'da on beş dakikada performans alınabiliyor. Burada RAM'ların yoğunluk derecesi de etkilidir ama bir standart yok." (Katılımcı 25)

"Standart bir malzeme, inceleme odalarımız yok mesela. Test odaları bile RAM'dan RAM'a farklılık içerebiliyor." (Katılımcı 26)

"Randevu saatleri konusunda tüm RAM'larda standart saatler belirlense daha iyi olur." (Katılımcı 30)

Sonuçta, fiziksel koşul, zaman planlaması vb. süreç içindeki uygulamalarda belirli bir standardın bulunmadığı ve bunun vaka incelemesinde önemli bir sorun olduğu vurgulanmıştır.

4.1.2.2. Okul Öğretmeni ile RAM Personeli Arasındaki İletişimsizlik

RAM'larda özel gereksinimli bireyler genellikle senede bir incelenmektedir. Bu incelemeyi yapan eğitmenler aynı öğrencinin incelenmesine her zaman denk gelmeyebilmektedir. Diğer bir deyişle, bir çocuk birden fazla eğitmen tarafından incelenebilmektedir. RAM'a her sene gelen öğrencinin takibini her geldiğinde inceleyen kişinin değişmesiyle sağlıklı bir değerlendirme olmadığı vurgulanabilir. Vaka incelemesi sürecinde ram çalışanlarının çocuk hakkında karar alabilmesi için çocuğun okuldaki öğretmenlerinin, gittiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde öğretmenlerinin görüşüne ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu anlamda ramın okuldaki öğretmenlerle yaşadığı iletişimsizlik eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecini

olumsuz etkilemektedir. Katılımcı 6 bu konudaki görüşünü ve çözümünü aşağıda belirtilmiştir:

"Şöyle olmalı bence: Mesela her okulda özel eğitim öğretmeni kadrosu bulunmakta tıpkı PDR'ciler gibi. Bence o okullarda bulunan özel eğitim öğretmenleri, o okuldaki özel gereksinimli öğrencileri tanılayabilirler bence. Hem onların takibini okulda görürler, gittikleri rehabilitasyon merkeziyle daha çok iletişim kurabilirler, okuldaki öğretmenleriyle daha çok iletişime geçebilirler. Çoğunun gelişim takibini daha iyi yapabilirler" (Katılımcı 6)

4.1.2.3. Velilerin Çocuklara Yapılan İşlemler Hakkında İlgisiz Kalmaları

Vaka incelemesi sürecinde velilerin çocuklarına uygulanan işlemler hakkında ilgili olmamaları bir problemi ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda:

"...Ayrıca veliler tarafından çocukların ihmal edilmiş olmaları onları tanımlarken gerçek performanslarını ortaya koymalarına engel olmakta." (Katılımcı 1)

"Aileye soruyorum fakat ailenin bilinç düzeyi düşük olduğu için bana düzgün bir dönüt veremiyor. O da çünkü tanıyı ilk defa görüyor." (Katılımcı 6)

"Öncelikle veliler aşırı derecede bilinçsiz. Şöyle ki veli hastaneden çocuğuna zihinsel engeli olan bir rapor çıkartmış ve bunun ne anlama geldiğini burada öğreniyor. Zihinsel olarak hastanede tanılandığından haberi yok. Bazen veliler 3 yıldır rehabilitasyona giden çocuğunun tanısını 3 yılın sonunda burada öğreniyor. Fakat veli bilinçsiz olduğundan dolayı çocuklarda gerileme dahi gözlemlenebiliyor." (Katılımcı 21)

şeklinde ifadeler elde edilmiştir. Sonuçta, velilerin bilinçsiz olmalarından kaynaklı çocuklarına yapılan iş ve işlemlerden bihaber durumda olmaları özel gereksinimli çocukların gelişimleri sürecinde olumsuzluğa yol açtığı görülebilmektedir.

4.1.2.4. Personele Yönelik Hizmet İçi Eğitim Eksikliği

Vaka incelemesi sürecinde karşılaşılan bir başka problem de RAM’larda sadece çok az kişinin testör olarak görev yapması verilebilir. Bu konuda hizmet içi eğitim eksiklikleri de göze çarpan noktalardır. Bu doğrultuda, şunlar ifade edilmiştir:

"Çocuklara zihinsel anlamda tanılama ve değerlendirme yapacak RAM’lardaki tüm personellerin ben testör olması gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan her çalışanın zekâ testi bilmesi gerektiğini ve test materyallerini kullanabilmesi gerektiğini düşünüyorum doğru bir eğitsel tanılama yapabilmek için." (Katılımcı 5)

"Deneyimli bir arkadaşımız her gün belli saatten sonra yeni atanan arkadaşlarımıza buradaki işleyişimiz hakkında bilgilendirici seminerler veriyor. Bu şekilde açığımızı gidermeye çalışıyoruz. Bu yüzden yeni başlayan personele kesinlikle bakanlık tarafından hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum." (Katılımcı 16)

"Ram’larda destek eğitim programları yenilendikten sonra bize performans alımıyla ilgili yeterli bir bilgilendirme yapılmadı MEB tarafından." (Katılımcı 25)

"Yeni destek eğitim programlarıyla ilgili normalde 2022 Ocak ayında geçilmesi gereken sistem ile ilgili herhangi bir bakanlıktan dönüş yok. İşte gerekli evraklar, portfolyo dönem sonu evraklarının değişmesi normalde Ocak 2022’de bunlar güncellenip gelecekti. Fakat hala henüz bir geri dönüş yok. Ayrıca destek eğitim programları değiştiği için her modülün içerisindeki bölümlerin de sürelerini ayırmışlar. Bakanlığın hizmet içi eğitimle ilgili eksiklikleri olduğunu söyleyebilirim." (Katılımcı 25)

"Eski programdaki maddeler biraz daha bizim anlayabileceğimiz seviyede idi. Yeni programda daha çok akademik dile dökülmüş. Çok fazla anlayabildiğimiz şeyler yok açıkçası." (Katılımcı 25)

"Bize RAM’da bu tanılar üzerine ekstra hizmet içi eğitim verilse mesele dil konuşma güçlüğü olan öğrencilerin destek eğitim önerilmesi neye göre kıstas alınacağına ve bu alanın uzmanlarından eğitim almamız eğitsel tanılama ve değerlendirme için daha sağlıklı olacağını düşünüyorum" (Katılımcı 28)

Böylece, eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan personelin zeka testi eğitimine ihtiyacı olduğu, vaka inceleme sürecinde materyal kullanımı ve performans alımı sürecinde eksikliklerinin giderilmesi için yeterli düzeyde hizmet içi eğitim verilmedi ortaya çıkarılmıştır.

4.1.2.5. Öğrencinin Değerlendirmeye Hazır Gelmemesi

Vaka incelemesine ilişkin süreçte öğrencilerin değerlendirmeye gelirken yeterince hazırlanmamış olması bir problemdir. Bu durum şöyle açıklanabilir; öğrenciler kuruma geldiklerinde burayı hastaneye benzeterek gerginlik yaşayabilmektedirler. Ayrıca tanılama yapılırken ihtiyaç duyulan zekâ testine öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi zayıf olabilmekte ve fiziksel ihtiyaçlarını gidermemiş bir şekilde test odasına geldiği durumlar yaşanabilmektedir. Bunun da sağlıklı bir eğitsel tanılamanın gerçekleşmesine engel olduğu görülmektedir. Bu durumu Katılımcı 23 şu şekilde ifade etmiştir:

" Çocuğun buradaki incelemeye ya da teste alınacaksa teste hazır olarak gelmemesi ya da hazırlanamaması. Nihayetinde çocuk burayı hastaneye benzetiyor ve çok gergin olabiliyorlar. Özellikle pandemi sürecinde maske kullandığımızdan ötürü çocuk hastanedeymiş gibi sanıyor kendini. Çocuğun buradaki incelemeye ya da teste alınacaksa teste hazır olarak gelmemesi ya da hazırlanamaması." (Katılımcı 23)

4.1.2.6. Deneyimsiz Personellerin Vaka İnceleme Sürecinde Yetersiz Kalması

Tecrübesiz personelin vaka inceleme süreci içerisinde bilgi eksikliğinin olması ve bu sebeple yetersiz kalması bir problemdir. Katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Örneğin personel RAM'da çalışmaya yeni başlamışsa olaya pek hakim olamadığı için veliye yeterince bilgi veremiyor ya da ne şekilde bilgi aktarması gerektiğini tam olarak bilemiyor ya da MEBBİS sisteminde öğrencinin kimliğini girip o çocuğun geçmişine bir bakıp çocuk hakkında ön bilgi sahibi olayım diyemiyor." (Katılımcı 16)

"Çocuğun performansının değerlendirme noktasında da tecrübesiz bir çalışan bu vakayı alıyorsa çok sağlıklı bir eğitsel tanılama yapamayabiliyor." (Katılımcı 16)

Sonuç olarak, tecrübesiz personellerin velilere çocukları hakkında gerekli bilgiyi doğru bir şekilde aktaramaması ve kendilerini iyi ifade edememeleri tanılama sürecini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca tecrübesiz personellerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecini doğru şekilde yönetememeleri de doğru tanı konulmasına engel olabilmektedir.

4.1.2.7. Alanında Uzman Personel Eksikliği

RAM'larda görev yapan psikolojik danışmanların özel eğitim hizmetleri bölümünde çalışması eğitsel tanılama ve değerlendirme açısından uzmanı olmadıkları bir hizmet alanında olduklarında ciddi problemlere yol açabilmektedir. RAM'lara psikolojik danışman olarak atanan kişilerin kendi alanları dışında da hizmet verdikleri ve bu süreçte zorlandıklarına ilişkin bilgiler şu şekildedir:

"Bizler RAM'da çalışan psikolojik danışmanlarız, özel eğitim öğretmenleri değiliz. Dolayısıyla öğrencideki o kazanımları bizim değerlendirmemiz daha zor olmaktadır. Öğrenci neyi yapabiliyor neyi yapamıyor gelişim özellikleri neler o nedenle biraz zorlanıyoruz." (Katılımcı 5)

"Ben RAM'a ilk geldiğimde bir rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak direkt özel eğitim hizmetleri bölümünde çalışmaya başladım. Lisans mezuniyetim özel eğitim olmadığı için çocukları incelerken hep kendimde bir eksiklik görüyordum. Acaba ben doğru bir şekilde çocuğun performansını alıyor muyum diye." (Katılımcı 10)

"RAM'larda bu gibi sorunların temel sebebi de bana göre kendi mezun olduğum alanda çalışmamamla alakalıdır. RAM'larda 2 bölüm var özel eğitim ve rehberlik diye. Fakat personel eksikliğinden kaynaklı genelde psikolojik danışmanlar da özel eğitim bölümünde eğitsel tanılama ve değerlendirme yapıyorlar." (Katılımcı 10)

"Bir de bizler RAM'a psikolojik danışman olarak atandığımız için vaka alırken özel eğitim öğretmeni gibi çocuğa yaklaşamıyoruz ve özel eğitim alanında da çok fazla bilgimiz olmadığından sağlıklı bir değerlendirme yapmamızı da etkiliyor." (Katılımcı 21)

"... Onun dışında dil konuşma terapisti RAM'larda yok. Bu yüzden dil konuşma güçlüğü yaşayan bireylerin performans alımları çok zor oluyor. Bu yüzden RAM'larda dil konuşma güçlüğü tanıları dil konuşma terapisti tarafından alınıp değerlendirmenin eğitsel tanılama ve değerlendirme açısından daha sağlıklı olacağını düşünüyorum." (Katılımcı 25)

"Bazı tanılar var mesela dil konuşma güçlüğü, bedensel yetersizlik yani fizik tedavi alması gereken bireyler, özgül öğrenme güçlüğü olan öğrenciler gibi bu tanılar hastanede doktor tarafından koyulan tanılar. Doktor bu tanıyı koyduktan sonra biz burada bu tanı var mı yok mu diye değerlendirme yapmıyoruz. Koyulan tanının performansını alıyoruz. Bedensel tanılar için fizyoterapistlerin RAM'a atanması çok iyi oldu. Bedensel yetersizlik olan bireyleri bizler bu alanda yetkin olmadığımız için bir fizyoterapistin incelediği gibi inceleyemeyiz. Dil konuşma güçlüğü destek eğitim programında da bazı modüller var dil konuşma terapistiyle çalışılması gereken bizler bu tanıda gelen öğrencileri incelerken tabi ben bir psikolojik danışman olarak dil konuşma terapisti gibi

incelemesini yapamam çocuğun. Bu da eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecini etkilediğini düşünüyorum. Çünkü uzmanı olmadığımız tanılarda incelemeler alıyor ve çocuk hakkında karar veriyoruz. Özel eğitim öğretmenlerimiz belki bu konuda daha deneyimlidir. O öğrencinin böyle davranış problemi gösterdiğinde hangi şekilde performansını alabileceklerini bizden daha iyi bilebilir ama bizler almakta çok güçlük yaşıyoruz. Ağır otizm ve zihinsel olan öğrencilerin performansını da tam alamıyoruz." (Katılımcı 28)

Bu doğrultuda, psikolojik danışmanların yalnızca uzmanlık alanları üzerinde değil farklı alanlarda da çalıştığı görülmüştür. Bu durum süreç içerisinde ortaya çıkabilecek hataları ve eksikleri gündeme getirmektedir. Ramda her engel grubu için alanın uzmanı kişilerinin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde bulunması verilen kararların daha nitelikli ve doğru olmasında etkili olacaktır.

4.1.2.8. Öğrenciye Tanı Konmasında Güçlük Yaşanması

Öğrencilere tanı konması noktasında bazı problemler yaşanmaktadır. Bunlardan bazıları; çocuğun test esnasında başarısız olduğu bir durumu anlık stres ile ya da gerçekten başarısızlık olarak değerlendirme noktasında uzmanların zorluk yaşaması ve yaş ilerledikçe sorunların anlaşılmasının zor olması olarak verilebilir. Buna ilişkin yorumlar şöyledir:

"Mesela öğrenci ÖÖG tanısıyla geliyor ama bizler burada inceledikten sonra çocuk ÖÖG olmadığına kanaat getirebiliyoruz. Belki de gerçekten ÖÖG onun ayrımı tam net değil. Mesele çocuk önündeki metni okuyamıyor fakat bunun ÖÖG olduğundan dolayı mı okuyamıyor yoksa aile ihmalinden mi yoksa başka sebepten mi bu belli değil. Bir de yaşı büyük hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin incelenmesi sırasında güçlük yaşıyorum. Acaba eğitimi düzgün almadıkları için mi bir gelişim göstermiyorlar yoksa gerçekten bir zihinsel problemi olduğu için mi böyleler o konuda tam bir net ayrım yapamıyordum. Çocuklarda fark ediliyor ama." (Katılımcı 4)

"Kendini açmadığı için de inceleme sırasında gerçek performansını yani yapabildikleri şeyleri de göstermiyor. Neyi yapabiliyor, neyi yapamıyor bunu tam inceleme esnasında tam kestiremiyorum açıkçası." (Katılımcı 6)

Yapılan yorumlardan da görüldüğü üzere, bazı tanılar net kriterleri olmaması tanılama yapan personelin kararsız kalmasına sebep olabiliyor. Özellikle yaşı büyük özel gereksinimli bireylerin tanılanması yapılırken aldıkları eğitimin nitelikli olmamasından kaynaklı mı yoksa zihinsel problemi olduğu için mi gelişim

göstermediğinin ayrımı net olarak yapılamıyor. Bu da personelin tanı koymada güçlük yaşamasına sebep oluyor.

4.1.2.9. Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği

İnceleme yapılacak ortamda bulunan eğitim materyallerinde eksiklikler mevcuttur. Bu eksiklikler yüzünden özel gereksinimli bireylerin sağlıklı performans alımlarının kısıtlanması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca RAM’larda fiziki koşulların istenilen düzeyde olmamasından kaynaklı ram çalışanlarının kendilerine ait bireysel odalarının olmaması, inceleme odalarının tek kullanılamaması, vaka inceleme sürecinde bazı problemlerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Katılımcı görüşleri incelendiğinde:

"Ayrıca inceleme alırken kullanılacak materyallerin yetersiz olması, öğrencinin gerçek performansını almaya çalışırken materyalleri kullanmada da zaman kısıtlaması oluyor. Ayrıca fiziki şartlar anlamında RAM’larda inceleme odaları bireysel olmalı tek kişilik odalar olmalı diye düşünüyorum. Bizim kurumda iki kişi bir odada biri inceleme alırken diğeri dışarda beklemek zorunda pandemiden kaynaklı fakat bazen randevu yoğunluğundan da aynı anda iki incelemeyi tek odada almak zorunda kalabiliyoruz." (Katılımcı 1)

"Öncelikle bizim kurum olarak görüşme yani vaka inceleme odalarımızın eğitsel tanılama için çok uygun olduğunu düşünmüyorum. Hem materyal eksikliği açısından çocuğa inceleme odasından sunabileceğimiz herhangi bir oyuncak veya kitapçıklar eksik diye düşünüyorum. Performansını alırken nesne göstermek gerekiyor, renklerle çalışmak gerekiyor. Bunlarla materyal eksikliği olduğunu düşünüyorum. Görüşme odalarımız birinci katta ve veli bekleme alanları da aynı yerde olduğundan aşırı gürültülü olabiliyor, randevular da yoğun olduğunda fiziksel ortam da küçük ve yetersiz geliyor inceleme yapmak için elverişsiz ortam oluyor." (Katılımcı 5)

"Benim bir de kendi kişisel problemim var inceleme alırken o da temizlik hijyen konusu. İnceleme esnasında bazen çok hijyene uygun olmayan koşullarda vaka alabiliyoruz. Şuan birçok yeni arkadaşımız RAM’a atandı. Onlar gelmeden önce fiziksel ortam anlamında rahattık. Fakat sayımız artınca oda anlamında da daha kısıtlı olduk." (Katılımcı 10)

"... Fakat yeni atanan arkadaşlarımız oldu. Tek odada iki kişi kalıyoruz. Haliyle iki vakayı da aynı odada almak zorunda kalıyoruz. O da çok sağlıklı değerlendirme yapmamıza engel olabiliyor. Bir de çok stajyer öğrenci gelip vakaları görmek istiyorlar. Biz de kırmıyoruz alıyoruz ama çocuk kalabalık olunca etkileniyor." (Katılımcı 11)

"Materyal eksiklerimiz var. Her vakaya uygun materyalimiz olmadığı için çocukları incelerken bazen problem yaşayabiliyoruz. Mesela çocuğa yüz

ifadelerini bilip bilmediğini öğrenmem gerekiyor, bununla ilgili bir materyalimiz olmadığı için ben telefonumdan açıp soruyorum." (Katılımcı 20)

"Mesela RAM'da bir oyun alanının olmaması çocukların vakaya girmeden önce buraya alışmasını, ısınmasını kolaylaştırabilir ama böyle alanımız maalesef yok." (Katılımcı 23)

"İnceleme sırasında kullandığımız materyaller yeterli değil. Biz kendimiz materyal alıyoruz ya da o anda çocuğun performansını alma sürecinde inceleyen kişinin yaratıcılığına kalmış materyal üretebiliyor." (Katılımcı 24)

"İncelemede materyaller kullanma konusunda da biraz sıkıntılar var. Genel olarak kullanılan materyaller standart değil. Standart olması için çok uğraşıyor ama sanırım bu konuda bir sıkıntı var." (Katılımcı 27)

"İnceleme odalarımız da bence yetersiz. Fiziksel ortam açısından kışın da odalar soğuk oluyor ve çok küçük. Odaya sadece iki kişi sığabiliyor o derece küçük yani. İki kişi karşılıklı oturabildiği ortada masa olan odalar. Üçüncü kişi giremiyor. Tabi ki veliyi de inceleme odasına alman gereken durumlar oluyor. Isıtma anlamında, ortamın ferahlığı anlamında kesinlikle inceleme odaları yeterli değil. Bu gibi temel şeyler eksik olunca materyal eksikliği açıkçası ikinci planda kalıyor." (Katılımcı 28)

Böylece, birçok katılımcının da ifade ettiği üzere özel gereksinimli bireylerin tanılanması ve değerlendirilmesi sürecinde RAM'larda her tanı için ayrı materyal ve vaka odası, test odası gibi fiziki şartların iyileştirilmesine ihtiyaç vardır.

4.1.2.10. Performans Belirleme Ölçütlerinin Yetersiz Olması

Yukarıda bahsedildiği üzere vaka incelemesi esnasında RAM'larda yeteri kadar materyal bulunmamaktadır. Benzer olarak performans belirlemek üzere var olan ölçütlerin de yeterli olmadığı ifade edilmektedir. Bazı katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Çok fazla engel grubu var. Bazı performans formları tatmin edici ama özellikle yaşı büyük ve hafif tanılı olursa mesela diyelim lise çağındaki çocukların değerlendirilmesi biraz daha zor oluyor. Çünkü çocuğun yaşına uygun yapması gerekenler nelerdir, performansı nedir bunu net görmemiz lazım" (Katılımcı 2)

"Performans alma (çalışma) kağıtları çocuğun özellikle zeka düzeyini belirlemede ya da bir fikir vermede yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çocuk hastane raporuyla geldiğinde biz sadece performans belirleme formlarını ve kendi hazırlamış olduğumuz çalışma kağıtlarımızı kullanıyoruz. Bunun da tanılama için çok yeterli olduğunu düşünmüyorum." (Katılımcı 5)

"Performans değerlendirme kağıdında bazen somutlaştıramadığım maddeler oluyor ve o anlamda çocuğun o maddeye göre performansını almak benim için zor oluyor." (Katılımcı 19)

"En önemlisi zihinsel yetersizliği olan bireylerin performansını alırken performans formları yenilendi fakat performans formları açıkçası bence çok kullanışlı değil. Performans alırken sıkıntı yaşıyoruz. Tek tek şuan performans formlarını inceledik belki görürüz ama performansını alma ihtimalimizin olmadığı maddeler var performans belirleme formunda. Dolayısıyla da performans belirleme formuna göre hareket edemiyoruz." (Katılımcı 28)

"Yeni performans formlarında belirtilen maddeleri ölçmek için ne kadar performans çalışma kâğıdı hazırlasak da bu çalışma kâğıdı çocuğun performansını tam alma sürecinde yetersiz kalabiliyor." (Katılımcı 30)

Performans değerlendirme ölçütlerinde zaman zaman uzmanların yaşadıkları sorunlar yukarıda verilmiştir. Örneğin her vakada değişen performans belirleme formlarında bazı ifadelerin somutlaştırılamaması vaka inceleyen açısından o kişinin inisiyatifine göre performans alımına neden olmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin performanslarının ölçümünde ram çalışanlarının genel görüşü ölçütlerin somut olmayışıdır.

4.1.2.11. Velinin Öğrenci Hakkında Yanlış Bilgilendirme Yapması

Veliler tarafından özel gereksinimli çocuklarının performansı hakkında verilen hatalı bilgilendirmeler eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yaşanan bir başka problemi temsil eder. Buna ilişkin katılımcı görüşlerine bakıldığında:

"Anne çocuğundaki farklılığı kabul etmediği için biz ne sorarsak anneye göre çocuğu her şeyi yapabiliyor hiçbir sıkıntısı yok. Anneler de kendi çocuklarına kıyamadığı için yapamadıkları üzerinde çok durmak istemiyorlar onları da anlıyorum." (Katılımcı 12)

"Burada velilerle şöyle bir sıkıntı yaşıyoruz. Veli daha fazla vakit kaybetmek istemiyor ve bıkmış olduğundan hastanenin verdiği rapora göre işlem yapmamızı istiyor. Çünkü bir an önce eğitim almasını istiyor. Yani çocuğun olmadığı bir tanı üzerinden işlem yapmamızı bekliyorlar. Bu anlamda problem yaşıyoruz." (Katılımcı 24)

"... Bu durumda da veliden aldığımız bilgiler doğrultusunda incelemeyi tamamlamaya çalışıyoruz. Fakat velilerden aldığımız bilgiler de tam olarak güvenilir olmuyor. Bazı veliler çocuğun durumunu ya daha olduğundan eksik anlatıyor veya yapamadıklarını da yapabilir şekilde söylüyor." (Katılımcı 30)

Sonuç olarak ailelerin, çocuklarının eksik olduğu noktaları kabul etmeyerek yanlış beyanda bulunmaları, vaka inceleme sürecini olumsuz etkilemektedir. Eğitsel tanılama yapan kişiyi yanlış yönlendirerek çocuğa doğru tanı konmasına engel olabilmektedir.

4.1.2.12. Öğrencinin İnceleme Sırasında Performans Sergilemeyi Reddetmesi

Performans ölçümü esnasında çocukların doğru performansı göstermemesi veya performans sergilemeyi reddetmesi bir problemi yansıtmaktadır. Bu noktada, özellikle otizmlili çocuklarda inceleme yapıldığı esnada gergin olabilmekte, farklı çocuklarda utangaçlık gibi duygular yüzünden doğru değerlendirme yapılamamaktadır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şöyledir:

"Otizmlilerde daha çok eksiklik yaşıyoruz şöyle ki: otizmlili çocuklar genelde inceleme ortamında kalmak karşımıza oturmak istemiyorlar. Bana sorarsanız genel problemi aslında şu: Çocuk eğitsel tanılamaya geldiğinde inceleyen öğretmeni ilk defa gördüğü için yapabildikleri şeyleri de yapamıyor." (Katılımcı 6)

"Örneğin otizmlili çocukların performansını almak zor. Çünkü çocuk ilk kez bulunduğu bir ortamda ilk kez karşılaştığı biri var karşısında, zaten bu çocuklar sosyal etkileşim problemi yaşayan çocuklar. Bu yüzden o çocuğu incelerken sağlıklı performans alımı olmuyor." (Katılımcı 8)

"Çocuktan inceleme sırasında performansını alacak durumlar bazen olmuyor. Yani ağır derecede yetersizliği olan özellikle otizmlili çocuklarda, orta/ağır zihinsel gruptaki çocuklarla çok bir iletişim kurma şansımız olmuyor." (Katılımcı 15)

"Öncelikle öğrenciden kaynaklanan problemler var. Buraya gelen özel gereksinimli öğrenci yeni bir ortama geldiği için kendi performansını sergilemekte isteksiz, dirençli olabiliyor. Etkinliğe katılmak istemiyor. Burayı genelde hastane gibi görüyorlar ve genelde korkuyorlar. Ortam farkındalığı olmayan otizmlili çocuklar geliyor mesela. Burayı hastane olarak algıladığı için de ister istemez o an performansını sergileyemiyor. Bu da bizim vaka alma sürecimizi olumsuz etkiliyor." (Katılımcı 18)

"Nihayetinde çocuk burayı hastaneye benzetiyor ve çok gergin olabiliyorlar. Özellikle pandemi sürecinde maske kullandığımızdan ötürü çocuk hastanedeymiş gibi sanıyor kendini." (Katılımcı 23)

"En çok sıkıntıyı gelen öğrenci veli profili olarak düşündüğümüzde performansını alamadığımız çocuklarda oluyor. Mesela otizmlili bireyi inceleme odasında durdurmakta bile çok büyük problem yaşıyoruz. Çünkü etrafa vuruyor, dağıtıyor." (Katılımcı 28)

"Bazı çocuklar bildikleri halde bilmemiş gibi davranabiliyor. Bu en büyük problem tanılamada. Performans alımı sırasında reddetme davranışını çok fazla yaşıyoruz. Bu yüzden bazı çocukların performansını alamıyoruz." (Katılımcı 30)

Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi birçok farklı nedenlerden kaynaklı rama gelen özel gereksinimli birey performans alımını reddetmektedir. Özellikle otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin vaka inceleme sırasında performanslarını göstermeyi reddetmesi tanılamayı zorlaştırmaktadır.

4.1.2.13. Öğrencinin Dikkat Süresinin Az Olması

Vaka inceleme sürecinde özel gereksinimli bireylerin dikkat sürelerinin az oluşu onların performansını istenilen düzeyde ve zamanda alınması önünde en büyük engeli teşkil etmektedir. Katılımcı 1 ve 30 buna ilişkin şunları ifade etmiştir:

"Zaman kısıtlaması oluyor çünkü özel gereksinimli bireyi belli bir ortamda tutmak da çok zor olmakta, uzun süre dikkatleri zayıf olduğundan" (Katılımcı 1)
"Öğrenci inceleme boyunca bazen dikkatini sürdürmekte zorlanıyor. Sıkılıyor, yapmak istemiyor." (Katılımcı 30)

Sonuçta, özel gereksinimli bireylerde dikkat süresinin az olması performans alma sürecinde zorluk yaşanmasına sebep olmaktadır.

4.1.2.14. Eğitim Planının Öğrencinin Anlık Performansına Göre Şekillenmesi

Yukarıda bahsedildiği üzere, çocukların performans ölçümü alınırken yaşadıkları bazı sorunlar dolayısıyla sonuçlar gerçeği yansıtmayabilmektedir. Bu durum, benzer bir sonuç olarak öğrencilerin anlık performansına göre tanı konması durumunun da hataya sebebiyet vereceğini göstermektedir. Katılımcı 2'nin ifadesi incelendiğinde:

"Bir de şey, vaka incelerken öğrenciyi değerlendirdiğimiz ortam, değerlendirdiğimiz zaman dilimi mesela otizmlili öğrenciler inlemeye geliyorlar, çocuk o an davranış problemi sergileyebiliyor ki bu çok normal bu da değerlendirme zamanına denk gelirse bu çocuğun gerçek performansı yansıtması çok güçleşiyor. Bu da eğitim planını o anki performansına göre şekillenmesine sebep oluyor." (Katılımcı 2)

Sonuçta, çocukların gerçek performanslarının alınması oldukça güç duruma dönüşmektedir. Çocukların vaka incelerken ki anlık performansları eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Özel gereksinimli bireylerin anlık durumlarına göre alınan performansları da destek eğitim alacakları yerlerde ram tarafından yol gösterici olarak görülen eğitim planlarının da hatalı olmasına sebep olabilmektedir.

4.1.2.15. Öğrenciye Ayrılan Zamanın Kısıtlı Olması

RAM'lara özel gereksinimli öğrenci sayısının fazla olmasına karşılık daha az personelin olması ve materyal eksiklikleri gibi nedenlerden dolayı öğrencilere kısıtlı vakitler ayrılmaktadır. Bu durum da performans alımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı katılımcılar şöyle ifade etmiştir:

"En büyük problem bence performans alımlarındaki zaman sıkıntısı, yarım saatlik dilimlerde randevu sayısı da fazla olursa kısa zamanda doğru bir şekilde çocuğun performansını almak zorlaşıyor." (Katılımcı 2)

"Fakat biz burada eğitsel tanılamada direkt alıyoruz çocuğu belli bir zaman sınırı içerisinde çocuğu hemen tanılamam gerekiyor" (Katılımcı 6)

"Bir de bulunduğumuz ilçeye göre RAM olarak aldığımız randevu sayımız biraz fazla. Hal böyle olunca incelemelerde yeterli zamanı ayarlama problemimiz ortaya çıkıyor. Yani incelemeye ayırdığımız zaman kısıtlı oluyor. Bu da eğitsel tanılamayı etkiliyor" (Katılımcı 7)

"Kısıtlı sürede yarım saat gibi bir zaman diliminde çocuğun tam performansını çıkarmak da hakikaten çok zor." (Katılımcı 8)

"Bizler RAM'da kısıtlı süre içinde çocuğu değerlendirdiğimiz için süre konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Bir çocuğu eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci çok kapsamlı olmalı, inceleme sırasında öncelikle çocuğun ortama size alışma süresi var, ondan sonra çocuk önce sizi sevecek sonra performansını gösterecek." (Katılımcı 13)

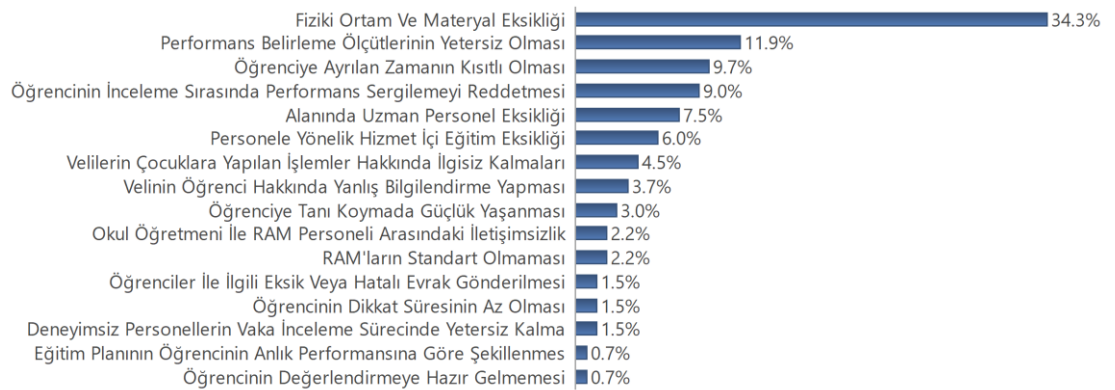
"Bence inceleme aldığımız sürenin dar olması problem. Evet şuan çok az randevumuz var ama ne olursa olsun bir vakaya yarım saatten fazla bir süre ayıramıyoruz. Yarım saat içerisinde çocuğun incelenmesi, veliden bilgi alınması, geçmişte bu çocuğa ne gibi şeyler yapılmış ona bakılması zor oluyor." (Katılımcı 14)

"Randevu yoğunluğumuzun olduğu dönemlerde inceleme süresi kısıtlı oluyordu. Bu da öğrenciyi tanılama için yeterli zamanı ayıramadığımızdan sağlıklı bir tanılama olmuyordu" (Katılımcı 17)

"Bulduğunda da çabuk bir inceleme yapman gerekiyor ki bekleyen oluyor. O yüzden tanılama için yeterli sürede pek olmadan tanılama yapmak zorunda kalabiliyoruz." (Katılımcı 21)

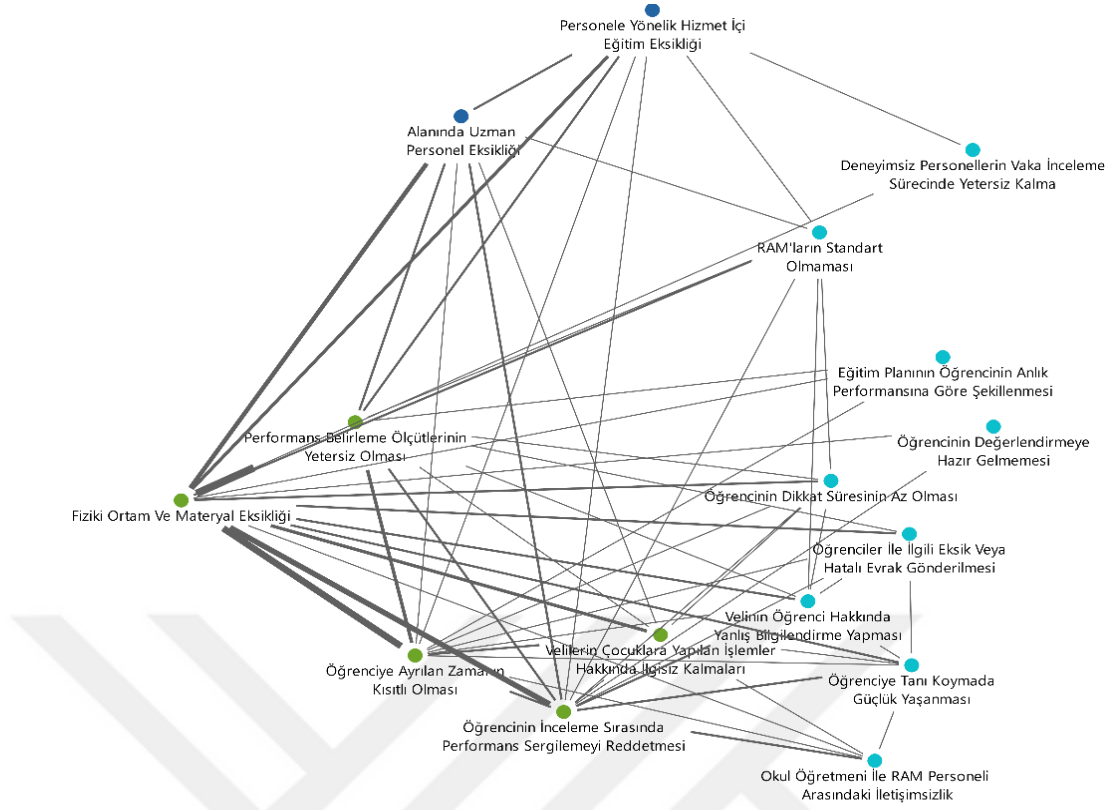
RAM'lerde inceleme sürelerinin belli sebeplerden dolayı kısıtlı olması eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin olumsuz etkilenen faktörlerden biridir.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, %34,3 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın "Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği" kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak %11,9 oranı ile "Performans Belirleme Ölçütlerinin Yetersiz Olması" kodlaması yer almaktadır. En düşük oran ise %0,7 ile "Öğrencinin Değerlendirmeye Hazır Gelmemesi" ve "Eğitim Planının Öğrencinin Anlık Performansına Göre Şekillenmesi" kodlamaları olmuştur.

Şekil 4.4. Vaka İncelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler
Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

"Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği" kodlaması ile "Öğrenciye Ayrılan Zamanın Kısıtlı Olması" kodlaması arasında oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde, "Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği" ile "Öğrencinin İnceleme Sırasında Performans Sergilemeyi Reddetmesi" kodlamaları arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 4.5. Vaka İncelemesi Sürecinde Yaşanılan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

4.1.3. İşbirliği İçindeki Paydaşlarla Yaşanılan Problemler

4.1.3.1. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

4.1.3.1.1. Belirli Bir Standartın Olmaması

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde belirli standartlar olmaması sebebiyle net kararların uygulanamadığı görülmektedir. Bu durum kurumlar arasında dengesizliğe sebep olabilmekte, kişilerin inisiyatif olarak yürütüldüğü bir sürece dönüşmektedir. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Özel rehabilitasyon merkezleri tarafından çocuklara para veriliyor. Çünkü çocuk kuruma devam etmek istemiyor. Eğitimi kesilsin istiyor. Çocuk buraya incelemeye geldiğinde bana para veriyorlar diyor. Bana sigara veriyorlar diyor. Sırf bunun için giden var. Film izliyoruz diyen öğrenciler var. Öğretmenle çay, kahve içmek istiyorum diyen var.” (Katılımcı 5)

Özel kurum oldukları için çocuklar için RAM’lerden verilen eğitim planına bağlı kalmadıkları, okul müfredatıyla da uyumlu gitmedikleri bu yüzden her rehabilitasyon merkezinde farklı eğitim uygulamaları görüldüğü veliler tarafından belirtilmiştir.

Sonuç olarak, kişilerin inisiyatifinde yürütülen bu sistem içerisinde, herhangi iki kurum arasında temel farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Böylece standardizasyon sorunu yaşanmakta ve bazı kurumlarda ticari kaygıların yaşanabilmesine de sebebiyet vermektedir.

4.1.3.1.2. Velilere Yanlış Bilgi Verilmesi

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri tarafından velilere yapılan açıklamalar ve bilgilendirmeler zaman zaman hatalı olabilmektedir. Örneğin Katılımcı 5’in ifadesine göre; veli RAM’a geldiğinde çocuğu zihinsel engelli ve dil konuşma güçlüğü raporuyla gelmişken özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde veliye rapor bu şekilde açıklanmayarak sadece konuşma engeline ait rapor olduğunu söylemekte ya da sadece özel ders alınması için gerekli rapor olarak ifade edilmektedir. Bu durumda, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri kendilerini etüt merkezi gibi göstererek veliyi yanlış bilgilendirme ve yönlendirmelerle kendi kurumunda eğitim aldırmanın peşine düştüğü görülmektedir. Sonuç olarak veliler çocuklarına engelli raporu çıkartıldığından bihaber şekilde rama başvurmakta ve kuruma gitmeye devam etmek zorunda bırakılmaktadırlar. Benzer şekilde Katılımcı 10’da velilerin yanlış yönlendirildiğini, özellikle RAM tarafından uygun görülen eğitimin değil de kendi tercih ettikleri eğitim içeriğinin paylaşıldığını söylemiştir. Bu durum, RAM’lar tarafından çocuğun ihtiyaçlarına göre ve onlara en iyi düzeyde fayda sağlayacak eğitimler önerilirken, velilerin yanlış bilgilendirilmesi ile birlikte farklı eğitimler uygulanmaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin velilere çocuklarının tanımlarını açıklama konusunda eksiklikleri olduğu, bazı durumlarda velinin çocuğu hakkında engelli tanısı konduğundan bile bihaber olduğu ifade edilmiştir. Velilerin bilinç düzeyinin düşük olması, bu durumu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri tarafından daha kolay işlenecek pozisyona getirmiştir.

4.1.3.1.3. Dönem Sonu Evrağındaki Eksiklikler

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri tarafından hazırlanan dönem sonu raporları incelendiğinde, detaylı inceleme yapılmaksızın bir değerlendirme sunulduğu ifade edilmektedir. Bu durum evraklarda tutarsız bilgilerin yer almasına, çocuklara ait tamamen doğru bilgiyi temsil etmemesine sebep olmaktadır. Katılımcı 7 benzer olarak dönem sonu evraklarının hazırlanırken üstünkörü bir değerlendirme yapıldığını, bu durumun RAM'a gelen dönem sonu evraklarından çok net bir biçimde anlaşıldığını belirtmiştir. Bir başka örnek ise Katılımcı 6'dan gelmiştir: Dönem sonu evraklarına tanılama yaparken bu evrakları dikkate almadığını, çünkü daha önce rehabilitasyonda çalıştığı süreçte sistemi iyi tanıdığını ve dönem sonu raporlarının genellikle yeterince özenmeden yapıldığını iletmiştir. Bu durumun yalnızca kendi çalıştığı kurumla alakalı olmadığını, genel bir problem olduğunu eklemiştir. Katılımcı 10 ve 11 benzer şekilde ifadelerde bulunmuşlardır. Diğer katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Rehabilitasyondan gelen evraklar çocuğun durumunu yansıtacak şekilde doldurulursa bizim tanılama sürecimiz de faydalı olabiliyor. Fakat sadece formaliteden doldurmak için doldurulduğunda ki çoğu zaman bu böyle maalesef bizim için çok bir şey ifade etmiyor. Örnek veriyorum, o evrağı yazmış mesela çocuk göz kontağı kurar ya da ne bilim matematikte toplama işlemini yapar, ondalık toplama işlemini yapar kısmına artı koymuş ama ben çocuğu incelediğimde çocuk yapamıyor. O yüzden o kurumlardan gelen evraklar gerçeği yansıtmıyor diyebilirim." (Katılımcı 15)

"Rehabilitasyonlar da incelemeye getirdikleri dönem sonu evraklarını eksik getirebiliyorlar. Biz o şekilde evrağı kabul etsek bize problem oluyor, etmesek veliyi geri döndürmek zorunda kalıyoruz. Bu yüzden biz de arada kalıyoruz. Bu da bizi biraz yıpratıyor." (Katılımcı 29)

Sonuçta, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri tarafından gönderilen dönem sonu evraklarında hataların mevcut olduğu, kişiler tarafından azami düzeyde tamamlanmadığı sonucu ortaya çıkarılmıştır.

4.1.3.1.4. Kurum Çıkarları İçin Velileri Eğitim Konusunda Yanlış Yönlendirme

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, yaşadıkları ticari kaygılar dolayısıyla veliler üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. Çocukların destek eğitime ihtiyacı kalmamasına rağmen özel gereksinimli bireyi RAM'a yönlendirip rapor çıkarma

konusunda ısrarcı oldukları sonucuna varılmıştır. Bunlara örnek olarak, velilerle iletişim kurarken çocuğun eğitime ihtiyacı kalmamış olsa bile devam etmesi gerektiğini söylemektedirler. Böylece veliler çocukları hakkında yanlış bilgilendirmeye maruz kalmış olup aynı zamanda bitmesi gereken bir süreci devam ettirmek zorunda kalmaktadır. Katılımcı 5 ve 28 bu konu özelinde şunları ifade etmiştir:

"Bir de veliler bazen çocuklarının özel eğitime devam etmesini yani destek eğitim almasını istemiyorlar ama kurumlar velileri devam etmezseniz sosyal yardımınız kesilir gibi velileri tehdit edici cümleler kullanıyorlar. Yani veliye tamamen yanlış, hatalı bilgi verme üzerine kurulu bir sistem yürütülüyor şuanda rehabilitasyon kurumlarında. Dolayısıyla ciddi anlamda çocuğun ve velinin istismar edildiği bir sistemin olduğunu düşünüyorum rehabilitasyon kurumlarında." (Katılımcı 5)

"Veliler rehabilitasyonlar tarafından tekrar tekrar getirtilip eğitim çıkması konusunda itiraz ve baskı oluşturmaya çalışıyorlar. Buraya gelen veli profili çok düşük olduğu için haklarını bilmiyorlar ve yönlendirmeye açık olabiliyorlar." (Katılımcı 28)

Sonuçta, veliler üzerinde kurulan bu baskılar ile birlikte çocuklar kurumla ilişkisini kesebilecekken devam etmek durumunda kalmaktadırlar.

4.1.3.1.5. Ders Sürelerindeki Kısıtlılık

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile ram arasında yaşanan problemler genelde veliden alınan geri bildirimlerle ram personeline söylendiği kadar bilinebilir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleriyle yaşanan bir diğer problem ise ders sürelerinin yetersiz olmasıdır. Üst başlıklarda tanılama sürecinde yaşanan probleme benzer olarak Katılımcı 5: *"Birçok veli çocuklarının çok bekletildiğini, sürekli öğretmen değiştirildiğini, ders sürelerinin kısa olduğunu ifade ediyorlar."* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı 5'in de belirttiği gibi özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde özel gereksinimli bireylerde fayda ve gelişim sağlanması için devamlılık şarttır. Fakat veliden alınan bilgiler doğrultusunda kurumlarda sık öğretmen değiştiği, çocuğun alması gereken ders saatinin kısıtlı olduğu vurgulanmıştır.

4.1.3.1.6. Sistemsel Sorun (Sertifika ile Öğitmen Olabilmek)

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan önemli sorunlardan bir diğeri de sertifikalı olarak eğitimci çalıştırabilmektir. Kişiler herhangi bir lisans eğitimine ihtiyaç duymaksızın, sahip olunan sertifika sayesinde kurum bünyesinde çalışabilmektedirler. Bu duruma ilişkin Katılımcı 2, rehabilitasyon merkezleri içerisinde işin ehli öğretmenlerden ziyade sertifikalı öğretmenlerin çok fazla olduğunu, özel eğitim alanından olmayan ve kendisinin çalıştığı bir yerde felsefe grubu öğretmenin rehabilitasyonda sertifika alıp çalışabildiğinden bahsetmiştir. Burada en büyük problemin sistemsel olduğunu da eklemiştir.

4.1.3.1.7. Verilen Eğitimin Yetersiz Olması

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimlerin yeterli olmadığı görülmüştür. Buna ilişkin Katılımcı 2, çoğu rehabilitasyon merkezinin öğrencilere kaliteli eğitim vermekten çok uzak olduğunu ve “Bu durum, en büyük dezavantajlardan bir tanesidir ve MEB’in denetim mekanizmasını ilgilendiren bir sorundur.” şeklinde ifade etmiştir. Veli geri dönüşlerine bakıldığında ise çocuklarının eğitimi için çok bekletildiklerini, sürekli öğretmenlerin kurumdan ayrıldığını ve başka bir öğretmenin yerine geldiğini, ders sürelerinin oldukça kısıtlı olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra velilerin herhangi bir sorun yaşadıklarında ve kurumdan ayrılmak istediklerinde evraklarını teslim alamadıkları ve bu konu özelinde zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir.

4.1.3.1.8. RAM’den Alınan Eğitim Planının Dışına Çıkmak

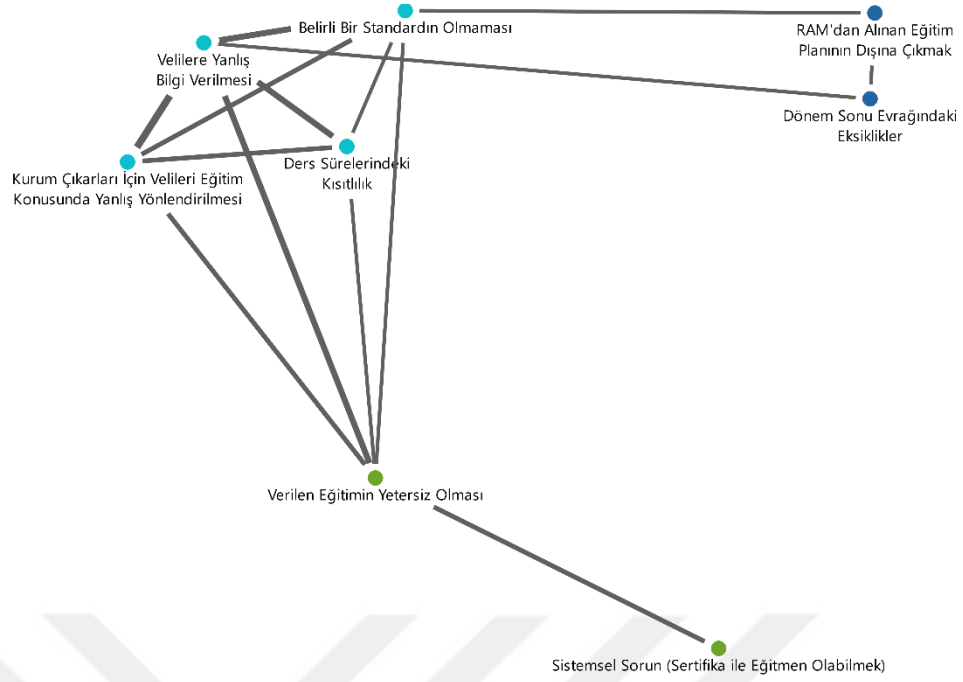
Katılımcı 7, ramda çalışmadan önce özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalıştığını ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin günde 8 saat özel gereksinimli olan öğrenciyle ilgilenemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlere bunun dışında işler yapması gerektiği durumların da söz konusu olduğunu söylemiştir. Son olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşadıkları bir başka sorun olarak çocuklar için RAM tarafından önerilen eğitim planları üzerinde çalışmamaları olmaktadır. Katılımcı 18 benzer olarak ifade etmiş ve

çocuğun ihtiyacına en uygun modülleri geliştirdiklerini fakat belirlenen bu becerilerin rehabilitasyon merkezlerinde çalışılmadığını ifade etmiştir. Katılımcı 21 ise benzer olarak, RAM'ın paydaşlarla olan ilişkisinin kopuk olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun ise RAM'da çocuğun eğitim planı oluşturulduktan sonra rehabilitasyon merkezinde bu doğrultuda eğitim alması beklenirken, bambaşka bir alanda eğitim verdiklerini ve modüllerin dışında çalışmalar yapılabildiğini gördüklerini söylemiştir. Katılımcı 23'te aynı şekilde RAM'da belirlenen modüllerin dışına çıkıldığını ifade etmiştir.

Şekil 4.6. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi temasına ilişkin kodlu bölümlerin frekanslarına bakıldığında, en fazla %33,3 oranı ile “Dönem Sonu Evrağındaki Eksiklikler” kodlaması yer alırken, 2. olarak %13,3 oranı ile “Velilere Yanlış Bilgi Verilmesi” ve “Belirli Bir Standardın Olmaması” kodlamaları yer almaktadır. En az kodlama yapılan bölümler ise %3,3 oranı ile “Ders Sürelerinde Kısıtlılık”, “İhtiyaç Olmasa Dahi Çocuğu Kurumdan Ayırmak İstememe” ve “Alan Uzmanı Eğitimcilerin Az Sayıda Olması” kodlamaları olmuştur.

Şekil 4.7. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi alt temasına ilişkin kodların ilişkisine bakıldığında, “Kurum Çıkarları İçin Velilerin Eğitim Konusunda Yanlış Yönlendirilmesi” ve “Velilere Yanlış Bilgi Verilmesi” kodlamaları arasında güçlü bir ilişki elde edilmiştir.

4.1.3.2. Hastane

4.1.3.2.1. Hastane ve RAM Tarafından Konan Tanılarda Uyuşmazlık

Hastanelerde çocuklara konulan tanılar ile RAM’lar arasında bazı zamanlarda uyumsuzluklar meydana gelmektedir. Bu duruma ilişkin olarak Katılımcı 4, hastane tarafından zihinsel tanısı konmuş bir çocuğun RAM’da incelendiğinde ve teste girdiğinde normal zekâ düzeyinde çıktığını ifade etmiştir. Genellikle hastaneler tarafından hangi zekâ testinin yapıldığına, hangi sonucun ortaya çıktığına ya da hangi sebeple bu tanının konduğuna ilişkin bir açıklamanın da RAM’lara iletilmediğini bildirmiştir. Başka bir katılımcı ise idareci ve kurulun tavrının çok önemli olduğunu söylemiş, kendisinin idarecilere ve kurul üyelerine rahatlıkla bir öğrenciye ısrarla

işlem yaptırıldığını, fakat çocuğun aslında o tanıya sahip olmadığını açıkça söylediğini belirtmiştir. Böylece kurul tarafından destek eğitime ihtiyacı görüldüğü takdirde, çocuğun ramdaki yapılan işlemler sonucu eğitsel tanısının verildiği ve bu doğrultuda yerleştirme kararı alındığı vurgulanmıştır. Fakat bazı durumlarda kurul desteklemediğinde, velinin de hastane raporuna itiraza gitmediği durumlarda tanının hastanenin verdiği şekilde girilmek zorunda kalınmaktadır. Katılımcı 6 ise bir çocuğun aynı doktora gitmesi gerektiğini, ayrıca çocuğun rehabilitasyonundaki öğretmeniyle de iletişimde olarak ancak tanılama yapmanın doğru olacağını bildirmiştir. Hastane tarafından konulan tanı ile kendi kurumlarında konan tanı uyuşmadığında, doktorun neden o tanıyı koyduğunu görmek istediğini, iletişimde olunmasının kilit bir nokta olduğunu eklemiştir. Katılımcı 10, 14, 17, 19, 24, 26 ve 29 benzer ifadelerde bulunurken diğer katılımcı görüşleri ise şu şekildedir:

"Hastanelerden gelen raporlarda karşılaştığımız problem genelde raporun ön tarafında yazılan tanıyla arka tarafına işlenen engel türü bazen uyuşmuyor. Bu durumda biz öğrenciyi burada test, gözlem ve inceleme sonucu bir karar veriyor, ona göre çocuğa eğitsel tanı koymaya çalışıyoruz." (Katılımcı 9)

"Öncelikle hastaneden rapor alınmadan biz burada çocuğa dosya açmıyoruz. Hastane raporundaki tanıya göre biz burada ona göre performans alıp eğitsel tanılama yapıyoruz. Bugün iki tanılı bir çocuğu inceledim. Çocukta hem dil konuşma güçlüğü hem de özel öğrenme güçlüğü tanısı vardı. İncelemeyi aldıktan sonra öğrencinin dil konuşma anlamında bir sıkıntısı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü gayet akıcı okuyor, kendini güzel ifade ediyor. Biz bu durumda aileyi bilgilendiriyoruz, ya raporlarına itiraz ediyorlar, ya da biz dil konuşmadan eğitim önermeyeceğimizi veliye bildiriyoruz." (Katılımcı 12)

"... Hastanelerle ilgili son zamanlarda çok sıkıntı yaşıyoruz. E-rapor sistemine geçildiğinden bu yana raporlarda çok farklı değerlendirmeler var. Mesela şu aralar çok sık karşılaşıyoruz. Bir raporda hem zihinsel tanısı hem de özel öğrenme güçlüğü tanısı aynı anda verilmiş. Halbuki özel öğrenme güçlüğü tanısı almış bir öğrenci sınır veya normal zekâ düzeyine sahip çocuklarda görülen bir durum ama raporda hem zihinsel hem ÖÖG tanısı konmasında bir çelişki var ve bizi şaşırtıyor açıkçası." (Katılımcı 16)

"Hastanelerle karşılaştığımız temel problem veliden de aldığımız bilgiler doğrultusunda söyleyecek olursam: Örneğin çocuğa hastanede zihinsel tanı konulmuş oluyor. Veliye bu durumu çocuğun raporunu açıkladığımızda öncelikle kabullenmiyor. Veliler de hastane sürecini 10 dakikada doktorun görüp sonra çıktıklarını söylüyorlar. Ne bir test, ne bir veliden bilgi alma, ne de orada çocuk hakkında konuşma gibi bir durumun yaşanmadığını belirtiyorlar. O yüzden de çocuklarına nasıl zihinsel bir tanı verildiğini haliyle merak edip bizlere soruyorlar. Hastanelerin bu anlamda işlerini özenli yaptıklarını düşünmüyorum. Gelen sağlık raporlarında da çocuğa herhangi bir test

yapıldığına dair açıklama yazılmıyor. Test yapılmış olsa dahi sadece hangi standart sapma aralığında olduğu yazılıyor. Hangi testin uygulandığını görmüyoruz. Hastanelerin bu konuda oradaki incelemeleri, test yaptılarsa hangi testi ve niçin o testi o çocuğa uygun gördüklerini vs. bizimle iletişime geçmelerini ya da verdikleri sağlık kurulu raporunda bunu detaylı bir şekilde açıklamış olmalarının daha iyi olacağını düşünüyorum." (Katılımcı 30)

Böylece, özellikle dijitalleşmenin de bir etkisi olarak rapor sisteminde ciddi sorunlar yaşandığı, bazen bir raporda ön ve arka tarafta yer alan bilgilerin bile uyuşmadığı gözlemlenmiştir. Hastaneler ile RAM'lar arasındaki iletişimsizlik bu durumu besleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hastane ve RAM'lar arasındaki iletişimsizlik, 4.1.3.2.2. başlıkta detaylı olarak incelenmiştir.

4.1.3.2.2. Hastane ve RAM Arasındaki İletişimsizlik

Yukarıda ifade edildiği gibi, hastanelerde ve RAM'larda farklı tanıların konması sorunu, iki paydaş kurum arasındaki iletişimsizliğin bir sonucudur. Katılımcı 4, iletişimin zayıf olması dolayısıyla farklı tanıları ortaya konduğunda, hastaneye kolay bir şekilde ulaşmanın mümkün olmadığını, böyle yaşandığı takdirde sürecin uzamaya devam edeceğini bildirmiştir. Benzer şekilde Katılımcı 10, 14, 18, 21, 25, 26 ve 28 benzer biçimde hastanelerle olan iletişimsizlikten bahsetmişlerdir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri sunulmuştur:

"Hastanelerle doğrudan bir iletişimimizin olmaması problem. Veli aracılığıyla bunu sağlıyoruz dolaylı yoldan yani." (Katılımcı 26)

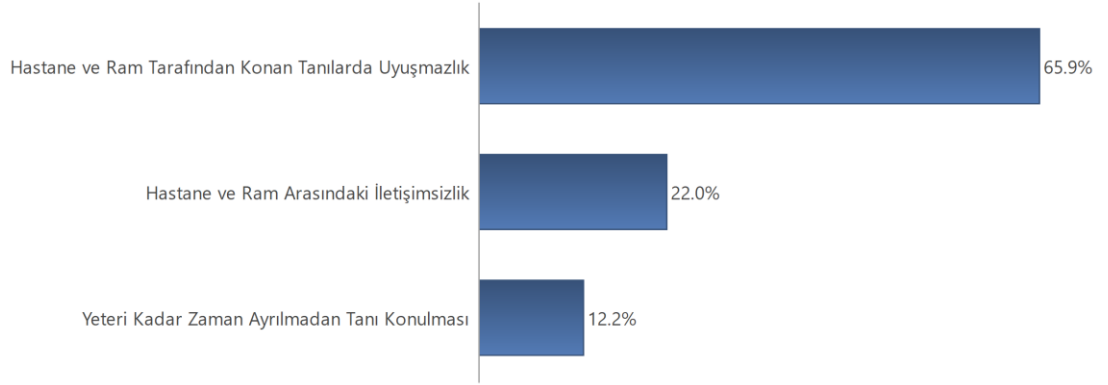
"Fakat veli bizim verdiğimiz yazıyı doktora veriyor mu? Verse bile doktor onu gerçekten merak edip açıp bakıyor mu? Dikkate alıyor mu? O konuda hiçbir bilğimiz yok. Bizim doğrudan hastaneyle bu anlamda bir iletişimimiz yok. Veli üzerinden dolaylı bir şekilde olduğu için hastanelerle işbirliğimiz yok. Bu da sıkıntıya yol açabiliyor." (Katılımcı 28)

4.1.3.2.3. Yeteri Kadar Zaman Ayırılmadan Tanı Konulması

Hastanelerde yapılan işlem hakkında velilerin RAM'da anlattıklarına göre; doktorların çocukları yeteri kadar görmedikleri herhangi bir test vs. gibi işlem yapmadan çocuklarına tanı koydukları belirtilmiştir. Hastane ile veliler arasındaki süreç değerlendirildiğinde, doktorların yeteri kadar zaman ayırmadan tanı koyduklarını ortaya çıkarmıştır. Örneğin Katılımcı 29, "velilerin kendilerine hastanede 5 dakika

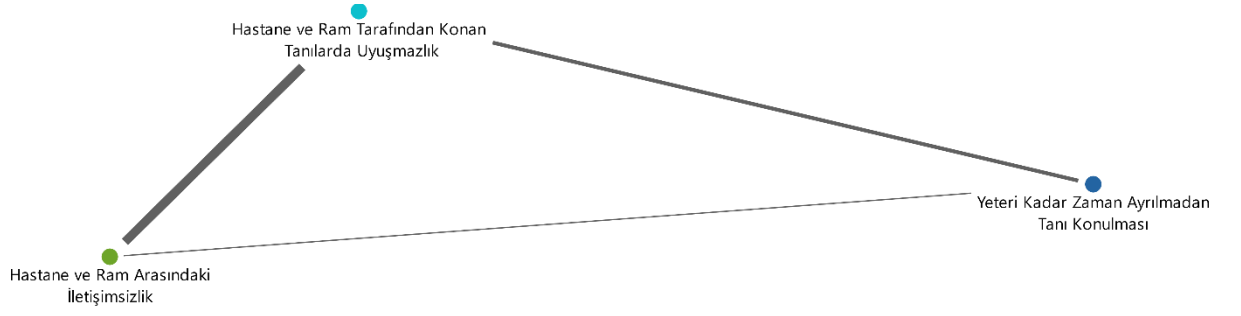
gördü doktor bizi” şeklinde ifade ettiklerini bildirmiştir. Benzer şekilde Katılımcı 2’nin ifadesine göre bir başka velinin çocuğunun doktor tarafından incelenmesi çok kısa sürmektedir. Bu sebeple tanı konurken pek sağlıklı karar verilmediğini ve kendilerinin değerlendirme sonucunda farklılıkların ortaya çıktığından bahsetmiştir. Katılımcı 6 ve 23 ise doktorların bir gün içerisinde çok fazla hasta görmeleri dolayısıyla bu sorunu yaşadıklarını, çok yoğun çalıştıklarını belirtmiştir. Diğer katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Hastane sürecine bakacak olursak da hastanelerimiz de çok kalabalık olduğu için orada da yapılan tıbbi değerlendirme bana göre çok sağlıklı olmuyor. Mesela gerçekte özel öğrenme güçlüğü olmayan birçok çocuğumuza ÖÖG tanısı koyuluyor. Biz de RAM’da inceleyip çocukta akranlarından anlamlı bir farklılık görmüyorsak eğitim önermiyoruz." (Katılımcı 7)

Şekil 4.8. Hastane Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

%65,9 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın “Hastane ve RAM Tarafından Konan Tanılarda Uyuşmazlık” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak %22 oranı ile “Hastane ve RAM Arasındaki İletişimsizlik” kodlaması yer almaktadır. En düşük oran ise %12,2 ile “Yeteri Kadar Zaman Ayrılmadan Tanı Konulması” kodlaması olmuştur.

Şekil 4.9. Hastane Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

“Hastane ve RAM Arasındaki İletişimsizlik” kodlaması ile “Hastane ve RAM Tarafından Konan Tanılarda Uyuşmazlık” kodlaması arasında oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu durumda, katılımcıların hem paydaşlar arasındaki iletişimsizlik sorununa, hem de tanılar arasında uyumsuzluk olması durumuna sıkça yer verdiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu iki problem, temelde birbirini besleyen sorunlar olup tanı konma sürecinde zaman kısıtı olması, doktorların yoğun çalışma ortamları vb. etkenler neticesinde devam eden bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.3.3. Okul

4.1.3.3.1. Özel Eğitim ve RAM’in İşleyişine İlişkin Konularda Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerinde Eksiklik Olması

Okullarda yaşanan problemlere bakıldığında, ilk olarak öğretmenlerin bilgi düzeylerinde eksiklik olması kodlaması karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, Katılımcı 4 tarafından okullarda çalışan öğretmenlerin bakış açılarının genellikle akademik anlamda olduğu, fakat çocuğun sosyal uyumundan ya da yeterlilik alanından da bahsedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Katılımcı 27, meslekte 14 yıldır olduğunu ve ilk gün yaşadığı sorunların aynen devam ettiğini bildirmiştir. Katılımcı 30’un görüşlerine bakıldığında ise gönderilen formlarda sınıf ve rehber öğretmenlerin çocuğa dair gözlemlerinin tam olarak aktarılmadığı sorunundan bahsetmiştir. Öğretmenlerin o formun içeriğine dair bilgi düzeylerinin az olmasından kaynaklı olarak sağlıklı bir açıklama yapamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Böylece özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde olduğu gibi okullardan da özel gereksinimli öğrenciler hakkında eksik ya da hatalı evrakların gönderildiği görülmüştür.

4.1.3.3.2. Sınıf Mevcudunun Fazla Olması

Okullar ile yaşanan problemlerden bir diğeri de sınıf mevcutlarının çok fazla olmasından kaynaklı olarak rehber öğretmenlerin ve diğeri sınıf öğretmenlerinin çocukları tam olarak tanımıyor olmalarıdır. Örneğin eğitsel tanılama yaparken çocuğun okulundaki rehber öğretmeni arayıp çocuk hakkında bilgi almak istendiği durumda, bu kadar fazla öğrenci içerisinde öğretmenin detaylı bilgi verebilmesi mümkün olmamakta ve genellikle yüzeysel anlamda geri dönütler alınmaktadır. Bu durumda çocukla ilgili detaylı bilgiyi sağlama noktasında öğretmenler yetersiz kalmaktadır. Burada da en önemli sorun sınıf mevcudiyetlerinin kalabalık olmasından dolayı öğretmenlerin çocukları yeterince iyi tanıyamıyor olmasıdır.

4.1.3.3.3. Eğitsel Değerlendirme İsteği Formlarının Yetersiz ve Eksik Olması

Eğitsel değerlendirme isteği formlarına ilişkin yaşanan problemlere bakıldığında Katılımcı 2, okuldan gelen eğitsel değerlendirme isteği formlarının doldurulmalarıyla ilgili hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bunun sebebi olarak da öğretmenlerin birçoğunun eğitsel değerlendirme formunu doğru bir şekilde anlayıp doldurarak RAM'a göndermemiş olmaları olarak belirtmiştir. Böylece çocuklar değerlendirilirken destek alma sürecinde karşılaşılan en büyük problemlerden biri olmaktadır. Benzer şekilde, Katılımcı 3'ün ifadesine göre, okullardan gelmesi gereken tanılama sürecinde yardımcı olacak eğitsel değerlendirme isteği formları eksik ya da bazen hiç doldurulmadan gönderilmekte, veli ve öğrenci incelemeye geldiğinde eğitsel değerlendirme isteği formu okul tarafından gönderilmediyse o öğrencinin tanılamaya alınmadığından bahsetmiştir. Böylece oluşturulan randevu iptal edilmekte ve veliler mağdur olmaktadır.

Diğeri katılımcı görüşlerine bakıldığında:

"Özellikle eğitsel değerlendirme isteği formunda yer alan sınıf öğretmenin görüşü, ortaokula gidiyorsa branş öğretmenlerinin görüşü, sınıf rehber öğretmeni ve okul psikolojik danışmanının görüşleri bizler için çok önemli fakat istenilen şekilde doldurulmadığında da biz de maalesef çok sınırlı zamanda öğrenciyi o an orada sergilediği performansına göre tanılama yapmak zorunda kalıyoruz." (Katılımcı 4)

"Okullardan gelen eğitsel değerlendirme isteği formlarına gelecek olursam da aslında bizler burada her dönemin başında ilçemizdeki rehber öğretmenlere bu konuda bilgi veriyoruz eğitsel değerlendirme formları nasıl hazırlanmalı diye. Ona rağmen o kadar çok problem çıkıyor ki o formlar boş gönderiliyor, imzaları eksik oluyor, yanlış çocuk hakkında doldurulmuş eğitsel değerlendirme formu geliyor bazen ya da ayrıntılı bilgi verilmiyor çocuk hakkında, sadece üstünkörü yazılıyor. Mesela çocuk sınıfa uyumsuz deniliyor ama hangi konuda uyumsuz, neleri çalıştınız, neleri denediniz bu çocukla da uyum sağlayamadı ben bunları okuldan gelen evraklarda göremiyorum maalesef. Bunları göremediğim için de okuldan gelen evrak eğitsel tanılama yaparken bana yardımcı olan sağlıklı veri kaynağı olmuyor. Arayıp bizzat öğretmeni öyle sormam gerekiyor. O zaman da öğretmen bazen öğrenciyi hatırlıyor bazen hatırlamıyor o da çok sağlıklı olmuyor." (Katılımcı 6)

"Okullardan gelen eğitsel değerlendirme isteği formlarıyla alakalı da çocukla ilgili daha detaylı bilgi bekliyoruz ama "yaşıtlarından daha geride" diye sadece bunu yazarak RAM'a yönlendirebiliyorlar. Bu da bize sağlıklı veri vermiyor eğitsel tanılama yaparken. Daha detaylı bir şekilde doldurulmuş eğitsel değerlendirme formu bizim de buradaki işimizi kolaylaştırır ve daha sağlıklı bir tanılama yapmamıza yardımcı olur. Bir de artık eğitsel değerlendirme MEBBİS sistemi üzerinden gönderiliyor. Bir bakıyoruz oradan ne ad ne soyadı var bomboş şekilde gönderilmiş. Onu da çıkartıp çocuğun dosyasına koymaya gerek yok. Bizler de burada performans alırken süremiz kısa oluyor ve maksimum yarım saatte ben çocuğun ne performansını tam alabilirim ne de çocuk hakkında detaylı bilgiye sahip olabilirim." (Katılımcı 11)

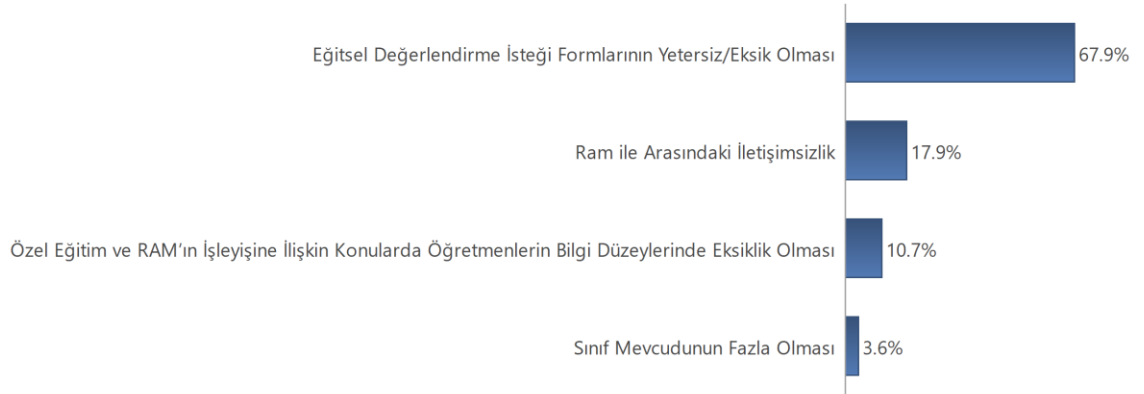
"Eğitsel değerlendirme isteği formunda öğrenciyi tanımlayan açıklama kısmında öğrencinin ihtiyaçları olsun becerileri olsun o anlamda yeterli bilgiyi biz genelde göremiyoruz. Somut bir veri alamıyoruz. Sadece şöyle görüş belirten hocalarımız oluyor mesela: "Eğitime ihtiyacı vardır." Ee tamam da bu kadar mı öğrenci hakkında düşüncen, görüşün var? Şu şu problem var çocukta, bu anlamda eğitim alması faydasına olur gibi şeyler maalesef çok nadir görüyoruz. Açıkçası o formlarda öğretmen görüşleri somut, net ve yalın şekilde ifadeler içermiyor. Biz de burada eğitsel tanılama yapan kişiler olarak şunu diyoruz: Bu evraklar çocuk hakkında bilgi edineceğimiz şekilde doldurulmadığı için gönderilmesinin de bir anlamı yok. Hem zaman hem kâğıt israfı oluyor maalesef. O evraklar sağlıklı bir şekilde doldurulmuş olsa çocuk hakkında bizim de inceleme öncesi bilgimiz olacak ve incelemeye ayıracağımız zaman açısından bize kolaylık sağlayacak diye düşünüyorum ve en önemlisi doğru bir eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine yardımcı olacak. Fakat böyle bir eğitsel değerlendirme isteği formu gelmediği için bu tarz problemler yaşıyoruz." (Katılımcı 18)

şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcı 19, 20, 22, 24, 26, 28 ve 29 benzer ifadeleri kullanarak eğitsel değerlendirme isteği formu ile ilgili yaşadıkları problemleri dile getirmişlerdir. Sonuçta, yapılan toplantılara ve görüşmelere rağmen sıkça yaşanan bir problem olarak formların eksik ya da hatalı gönderildiği elde edilmiştir.

4.1.3.3.4. RAM ile Arasındaki İletişimsizlik

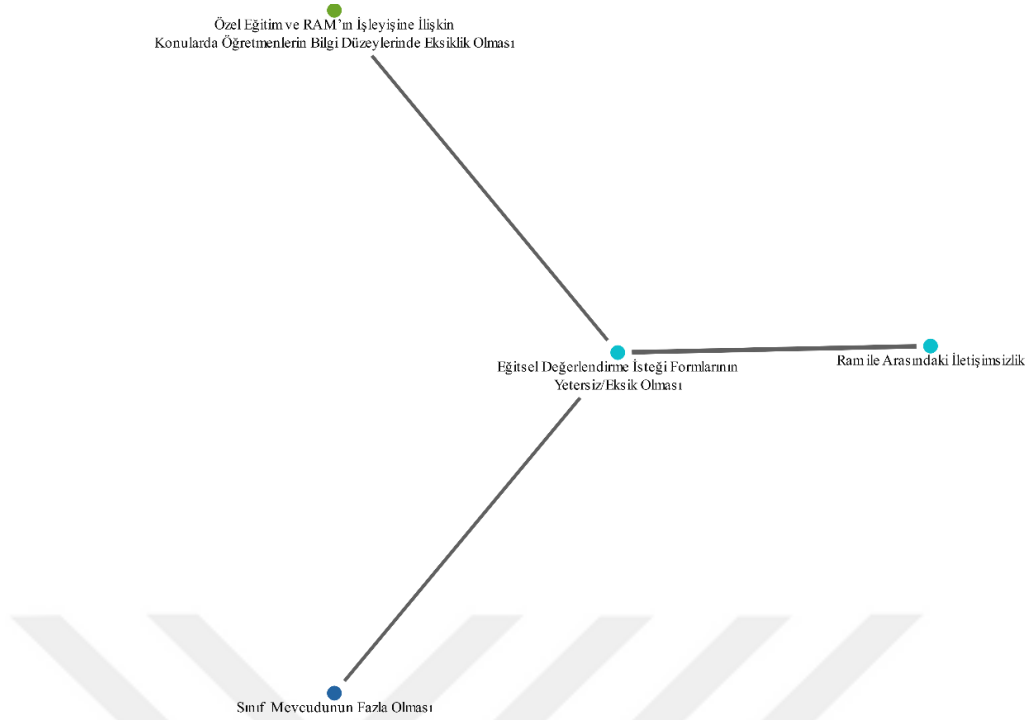
RAM ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ve hastane arasında yaşanan iletişim sorununun okullar için de geçerli olduğu söylenebilir. Katılımcı 2, bazı alanlarda işbirliklerinin yapılmaya çalışıldığından fakat oldukça yetersiz olduğundan bahsetmiştir. Katılımcı 8, çocukların liseye geçerken hangi okula gideceğine karar verileceği noktada ortaokulda gönderilmiş olan eğitsel değerlendirme isteği formlarına da baktıklarını ifade etmiştir. Bunun sebebi, ortaokulda çocuğun durumunu görmek, öğretmen yorumlarını okumaktır. Fakat RAM’la işbirliğinin çok düşük seviyede kaldığını ve okulların RAM’ları tam olarak tanımadığını, ne iş yaptıklarını detaylı olarak bilmediklerini ifade etmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 10 da okulların RAM’da ne iş yapıldığına dair bilgileri olmadığından bahsetmiştir.

Analiz sonuçlarına bakıldığında, %67,9 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın “Eğitsel Değerlendirme İsteği Formlarının Yetersiz/Eksik Olması” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak %17,9 oranı ile “RAM ile Arasındaki İletişimsizlik” kodlaması yer almaktadır. En düşük oran ise %3,6 ile “Sınıf Mevcudunun Fazla Olması” kodlaması olmuştur.

Şekil 4.10. Okul Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

Kodların birbirine olan yakınlığına bakıldığında ise, “Eğitsel Değerlendirme İsteği Formlarının Yetersiz/Eksik Olması” kodlaması ile “RAM ile Arasındaki İletişimsizlik” kodlaması arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 4.11. Okul Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

Sonuçta katılımcılar, öğretmenlerin bilgi düzeylerinin eksikliğinden ve sınıf mevcudunun oldukça fazla olmasından sıklıkla bahsetmişlerdir. Sınıf mevcudunun fazla olması, iş yüklerinin daha ağır olması gibi nedenlerle öğretmenler RAM'a pek uğramamakta, bunun yanı sıra tam olarak işleyiş hakkında bilgiye de sahip değillerdir. Bu durumda yapılan işlemlerde eksikler veya hataların ortaya çıkması da kaçınılmazdır.

4.1.4. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler

4.1.4.1. RAM'larda Yerleştirme Kararı için Standart Kriterler Olmaması

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde yaşanan problemlere bakıldığında, ilk olarak RAM'larda yerleştirme kararı için standart kriterler olmaması durumu gelmektedir. Yerleştirme kararı alınırken standart kriterler olmadığı için karar eğitsel tanılama yapan kişinin inisiyatifine bırakılıyor, bu da eğitsel tanılama yapan kişilerin birbirinden farklı kararlar verebilmesine ve öğrenciler için doğru yerleştirme kararı alınamamasına neden olmaktadır. Katılımcı 5, kriterlerin belli olmadığını, örneğin

çocuk sadece sosyal açıdan uyumluysa kaynaştırmaya gönderilmesi gereksin demiştir. Bir başka örnek olarak da sadece akademik olarak iyi olanın kaynaştırma eğitimine gönderilmesi gerektiğini, diğerlerinin özel eğitim sınıfı olması gerektiğini ifade etmiştir. Fakat yerleştirme kararının alınması sürecinde RAM’larda bu tip kriterlerin ya da standartlaştırılmış kuralların olmadığına değinmiştir. Dolayısıyla inceleyen inisiyatifine kalan bir süreç işlemektedir. RAM’da görev yapan herkesin kişisel olarak yerleştirme kararını verebilmesi sonucunda, farklı düzeylerdeki çocukların okullarda aynı yerde eğitim almasına sebep olunmaktadır. Örneğin hafif özel eğitim sınıfına bakıldığında akademik olarak kötü durumda olan öğrencilerin olduğu, davranış problemi olan öğrencilerin olduğu görülürken; kaynaştırma sınıfında okuma yazma bilen çocuğun da bilmeyen çocuğun da olduğu görülmektedir. Sonuçta kriterlerin neye göre belirlendiği tam olarak net olmadığından eğitsel tanılamayı yapan kişinin inisiyatifine göre yerleştirme kararı alınabilmektedir. Ayrıca farklı sınıflarda yer alması gereken çocukların aynı sınıfta yer aldığı görülmektedir.

4.1.4.2. Alanında Uzman Personel Eksikliği

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde yaşanan diğer bir problem alanında uzman personel eksikliğidir. Yerleştirme kararı alınırken öğrencilerin yaşadıkları sorunların alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilmemesi öğrenciler için doğru yerleştirme kararı alınamamasına neden olmaktadır. Katılımcı 1, sağlıklı bir şekilde yerleştirme yapılabilmesi için RAM’larda psikiyatrist olması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun sebebini ise örneğin, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bir çocuk RAM’a geldiğinde, alan uzmanı olmayan kişilerin sadece tedbir kararı alıp çocuğu göndereceğinden bahsetmiştir. Benzer şekilde, çocuğun bir ilaç kullandığı durumda bu ilacın çocuk üzerinde ne gibi etkileri olacağını bilmek mümkün değildir. Bu sebeple, RAM’larda psikiyatrist bulunması eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde daha nitelikli kararların alınmasına yardımcı olacaktır. Diğer katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Özel eğitim sınıflarında öğretmenler özel eğitim öğretmeni değil. Branşı başka. Çocuğa nasıl yaklaşılacağını bilmiyor. Veliler de çocuğunun hiçbir şekilde ilerleme göstermediğini söylüyor. Bu yüzden yerleştirme kararı alırken benim en büyük gördüğüm problemlerden birisi özel eğitim sınıflarında ya da okullarında nitelikli alanın uzmanı öğretmenlerin bulunmaması. Ayrıca resmi

tedbir alınması sürecinde ben Ram'a ilk geldiğimde çok güçlük yaşamıştım. Neden? Çünkü engelli çocuklarla ilgili çok bir bilgim yoktu. Ben genellikle liselerde çalıştığım için çok karşılaşmamıştım." (Katılımcı 5)

"Ben psikolojik danışmanım. Özel eğitim alanında eğitim almadığım için haliyle bir özel eğitim öğretmeni gibi sağlıklı bir şekilde yerleştirme kararı almakta zorlanıyorum. Açıkçası kararsızlığa düşüyorum." (Katılımcı 22)

Görüldüğü üzere, psikolojik danışmanların kendi alanı olmayan bu görevi yapmamaları gerektiği, RAM'larda psikiyatrist bulundurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.4.3. Öğretmen Veli İletişimsizliği

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde yaşanan diğer bir problem öğretmen ile veli arasında yaşanan iletişim problemidir. Yerleştirme kararı konusunda öğretmenlerin velileri bilgilendirmemesi, velilerin yerleştirme kararını kabullenmemesi sorun teşkil etmektedir. Katılımcı 30'un görüşlerine bakıldığında:

"Özel eğitim sınıflarımızdaki öğretmenlerimizin de velilerle iletişiminin çok sıkıntılı olduğunu düşünüyorum. Sadece çocukla çalışıp veliyi göz ardı ediyorlar. Veliyi bilgilendirmiyorlar."

olarak elde edilmiştir. Sonuçta, kurumlar arasında olduğu gibi kişiler arasında da iletişim eksikliği dolayısıyla sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle veli ve öğretmen arasında sürecin daha iyi yönetilebilmesi ve her iki tarafın da çocuğun gelişimini yakından takip edebilmesi için sağlıklı iletişim kurulması önemlidir.

4.1.4.4. Öğrenciye Tanı Koymada ve Yerleştirmede Güçlük Yaşanması

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde en fazla yaşanan problemlerden biri de öğrenciyi tanı koymaktır. Öğrencilerin hafif, orta ya da ağır düzeyde tanı konup düzeyine uygun eğitim almalarına karar vermede güçlük yaşanmaktadır. Özel eğitim, kaynaştırma vs. kararı alabilmek için net kriterler bulunmadığından tanı koymak eğitmenin inisiyatifine bırakılıyor ve eğitmenler bu kararı almakta zorlanılıyor ve çoğu zaman arada kalıyorlar. Bu konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Bizler de öğrencileri incelerken bazen şu ikilemde kalabiliyoruz: Öğrenci akademik olarak akranlarıyla okuyabilecek düzeydeyken davranış olarak sorunlu, sınıfa uyum sağlayamayacak düzeydeyse o noktada tanılama ve yerleştirme kararında tereddüte düşebiliyoruz. Akademik becerisi iyi sosyal açıdan otoriteye karşı geliyor, öğretmenini dinlemiyor, diğer arkadaşlarına vuruyor. Şimdi bu çocuk özel eğitim sınıfına alınsa bir altı ay deneme süreci olsa o çocuk uyum sağlayabilse ilerleme kat edebilir aslında ama bu konuda yönlendirmede cesaretsizlik yaşıyoruz çünkü bu çocuk oraya gittiğinde sınıf uyumunu da bozabilir, öğretmenleri de yorabilir, bu da istenilen bir durum değil zaten. İşte bu konuda benim kendi adıma çok kafam karışıyor. Ne yapsak da en doğru kararı alabiliriz diye. Burada da diğer tecrübeli öğretmenlerimizin görüşlerini alıp ona göre kurul kararı alıyoruz. Bu durumun tam zıttı da mesela akademik becerileri düşük ama sosyal açıdan iyi bir öğrenciyse yine aynı ikilemi bu durumda da yaşayabiliyoruz." (Katılımcı 4)

"Bizler de mesela eğitsel tanılama yaparken de öğrenciyi önce kaynaştırmada denemek istiyoruz ama öğrencinin buna hazırbulunuşluk seviyesi çok düşük olduğu için arada kalıyoruz. Özel eğitim sınıfı mı desek kaynaştırma mı versek nasıl olur vs. diye. Net değil o anlamda yerleştirme kararını verme. Hangi öğrenciler özel eğitim sınıfına gider hangileri özel eğitim uygulama okuluna gider biraz böyle hafif orta diye ayrılıp inceleyenin kanaatine kalmış bir durumda." (Katılımcı 8)

"Öğrenci hafif düzey mi orta düzey mi onu da anlamakta güçlük yaşıyorum. Bu yüzden de yönlendirme kararı alırken çok zorlanıyorum." (Katılımcı 22)

"En çok karşılaştığımız okul öncesi çağında çocuğun düzeyinin orta mı hafif mi konusunda karar vermekte zorlanıyoruz." (Katılımcı 30)

Benzer biçimde Katılımcı 5, 6 ve 28 de tanı koyma esnasında güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle okul öncesi çağıdaki çocuğun düzeyini belirlemede, hafif ya da orta düzey olduğuna karar vermede ve uyum sağlama düzeyi değerlendirilirken tereddütler yaşanabilmektedir.

4.1.4.5. Fiziki Ortam Eksikliği

Yerleştirme kararı alınırken yaşanan diğer problem fiziki ortamın elverişsiz olmasıdır. Bedensel engeli olan öğrencilerin gideceği kurumlarda asansörün olmaması engel teşkil etmektedir ve bu da yerleştirme kararını olumsuz etkilemektedir. Bu konuya ilişkin Katılımcı 26'nın görüşü şu şekildedir:

"RAM'larda bedensel yetersizliği olan öğrenciler için fiziki şartlar elverişsiz olabiliyor. Mesela 2. Katta inceleme odaları varsa asansör şart ama kurumda asansör yok. Bu da bedensel vakalarda sıkıntılar oluşturabiliyor." (Katılımcı 26)

Buna göre, kurumda yer alan vakalar göz önünde bulundurulduğunda, fiziki bazı yetersizliklerin olduğu sonucu ortaya çıkarılmıştır. Bu sebeple RAM'ların fiziksel özelliklerinin çocuklara uygun olarak dizayn edilmediği görülmektedir.

4.1.4.6. Okulların ve Öğretmenlerin İtirazı

Yerleştirme kararı alınırken okulların ve okuldaki öğretmenlerin itirazı yerleştirme kararını olumsuz etkilemektedir. Okullardaki öğretmenler öğrenci ile ilgilenmemek ve uğraşmak istemediğinden bu öğrenci buraya uygun değildir şeklinde geri bildirim gönderiyor ve bu konuda çok ciddi direnç gösteriyorlar. Böyle durumlarda öğretmenlerle iletişim kurularak öğrencinin oraya uygun olduğu açıkça belirtiliyor. Bu süreçte hem öğretmenler hem de RAM personeli olumsuz etkilenebiliyor. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Yönlendirmede karşılaştığımız en büyük problem, yönlendirdiğimiz okulun o öğrenciyi istememesi şeklinde oluyor. Çocuğun problem davranışı var bu okula uygun değil tarzında geri bildirimler alıyoruz okullardan. Biz de çocuğun ihtiyaçlarına göre nereye uygun görüyorsak o kararımızda net oluyoruz. Fakat yönlendirdiğimiz okulda belli bir süre kaldığında ve oraya gerçekten uyum sağlamadığını da görürsek tabi yeni karar alıp başka bir okula yönlendirmesini yapıyoruz." (Katılımcı 14)

"Okullardan bazen özel eğitim sınıfına yönlendirdiğimiz bir çocuk için buraya çok uygun değil gibi itirazlar gelebiliyor. İşte davranış problemleri gösterebiliyor, biz bu çocuğun buraya ait olmadığını düşünüyoruz gibi geri dönütler olabiliyor. Biz de diyoruz ki yönetmelikte en az 30 gün çocuğun yönlendirilen kurumda olma durumu var. Ona bir bakalım. Sınıfa uyumunu bir gözlemleyelim, belki çocuk zamanla sınıfa uyum sağlayacak, iletişim halinde olun siz de velilerle diye söylüyoruz" (Katılımcı 15)

"Bir de yönlendirme yaptığımız okullarda öğretmen o öğrenciyi istemediği durumlarla da karşılaşılıyor. Yönlendirdiğimiz öğrencinin o sınıfa uygun olmadığını düşünüyor. Fakat çocuk aslında oraya uygun. Öğretmenler de sırf çocukla uğraşmak istemediğinden direkt çocuğun bu sınıfa uygun olmadığını ifade ediyorlar. Biz de öğretmenle konuşup ona uygun ifadelerle o çocuğun o sınıfa uygun olduğunu anlatıyoruz." (Katılımcı 18)

"Bizim aldığımız yerleştirme kararına okulun direnç göstermesi en büyük problem burada. Onlara kıyamıyorum tabi. Çünkü 45 kişinin olduğu bir eğitim ortamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanısı olan bir çocukla kaynaştırma eğitimi süreci yürütmek mümkün değil ya da çocuk 4. Sınıfta fakat eğitsel ve akademik düzey anlamında 1. Sınıf düzeyinde fakat zihinsel olarak da 3. Sınıf seviyesinde şimdi biz böyle bir öğrenciyi özel eğitim sınıfına yönlendirmiyoruz." (Katılımcı 23)

"Tam arada olan çocuklar için karar alırken özel eğitim sınıfına yollasak öğretmenini istemiyor." (Katılımcı 29)

Sonuç olarak alınan yerleştirme kararına okulun veya yönlendirilen okulun öğretmenlerinin itirazda bulunmaları, özel gereksinimli öğrenciyle belli bir vakit geçirmeden bunu yapmaları eğitsel tanılama ve yerleştirme sürecinde sorun teşkil ettiği görülmektedir.

4.1.4.7. Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde velilerle yaşanan en büyük problem velilerin yerleştirme kararına itiraz etmeleridir. Öğrenciler için yerleştirme kararı alınmış fakat veliler bu karardan memnun olmayıp çocukları için uygun olmayan bir yerleştirme kararı verilmesinde ısrarcı oluyorlar. Aynı zamanda özel eğitim sınıfına giden öğrenciler için öğrenci servisi ücretsiz olduğundan veliler çocuklarının özel eğitim sınıfına giderek ücretsiz servis imkanından yararlanmaları için yerleştirme kararına itiraz edebiliyorlar. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Öncelikle veliler yönlendirme kararı alırken sıkıntı yaşıyorlar. Örneğin biz öğrencinin incelemesini almışız, çocuğun özel eğitim sınıfında eğitim alması onun faydasına olduğuna karar vermişiz fakat veli tam zamanlı kaynaştırma devam etmesinde diretebiliyor, okulun evine yakın olmasından dolayı başka okula gidecek olmasına karşı çıkabiliyor." (Katılımcı 1)

"Burada veli geliyor inceleme alan arkadaşı zorluyor hatta bazen idarecilerin buna müdahil olduğu durumlar da oluyor. Veli ısrarla kaynaştırmaya gitsin çocuğum diyor. Bakıyorsunuz çocuk aslında kaynaştırmaya çok uygun değil. Fakat sırf veli istemiş ve zorlamış diye kaynaştırma kararı alınmış. Veya veli sırf ücretsiz servis olsun diye özel eğitim sınıfını zorlamış çocuk sırf o yüzden özel eğitim sınıfına gidiyor." (Katılımcı 5)

"Daha çok yerleştirmede yaşadığımız ana problem o çocuğun yönlendirdiğimiz yere/okul ortamın uygun olduğunu veliye ve okula kabullendirme konusunda sıkıntı yaşamamızdır diyebilirim." (Katılımcı 6)

"Genellikle veliler çocuklarına koyduğumuz tanı konusunda şok, inkar basamağında kalıyorlar. Bunu aşamıyorlar. Aşamadıkları için de yönlendirme yaptığımız özel eğitim sınıflarına da itiraz ediyorlar. Çocuklarının tam zamanlı kaynaştırma eğitimini almasını başka bir sınıfta eğitim almalarına karşı çıkıyorlar." (Katılımcı 9)

"Velilerde şöyle bir algı var: Özel eğitim sınıfları çok kötü bir yer. Kaynaştırma kararı verilsin benim çocuğuma diye diretiyorlar ya da ısrarcı oluyorlar. Bizler

de çocuğun ihtiyaçları ve düzeyine göre onun en uygun ortamda eğitim alması için karar aldığımızı veliye ifade etmekte zorlanıyoruz çünkü veli kaynaştırma algısıyla ve özel eğitim sınıflarına karşı olumsuz bir önyargıyla geldikleri için iletişim kurmakta bu anlamda güçlük yaşıyoruz." (Katılımcı 18)

Katılımcı 16, 17, 19, 20, 25, 28 ve 30 benzer şekilde ifade ederek, velilerin yerleştirme sürecinde zorluk çıkardığından bahsetmiştir. Bu süreçte iletişimde yaşanan sorunlar, velilerin gergin veya öfkeli olması da hizmet verenler üzerinde bir baskı oluşturmakta, karar verecek olan tarafın nihayetinde veliler olduğunun bilinmesi dolayısıyla bir noktaya kadar kendilerini savunabildikleri görülmektedir. Ayrıca veliler çocuklarının durumunu olduğundan daha iyi gördükleri için onlar için alınan yerleştirme kararına da itiraz ettikleri görülmektedir. Burada çocuklarının düzeyini kabullenmemeleri de büyük etken oluşturmaktadır.

4.1.4.8. Yeni Atanan Öğretmenlerin Çevreyi Tanımaması

Yerleştirme kararı verilmesi sürecinde yaşanan bir diğer problem yeni göreve başlayan öğretmenlerin çevreyi ve çevredeki okulları bilmemesidir. Bu konuya ilişkin Katılımcı 14 yeni atanan öğretmenlerde yaşanan en büyük problemin ilçedeki mahalleri ve okulları bilmemesi olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada ailenin yaşadığı yer bilinirse, buna yakın okullar öncelikli olarak önerilecektir. Okulların yeri de iyi düzeyde bilinmediğinden yerleştirme kararı verilirken tecrübeli hocalardan destek alınmaktadır.

"Bizim yeni atanan öğretmenler olarak en büyük yaşadığımız problem öncelikle ilçemizdeki mahalleri, okulları bilmememiz. Çünkü ailenin yaşadığı yeri bilsek ona yakın okullar öncelikli olarak öneriliyor. Okulların da yerini çok iyi bilmediğimiz için yerleştirme kararında biz buradaki tecrübeli hocalarımızdan yardım alıyoruz. İşte aile şu mahallede oturuluyor, hangi okullar önerilebilir şeklinde." (Katılımcı 14)

4.1.4.9. RAM'daki Eğitimci Arasındaki Fikir Ayrılığı

Yerleştirme kararı alınırken bir diğer sorun personeller arasında yaşanan fikir ayrılığıdır. Aslında bu da RAM'larda sabit kriterler olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu konuya ilişkin Katılımcı 8'in görüşü şu şekildedir:

"Bizler burada bile farklı görüşte olabiliyoruz aynı öğrenci hakkında. Mesela bir hocamız diyor ki bu öğrenci kesinlikle kaynaştırma denenmesi lazım. Bir hocamız da diyor ki bu öğrenci kaynaştırma olarak kesinlikle yapamaz. Özel eğitim sınıfına uygun görüyor. Yerleştirme kararını vermede en çok zorlandığımız durum da bu oluyor." (Katılımcı 8)

RAM'larda eğitsel tanılama ve değerlendirme sonrası özel gereksinimli öğrencilerin okul yönlendirmeleri yapılırken ram çalışanları arasında fikir ayrılıklarının olduğu, öğrenci hakkında karar vermenin zor olduğu görülmektedir.

4.1.4.10. Kontenjan Sınırı

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde yaşanan en büyük problem kontenjan yetersizliğidir. Bazı okullarda özel eğitim sınıfının olmaması, özel eğitim sınıfı bulunan okullarda ise yeterli kontenjan olmaması yerleştirme kararı alınırken çok büyük bir sorun teşkil etmektedir. Kontenjan sıkıntısı yaşanan okullarda öğrencinin sıra beklememesi ve bir an önce eğitime başlaması için seviyesinin üzerinde veya altında bir sınıfa yerleştirilmesi yapılabiliyor. Bu da öğrencinin kendi seviyesinde bir eğitim almasına engel oluyor ve gelişim sürecini olumsuz yönde etkiliyor. Katılımcı görüşleri şu şekildedir;

"Bence en büyük problemlerden biri kontenjan sınırı. Özel eğitim sınıfları olsun, özel eğitim anaokulları kontenjanları olsun ilçedeki özel gereksinimli öğrencilerin sayılarına karşılık gelmediğini ihtiyacın altında kontenjan sınırıyla karşı karşıya kaldığımızı söyleyebilirim." (Katılımcı 2)

"Otizmli öğrencilerimiz için özel eğitim sınıflarımız ilçemizde yetersiz. Ya da özel eğitim anaokulu var burada fakat orada da kontenjan yetersizliğinden çocuklara sıra gelmiyor. Özel eğitim sınıfları ve okulları ilçemizde yetersiz. Biz de mesela çocuk özel eğitim sınıfına uygun fakat yer olmadığından dolayı çocuğu uygulama okuluna orta düzey öğrencilerin bulunduğu ortama yönlendirmek zorunda kalıyoruz." (Katılımcı 10)

"Okullardaki özel eğitim sınıfları yeterli olmuyor kontenjanları genelde dolu oluyor. Otizm özel eğitim sınıfı olsun zihinsel özel eğitim sınıfı olsun kontenjan açısından yeterli değil. Yerleştirme kararının da kontenjan sıkıntısından dolayı bizler sıkıntı yaşıyoruz. Çocuk o okula uygun görmüşüz, dolu olunca okul o öğrenciyi sıraya alıyor. Süreç bu şekilde işliyor." (Katılımcı 13)

"Bir de özel eğitim sınıfları açma noktasında sıkıntı yaşıyoruz. Okullarda yeterli sayıda özel eğitim sınıfı olmadığı." (Katılımcı 16)

"Özellikle şuanda ilçemizde bulunan eğitim uygulama okulunda kontenjan sıkıntısı olduğu için orta/ağır otizm ve zihinsel olan öğrencilerimizin yönlendirme kararını vermede bizi sıkıntıya düşürüyor. Böyle olunca da orta/ağır düzeyde olan bu çocukları sırf kontenjandan dolayı hafif düzeydeki başka okullarda bulunan özel eğitim sınıflarına almak zorunda kalıyoruz." (Katılımcı 16)

"Yerleştirme kararı aldığımız okulların kontenjanlarının az olmasından ötürü istediğimiz gibi yönlendirme yapamıyoruz. Bazen kontenjan olmamasından ötürü çocuğu farklı okula yönlendirebiliyoruz. Çünkü gitmesi gerektiği okula yönlendirirsek kabul edilmeyecek ve sıra beklemek zorunda kalacak. Bu süreçte de eğitimden geri kalacak. Biz de farklı okula yönlendirerek eğitimden geri kalmamasını sağlıyoruz." (Katılımcı 17)

"Çalıştığımız ilçe yoğun nüfuslu yer olduğundan ayrıca özel eğitim sınıflarımızın kontenjanları dolu oluyor genelde. Yeni yönlendirdiğimiz öğrenciler de sıraya alınıyor." (Katılımcı 26)

"Özel eğitim sınıflarımız yetersiz ve açılmasını da kendi okulunda istemeyen idarecilerle sıkıntılar yaşıyoruz." (Katılımcı 30)

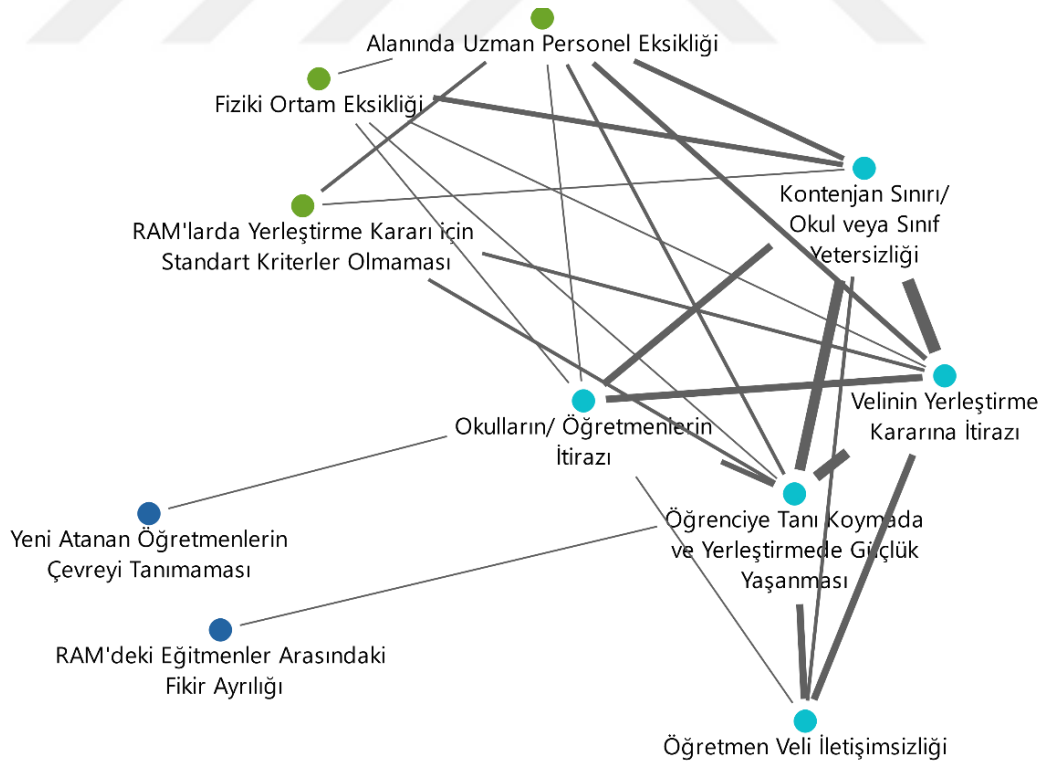
Katılımcı 1, 11, 24 ve 29 yukarıdaki ifadelerle benzer şekilde açıklamışlardır. Özel eğitim sınıflarında yaşanan yetersizlik, var olan sınıfların kontenjanlarının fazla olması ve sorunun sistematik bir şekilde çözüme kavuşmaması, hatta giderek sorunların artabileceği sonucunu bizlere göstermiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında, %27,8 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın "Kontenjan Sınırı/Okul veya Sınıf Yetersizliği" kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak %25 oranı ile "Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı" kodlaması yer almaktadır. En düşük oran ise %1,4 ile "RAM'daki Eğitimci Arasındaki Fikir Ayrılığı" ve "Yeni Atanan Öğretmenlerin Çevreyi Tanımaması" kodlamaları olmuştur.

Şekil 4.12. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

Kodların birbirleri ile olan yakınlığının incelendiği analiz sonucunda, “Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı” kodlaması ile “Kontenjan Sınırı/Okul veya Sınıf Yetersizliği” kodlaması arasında oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde, “Velinin Yerleştirme Kararına İtirazı” ile “Öğrenciye Tanı Koymada ve Yerleştirmede Güçlük Yaşanması” kodlamaları arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 4.13. Yerleştirme Kararının Verilmesi Sürecinde Yaşanan Problemler Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

Sonuçta, velilerin yerleştirme kararına itiraz etmeleri durumu, okul veya öğretmenler tarafından yapılan itirazlarla ilişkilidir. Bu durum, verilen kararlara ilişkin yeterince açık olunmaması, velilerin çocukları ile ilgili duydukları endişe gibi nedenlerden ötürü hem hizmet alan tarafta hem de hizmet veren tarafta sistemsal problemlerin olduğunu ortaya çıkarmıştır.

4.2. Yaşanan Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri

4.2.1. Mesai Saatlerinin Düzenlenmesi

RAM’da çalışan personellerin mesai saatlerinin belirli olması ve çalışma saatlerinin iyileştirilmesi gereklidir. Buna ilişkin katılımcı 1’e ait görüş şu şekildedir:

“...mesai saatlerinin okullardaki gibi altı saat olması”(Katılımcı 1)

RAM’larda tanılama yapan personelin iş yoğunluğunun fazla olması, randevu sayıların çok olması değerlendirme yapan personelin iş yükünü artırmakta, bunun sonucu da sağlıklı eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin olmasını engellemektedir. Katılımcı 1’in de belirttiği gibi mesai saatleri okullardaki gibi 6 saat olursa tanılamanın daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.

4.2.2. Tanılama Testlerinin Geliştirilmesi ve Standartlaştırılması

RAM’larda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin manuel olarak yapılması gereksiz iş yükü ve vakit kaybı yaratmaktadır. Süreçte vakit kaybı eğitsel tanılamanın ve değerlendirmenin sağlıklı olmasına sebep oluyor. Tanılama için kullanılan performans belirleme formlarının hala dijitale geçilmediği için öğrenciye farklı bir RAM’da tanılama yapıldığında o bilgiye rahatlıkla ulaşamıyor. Tanılama için kullanılan tüm envanterlerin dijitale aktarılması, geliştirilmesi ve standartlaştırılması tanılama sürecinin doğru, hızlı, güvenilir ve ulaşılabilir olmasını sağlayacaktır.

“Benim dile getirmek istediğim hala elektronik ortama geçememiş olmamızı temel problem olarak görüyorum. Hala somut dosya işleriyle uğraşıyor olmamız bize ciddi iş yükü ve gereksiz masraf ve değerlendirme sürecini de olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin tamamen dijitale kayması gerektiğini düşünüyorum. Hala kâğıt kalem değerlendirme almamız bana çok ilkel geliyor. Tanılamanın da daha uzun

sürmesine ve sağlıklı olmasına neden olduğunu düşünüyorum. Örneğin veli görüşme formunu ilk kez gelen veliden alırken bazen 20 dakika onu almakla geçiyor bu arada öğrenci sıkılıyor, veli görüşme formunu doldurduktan sonra öğrencinin performansını almaya geçtiğimizde öğrenci sıkıldığından performansını tam anlamıyla yansıtmak istemiyor bize o anda. Yani o veli bilgileri dijitalde işlenmiş olarak gelse direkt performans alımına geçsek çok daha sağlıklı ve zaman anlamında da ekonomik olur diye düşünüyorum.” (Katılımcı 2)

“Son olarak özel eğitim değerlendirme kurulumuz oluyor haftalık. Kuruldan dönen dosyalar oluyor. Bence kurulda daha standart daha sabit kullandığımız performans kağıtları var, onlar üzerinde daha sabit herkesin hem fikir olabileceği bir çalışma düzeni sağlanabilir. Mesela iki benzer öğrenci var, ama farklılıkları da var, bunlar çok tespit edilemiyor galiba, bize de bu anlamda çok geri dönüş oluyor bu öğrenciye neye göre böyle yapıldı diye. Özel eğitim değerlendirme kurulu biraz daha hızlı ve pratikleştirilebilir.” (Katılımcı 3)

“Son olarak bir de rama gelen çocukların performansını alırken kullanılan materyallerin dijitalleşmesi ve standartlaşması gerektiği kanaatindeyim. Mesela artık kâğıt üzerinde değil tablet üzerine entegre edilip oradan performansının alınmasının hem zaman açısından hem depolama açısından hem de fiziksel arşivin de çöpe atılıp tamamen dijital ortamda o çocuğa ait bilgilerin muhafaza edilmesinde çok faydalı olacağını düşünüyorum. Örneğin çocuk daha önce Urfa’da incelenmiş sonra buraya gelmiş biz göremiyoruz o çocuğun dosyasını ama dijitalde aktarılmış olsa bu gibi sorunlar olmayacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 8)

“Ayrıca performansı iyi olan bir çocuğa daha üst düzey şeyler önermek istiyorum ama bu da o performans kağıdında yok. Örneğin; okuma yazması iyi olan çocuğa dil bilgisi, ses olayı çalışsın istiyorum, fakat onları sorduğumuz bir performans çalışma kağıdımız yok ben o anda aklıma gelen şekilde soruyorum. Bu çalışma kağıtları daha standart şekilde olsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Yani özetle çocuğun performansı alırken kullandığımız çalışma kağıtları tüm RAM’larda standart olmalıdır diye düşünüyorum.” (Katılımcı 11)

“Benim hep düşündüğüm bir konu var. Bu zekâ testi meselesi var. RAM’larda yeterli sayıda testör olmuyor. RAM’larda testör sayısının daha fazla artması lazım. Bu anlamda bakanlığımızın bu konuda daha fazla test eğitimleri vermesi gerektiğini düşünüyorum. Eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan her personelin bana göre test eğitimi olmalı. Olmalı ki sağlıklı bir değerlendirme yapabilsin ve arada kaldıklarında test bilen biriyle bilmeyen birinin kararının etkililiği arasında da farklar olduğunu görebiliyoruz.” (Katılımcı 26)

RAM’larda kullanılan tüm dokümanların dijitalleşmesinin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin daha hızlı, pratik olmasına yardımcı olacağı görülmektedir. Ayrıca kullanılan envanterlerin tüm RAM’larda standartlaşmasının da tanılama sonucu itirazlarda farklı RAM’larda farklı işlemler yapılıyor algısını değiştirecektir.

4.2.3. Randevu Sisteminin Düzenlenmesi

RAM'larda randevu sisteminin düzenlenmesi, denetlenmesi ve standartlaştırılması gereklidir. Personel sayısına göre randevu sisteminin düzenlenmesi öğrencilerin doğru tanılanmasını, tanılama yapan personelin daha sağlıklı karar vermesini sağlar.

“Bir de RAM'larda düzenlenen randevu listelerinin de çalışanlara adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini düşünüyorum. Mesela ben rama erken geldiğimde bekleyen öğrenciyi alıyorum. Fakat benden önce gelen kişiler odasında bekliyor, o vakayı almıyor. Sorumluluk bilinci olmayan insanlarla çalışmak zor oluyor, mesela ben 3 vaka almışken başka birisi 1 vaka alabiliyor. Burada bir adaletsizlik olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 12)

“Bir de öğretmen sayısına göre randevu verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eğitsel tanılama yapan öğretmen bir vaka biter bitmez ara vermeden diğer vakayı aldığı anda sağlıklı bir değerlendirme yapacağını düşünmüyorum. O yüzden RAM'larda eğitsel tanılama yapan personel sayısınca aralıklarla randevuların düzenlenmesinin daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 17)

4.2.4. PDR Hizmetleri Bölümü ile Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün Ayrılması

RAM'larda iş bölümünün yapılması eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde büyük önem taşır. Psikolojik danışmanlık ve özel eğitim öğretmenliği mezunu olan personelin kendi uzmanlık alanında çalışması özel gereksinimli bireylerin tanılanması ve değerlendirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Özel eğitim öğretmeni eksikliğinden kaynaklı psikolojik danışmanlar da RAM'larda tanılama yapabilmektedir. Fakat psikolojik danışmanlar bu alanda uzman olmadığından sağlıklı bir şekilde tanılama yapamaz ve tanı koymada güçlük yaşayabilir. İki farklı bölümün ayrımının net olarak yapılabilmesi işleyişin doğru ve güvenilir şekilde olmasını sağlar. Buna ilişkin görüşler:

“Keşke rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar rehberlik hizmetleri bölümünde özel eğitim öğretmenleri de özel eğitim hizmetleri bölümünde çalışsa bu ayrım net bir şekilde olsa buranın işleyişi çok daha sağlıklı ve nitelikli olur diye düşünüyorum. ... Ben psikolojik danışman olarak dil konuşma güçlüğü alanında çocuğa eğitim önerirken muallakta kalıyorum haliyle ne kadar doğru yapıyorum bazen ben de bilmiyorum çünkü ben o alanın uzmanı değilim ama dil konuşma terapisti ramda çalışıyor olsa o çocuğu bizim alacağımız incelemeden daha iyi inceleyip çocuğa daha doğru bir tespit yapıp ona göre değerlendirme yapabilir diye düşünüyorum.” (Katılımcı 10)

“RAM’larda kesinlikle özel eğitim ve rehberlik bölümleri net bir şekilde ayrılmalı diye düşünüyorum. Herkesin uzmanı olduğu birimde çalışmasının kurumun işleyişine de olumlu katkılar sağlayacağı kanaatindeyim.” (Katılımcı 17)

“Rehberlik ve Araştırma Merkezleri adından da anlaşılacağı gibi araştırma ve rehberlik yapması gerekirken daha çok özel eğitim alanıyla eğitsel tanılama ve değerlendirme üzerine kurulu bir düzen var burada. Yani rehberlikten ziyade özel eğitim ve araştırma merkezi gibi çalışıyor. Tabi ihtiyaç daha çok o alanda olduğu için böyle oluyor. Fakat ben şunun da burada olmasını çok isterdim. Sonuçta ben psikolojik danışmanım ve burada da randevu sistemiyle danışma yapabilecek ortam ve şartların uygun olmasını isterdim.” (Katılımcı 20)

“RAM’larda özel eğitim alanı daha ön planda, rehberlik kısmı unutulmuş gibi. Rehberlik bölümünün de daha aktif çalışması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 20)

“Ben RAM’larda Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümünün aşırı derecede ikinci planda olduğunu ve önemsizleştiğini fark ediyorum ve bu beni rahatsız ediyor. Çok işlevsiz bir bölümmüş gibi algılanıyor. RAM’ların adı Rehberlik ve Araştırma Merkezi olmasına rağmen sanki Özel Eğitim ve Araştırma Merkezi gibi çalışıldığını görüyoruz.” (Katılımcı 21)

“RAM’larda bence özel eğitim bölümüyle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bölümünün net ayrımının olması gerektiğini düşünüyorum. Özel eğitim bölümünde de özel eğitim öğretmenlerinin çalışması daha uygun olur. Bu zamana kadar öğretmen yetersizliğinden dolayı psikolojik danışmanlar özel eğitim hizmetleri kısmında eğitsel tanılama yapıyorlardı. Dolayısıyla hâkim, uzman olmadıkları bir alanda çalışıyorlardı. Fakat şimdi RAM’larda personel sayısı da arttı. Bence bundan sonra özel eğitim öğretmenleri özel eğitim bölümünde psikolojik danışmanlar da rehberlik bölümünde çalışmasının RAM’ların genel işleyişi için de çok daha sağlıklı olacağını düşünüyorum. Eğitsel tanılama ve değerlendirmeyi özel eğitim öğretmenin yapması hatta zekâ testlerinin eğitimlerinin de özel eğitim öğretmenlerine açılması taraftarıyım. Sonuçta psikolojik destek sunmadıkları için zeka testi eğitimlerini alıp ramda testör de olabilirler diye düşünüyorum. Son olarak dil konuşma, işitme, otizm gibi alanlarda performans formlarının tek tek maddelerini inceleme alacak kişilerin anlayabileceği şekilde daha anlaşılır ve net olmasının tanılama yaparken işleyişi daha kolaylaştıracağını söyleyebilirim.” (Katılımcı 28)

“Psikolojik danışmanlarımızın da kendi alanında yani RAM’larda rehberlik hizmetleri bölümünde çalışmasının işleyiş açısından daha iyi olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 30)

Hemen hemen tüm katılımcıların da belirttiği gibi RAM’larda özel eğitim hizmetleri bölümü ile rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri bölümünün ayrı olmasının ramda çalışan özel eğitim öğretmenleri ve psikolojik danışmanlar için kendi uzman

oldukları alanda çalışmaları, mesleki doyumlarının artması açısından daha sağlıklı olacağı görülmektedir.

4.2.5. Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi

RAM'larda fiziksel koşulların iyileştirilmesi gerekmektedir. RAM'larda bazen bir odada birden fazla özel gereksinime ihtiyacı olan bireyler için inceleme alınabiliyor. Bu da eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde çocuğun kendini yeteri kadar ifade edememesi, dikkatinin dağılması ve performans sergilemeyi reddetmesi gibi sorunlarla karşılaşılmasına sebep oluyor. Bunları önleyebilmek için inceleme odaları bireysel olmalı ve inceleme alacak kişi sayısına göre randevuların düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca materyallerin daha çeşitli ve yeterli olması inceleme sürecini kolaylaştırarak, daha sağlıklı inceleme alınmasını sağlayacaktır. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“fiziki şartlar anlamında RAM'larda inceleme odaları bireysel olmalı tek kişilik odalar olmalı diye düşünüyorum.” (Katılımcı 1)

“İnceleme alırken fiziksel ortam çocuğun performansını gösterebilecek şekilde dizayn edilip iyileştirilse eğitsel tanılama için de çok daha sağlıklı olur diye düşünüyorum.” (Katılımcı 2)

“burada inceleme alan kişi sayısına göre vaka olsa zaman açısından sıkıntı yaşanmasa ve materyallerimiz de yeterli olsa eğitsel tanılama daha sağlıklı olur diye düşünüyorum.” (Katılımcı 7)

“rama gelen çocukların performansını alırken kullanılan materyallerin dijitalleşmesi ve standartlaşması gerektiği kanaatindeyim.” (Katılımcı 8)

“İncelemede performans alımında materyaller konusunda daha çeşitli ve yeterli olmalı diye düşünüyorum. Çocuğun performansı alırken kullandığımız çalışma kağıtları tüm RAM'larda standart olmalıdır diye düşünüyorum.” (Katılımcı 11)

“Her RAM'ın ayrı bir binası personel sayısı kadar inceleme odası, yeterli materyalleri olması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 24)

“Her RAM'a bir tane özel bir araç tahsis edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü evde eğitim kararı için bizim ev denetimine çıkmamız gerekiyor.” (Katılımcı 24)

RAM'larda fiziki koşulların iyileştirilmesinin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin daha sağlıklı olmasını artıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.6. Hizmet İçi Eğitimlerin Verilmesi

RAM'larda özellikle uzmanlık alanı dışında çalışan ve işe yeni başlayan tecrübesiz personele hizmet içi eğitim verilmesi gereklidir. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde performans değerlendirme formlarının doğru ve eksiksiz bir biçimde doldurulabilmesi ve her bir maddenin anlaşılabilmesi için vaka inceleyen kişinin bilgilendirilmesi bu sürecin daha düzgün ve doğru bir şekilde ilerlemesini sağlar. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“bence okuldan gelen eğitsel değerlendirme isteği formları bence bu formların doldurulmalarıyla ilgili hizmet içi eğitim verilebilir çünkü öğretmenlerimizin birçoğu gerçekten eğitsel değerlendirme formunu doğru düzgün anlayıp doldurup RAM'a göndermiyorlar.” (Katılımcı 2)

“yeni başlayan personele kesinlikle bakanlık tarafından hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 16)

“Bize ramda bu tanılar üzerine ekstra hizmet içi eğitim verilse mesele dil konuşma güçlüğü olan öğrencilerin destek eğitim önerilmesi neye köre kıstas alınacağına ve bu alanın uzmanlarından eğitim almamız eğitsel tanılama ve değerlendirme için daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 28)

“Buraya gelen bazı hastane tanılarına bizim tabi yanlış deme lüksümüz yok: Otizm, dil konuşma, bedensel, işitme, görme gibi tanılarda. Bu tanıları sorgulayamıyoruz çocukta bu tanılarda biri varsa o tanıya uygun performans belirleme formuyla çocuğun incelemesini yapıp sadece destek eğitim önerip önermeme noktasında biz karar verici merciyiz. Bu anlamda RAM'lardaki bence eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinden gelen tanılarla ve inceleme üzerine farkındalık eğitimleri ve hizmet içi eğitimler verilmeli diye düşünüyorum.” (Katılımcı 28)

“bütün performans formlarının tek tek maddelerini performansın nasıl alınacağı konusunda hizmet içi eğitim verilmesinin çok iyi olacağını düşünüyorum. Bazı maddeler anlaşılır ama bazılarını da anlayamıyoruz. Mesela diyor ki: Nedensel ve bağlantısal ilişkileri sorunları ve bunların çözümlerini tanımlamak, düşünce ve eylemlerini haklı çıkarmak, ilkeleri tanımlamak için mantık yürütür. Ben bunu performans esnasında nasıl alacam? Bu formları hazırlayan kişilere bunu iletmek istiyorum mesela. Ben bu maddeyi çocuğun yapıp yapamadığını görüp ona göre o maddeye artı veya eksilemem gerekiyor. Çok sağlıklı bir değerlendirme olmuyor maalesef formlardaki maddelerin dili ve içeriğinden kaynaklı. Önce inceleyen kişi o cümleyi anlayacak, nasıl o maddenin ölçülebileceğini görecektir ve onun için de ona uygun materyaller olacak vs. da çocuğun gerçek performansını o formdaki maddeye göre alınabilsin. Bu anlamda performansın nasıl alınacağına dair bakanlık kapsamlı bir eğitim verse eğitsel tanılama ve değerlendirme için çok iyi olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 28)

Sonuç olarak ram çalışanları çoklu tanılar üzerinde tanılama yaparken o tanının gereklilikleri üzerine, performans alım süreci hakkında hizmet içi eğitim alma ihtiyacı hissetmektedir.

4.2.7. Denetim Yapmak

RAM'ların ve rehabilitasyon merkezlerinin düzenli olarak denetlenmesi sürecin doğru ilerlemesi için gereklidir. RAM'larda eğitsel tanılama ve değerlendirme testlerinin özenli bir şekilde yapılıp yapılmadığı denetlenmeli ve tanılama süreci ile ilgili standart kriterler getirilmelidir. Rehabilitasyon merkezlerinin öğrencilerin ihtiyacına yönelik eğitimleri doğru bir şekilde uygulayıp uygulamadığı, öğrencinin belirli bir zaman sonra gelişim gösterip göstermediğinin araştırılması ve rehabilitasyon merkezlerinin detaylı bir şekilde denetlenmesi öğrencinin gelişimi açısından büyük önem taşır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“RAM’lar çok ciddi denetimlerden geçirilmeli. Buralarda ne yapıyoruz biz acaba birileri gelip sormalı, takip etmeli, ben bunun eksik olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 5)

“Biz RAM’larda tanılama yapan öğretmenler olarak bu işi çok kör topal yapıyoruz, çok böyle el yordamıyla yapıyoruz. Bu işe kriterler ve denetim mutlaka getirilmeli diye düşünüyorum. Denetim olmayınca kamu hizmetine çevrilmeye çalışılmalı.” (Katılımcı 5)

“Benim kısa sürede gözlemlediğim durum şu: biz burada öğrenciyi inceleyip çocuğun ihtiyaçlarına göre eğitim planı hazırlıyoruz. Fakat bu eğitim planına uygun şekilde bir çalışma rehabilitasyon merkezlerinde genelde yapılmıyor. Örneğin biz burada çocuğun ihtiyacı olarak öz bakım beceriler, sosyal beceriler gibi modüller önermişiz. Fakat gittiği özel eğitim ve rehabilitasyon kurumunda o rapora bakılmaksızın okuma yazma-matematik işlenmeye devam edilmiş. Bu durumun önüne geçilse özel gereksinimli öğrencilerimiz daha gelişim gösterip ilerleyebilir diye düşünüyorum. Bu yüzden denetim mekanizmasının daha aktif olması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 9)

“bence her ramdan kişiler belirlenip bu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini denetlemeli diye düşünüyorum. Sonuçta biz burada çocuğun ihtiyacına yönelik hedefler belirliyorsun tanılama yaparken. O hedeflerin çalışılması lazım ki çocukta gelişme olsun. Seneye geldiğinde de ne kadar yol kat etmiş bizim görmemiz gerekiyor.” (Katılımcı 18)

“RAM’ların etkin bir biçimde rehabilitasyon merkezlerini denetlemesi gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 23)

“Bence bizim bir de rehabilitasyon merkezlerini denetlememiz lazım. Mesela grup eğitimi rehabilitasyonda nasıl veriliyor. Bireysel eğitimi nasıl veriyorlar. Bunları kesinlikle ders esnasında bizim görmemiz gerek diye düşünüyorum. Mesela biz burada çocuğu inlemişiz çocuğun günlük yaşam becerileri modülüne ihtiyacı olduğunu görmüşüz. Bu çocuğun gittiği kurumda günlük yaşam becerilerini gerçekleştirebileceği fiziksel ortam var mı? Günlük yaşam becerilerini önerdiğimiz birey zaten okul çağını bitirmiş, artık bağımsız yaşama beceriler kazanmalı fakat rehabilitasyon merkezlerinde hala okuma yazma çalışması yaptırılıyor.” (Katılımcı 24)

RAM’larda yapılan iş ve işlemlerin daha nitelikli olabilmesi için mutlaka denetimin olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

4.2.8. Okul Merkezli Yapının Oluşturulması

“Bence eğitsel tanılama ve değerlendirme okul merkezli olursa mesela performans alımı sürecinde sınıf öğretmenin de bizatihi içinde bulunduğu şekilde okullarda bu işlemin yapılması daha sağlıklı olur gibi. Ben biraz araştırdığımda Avrupa’da da sistem bu anlattığım şekilde. Okul merkezli yapılan bir eğitsel tanılama. Mesela okuldaki psikologlar çocuğa bazı testler yapıyor ve incelemesi okulda yapılıyor ve orada bir karar alınıyor. Aileyle, öğretmeniyle, çocukla da gerekli inceleme hep okul ortamında yapılıyor. Bunlar tabi nüfusla ilgili de biraz. Mesela nüfusun çok az olduğu yerlerde RAM gibi kurumlar spesifik vakalarda o yere gidip o yerde görüşmeler yapabilir. Fakat şuan bizim bulunduğumuz ilçede bunu yapmak mümkün değil. Günde 40 randevu var. 40 ayrı yere gitmek imkansızlaşır.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8’in görüşüne göre de sağlıklı bir eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin olabilmesi için tanılananın okul merkezli yapılmasının uygun olacağı görülmektedir. Bütüncül bir bakış açısıyla okul, aile, rehabilitasyon okul içinde bir yerde tanılanıp ve izleme sürecinin de daha iyi yürütülebileceği bir sistemin getirilmesinin eğitsel tanılama ve değerlendirme için daha sağlıklı olacağı fikri savunulmuştur.

4.2.9. Paydaşlar Arasında Koordinasyon Sağlamak

Eğitsel tanılama ve değerlendirmenin RAM’larda daha sağlıklı yapılabilmesi için okul, hastane ve rehabilitasyon merkezlerinin koordineli olarak çalışması gerekir. Hastanelerde yapılan değerlendirme hakkında detaylı bilgi alınabilmeli, öğrencinin okuldaki durumu ile ilgili öğretmenleriyle iletişim kurularak daha sağlıklı bir tanılama

ve değerlendirme süreci gerçekleştirilebilir. Ortak paydaş kurumlarla işbirliği halinde olunması özel gereksinimli bireylerin gelişimi açısından önemlidir. Katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Okullardaki psikolojik danışmanlar ramı sık ziyaret etmeli ve buradaki işleyişi de merak edip ortak projeler için işbirliğine ilgili ve merak olmaları gerektiğini düşünüyorum. RAM'lara psikiyatristin çalışması eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde daha nitelikli kararların alınmasına yardımcı olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 1)

“Özel eğitim alanında da özel eğitim öğretmenlerinin de sürekli işbirliği içinde okullarla iletişim halinde olması gerektiğini düşünüyorum. Okullarda sınıf öğretmenleriyle özellikle ilkokuldaki sınıf öğretmenleriyle RAM'ın çok kuvvetli iletişim kurması lazım. RAM'la hastane koordineli olmalı ki mesela ben hastanelerde yapılan değerlendirmede neler yapılıyor bilmek isterim. Eğitsel tanılama ve değerlendirmenin RAM'larda daha sağlıklı yapılabilmesi için okullardaki öğretmenlerle RAMdaki tanılama yapan hocaların iletişiminin daha sağlıklı ve profesyonel bir şekilde olmasının daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 2)

“İlçemizde bulunan özel eğitim sınıflarına, uygulama okuluna tanılama yapan RAM personelinin mutlaka gezmesi ve düzenli olarak ziyaretler yapması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 4)

“Hastaneyle direkt iletişime geçme durumumuz olsa tanılama sürecinde çok daha sağlıklı durum olacağını düşünüyorum.” (Katılımcı 19)

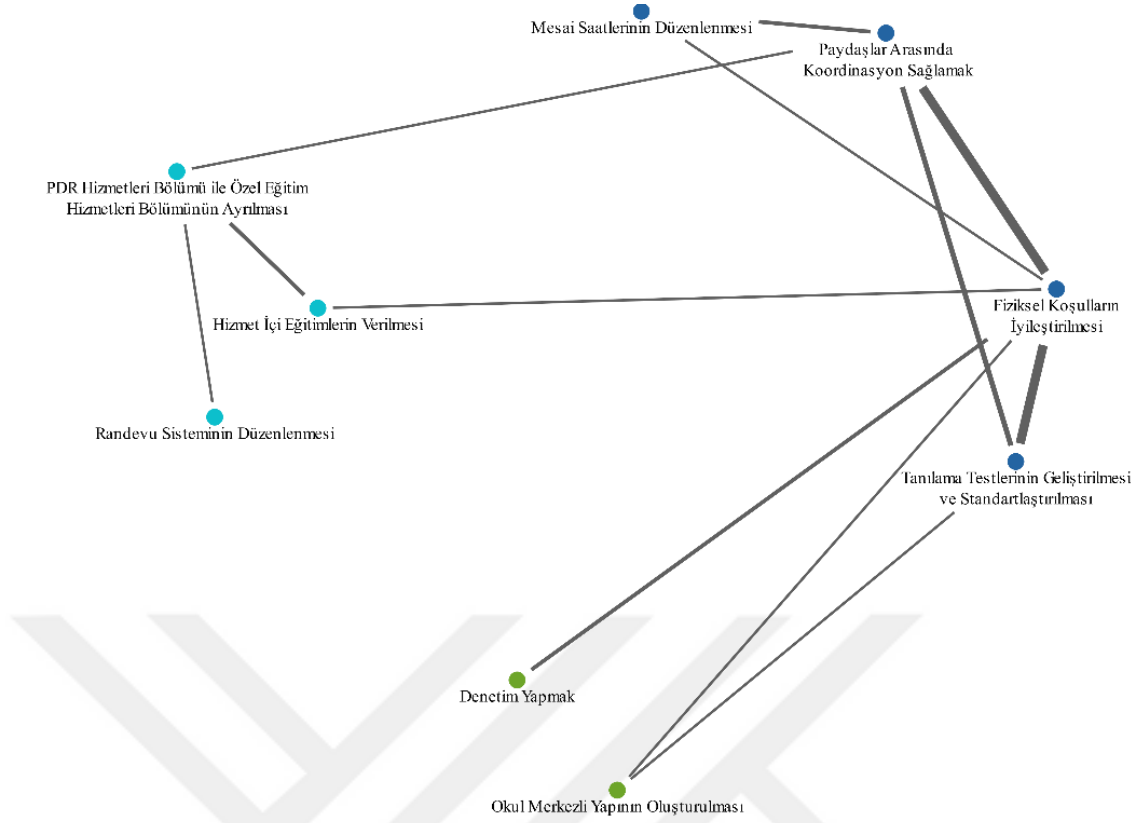
“RAM'larda ortak paydaş kurumlarla ilgili işbirliğinin olması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 30)

Sonuç olarak RAM'larla paydaş kurumlar arası sağlıklı bir iletişimin kurulmasının sağlıklı eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci için elzem olduğu ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.14. Yaşanılan Problemlere İlişkin Çözüm Önerileri
Alt Temasına İlişkin Kodlu Bölümler

Yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında, %18,2 oranı ile en yüksek kodlama yapılan alanın “PDR Hizmetleri Bölümü ile Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün Ayrılması”, “Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi” ve “Paydaşlar Arasında Koordinasyon Sağlamak” kodlamaları olduğu görülmektedir. En düşük oran ise %2,3 ile “Okul Merkezli Yapının Oluşturulması” ve “Mesai Saatlerinin Düzenlenmesi” kodlamaları olmuştur.

Şekil 4.15. Sürece İlişkin Çözüm Önerilerinin Sunulması Alt Temasına İlişkin Aynı Belgede Yer Alan Kodların Birbirine Olan Yakınlığı

“Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi” ve “Paydaşlar Arasında Koordinasyon Sağlamak” kodlamaları arasında oldukça güçlü bir ilişki elde edilmiştir. Benzer olarak, “Fiziksel Koşulların İyileştirilmesi” ve “Tanılama Testlerinin Geliştirilmesi ve Standartlaştırılması” kodlamaları arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tartışma ve sonuç bölümünde araştırma kapsamında ulaşılan bulgular ile varılan sonuçlar belirtilmiştir. Araştırma sonuçları, özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak benzerlikleri ve farklılıkları tartışma yoluyla belirtilmiştir.

Öncelikle MEB, 2023 Eğitim Vizyonu'na göre özel gereksinimli öğrencilerin tespiti için Türkiye geneli il bazlı taramalar yapılması ve il bazlı haritaların oluşturulması hedefleniyor. Ayrıca kaynaştırma eğitiminin imkanlarının ve iyileştirilmesi konusunda çalışmalar yapılması planlanıyor. Ülkemizde eğitsel tanılama ve değerlendirme hizmetini veren kurumlar RAM'lerdir. 2023 Eğitim Vizyonunda RAM'lerin insan kaynağı, fiziki altyapısı ve eğitim içerikleri bağlamında yeniden yapılandırılması vurgulanmıştır. Fakat bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerinin çok uzağında kalındığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin incelenmesinde ram çalışanlarına sorulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ışığında bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma konusu olan “Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin İncelenmesi” başlığı altında ram çalışanlarının karşılaştığı veliler ile yaşadığı sorunlar, vaka inceleme sürecinde karşılaştıkları problemler, ram ile paydaş kurumlar olan okul, hastane, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile yaşadığı problemler, eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu alınan yerleştirme kararı ile yaşanan sıkıntılar ve yaşanan problemlere ilişkin çözüm önerileri kapsamındaki çalışmalara ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre; vasi veya velilerle karşılaşılan problemler alt teması altında rama tanılama için başvuran velilerin çoğunun bilgisiz ve bilinçsiz olduğu,

çocukları için konulan tanıya itiraz ettikleri, ramda özel gereksinimli bireyler için yapılan iş ve işlemler hakkında velilerin ilgisiz olduğu, ram çalışanları ile veliler arasında iletişim kurmanın güç olduğu, velilerin çocuklarına ramda tanı konulmasından çekindikleri, rama başvuran velilerin çoğunun sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olduğu, velilerin eğitsel tanılama sürecinde çevrelerden duydukları asılsız bilgilerden etkilendikleri, velilerin çoğunun psikolojik olarak problemler yaşadıkları, bilinçsiz ebeveynlerden kaynaklı özel gereksinimli bireylerin geç tanılama sürecine girdikleri, ramda inceleme sonucu öğrencinin destek eğitime ihtiyacı kalmadığı halde veliler tarafından destek eğitim raporu alınması için ram çalışanlarına ısrar ettikleri, özel gereksinimli çocuğa sahip oldukları için velilerdeki suçluluk hissiyatının olduğu ve velilerin vaka incelemesi sırasında eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan ram çalışanlarına çok detaycı ve sorgulayıcı tutumla yaklaştıkları bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları ile Yurtsever (2013)'in yaptığı çalışmada ailelerin çocuklarının psikososyal gelişimi hakkında ve eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı bulgusuyla örtüştüğü görülmektedir.

Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde vaka inceleme sırasında karşılaşılan problemler alt teması altında araştırmanın bulgularına baktığımızda: RAM'ların standart olmaması, okuldaki öğretmenlerle ile ram çalışanları arasında yaşanan iletişimsizliğin olması, velilerin çocukları hakkında yapılan iş ve işlemlere karşı ilgisiz kalmaları, ram çalışanlarına yönelik vaka inceleme süreci hakkında hizmet içi eğitim eksikliği, özel gereksinimli bireylerin ramda incelemeye hazır şekilde gelmemeleri, ramda çalışan deneyimsiz personellerin öğrenci inceleme ve değerlendirme sürecinde yetersiz kaldığı, alanında uzman personel eksikliği olduğu, özel gereksinimli bireylerin düzeyini (hafif/orta/ağır) belirlemede ve tanı koymada güçlük yaşandığı, fiziki ortam ve materyal eksikliklerin olduğu, performans belirleme ölçütlerinin yetersiz olduğu, velilerin vaka inceleme sürecinde çocukları hakkında yanlış bilgilendirme yaptığı, özel gereksinimli bireylerin inceleme sırasında performans sergilemeyi reddettiği, inceleme esnasında özel gereksinimli bireylerin dikkat sürelerinin az olduğu, öğrenciler hakkında hazırlanan eğitim planının öğrencilerin anlık performansına göre şekillendiği ve vaka incelemede öğrenciye ayrılan zamanın kısıtlı olduğu bulguları elde edilmiştir. Araştırmanın bulguları ile Aslan ve Bal (2014)'ın yaptığı araştırmanın bulguları birbirini desteklemektedir. Ayrıca RAM'larda fiziki

şartların yetersiz olduğu bulgusu Yurtsever (2013), Çiftçi-Çiçek (2015) ve Kırbıyık (2011) araştırmalarında da örtüşmektedir.

İşbirliği içindeki paydaşlarla yaşanan problemler alt teması altında; paydaşlarla ram arasındaki iletişiminin zayıf olduğu, öğrenciler hakkında okul/gittiği özel kurum tarafından gelen evrakların eksik veya hatalı olduğu, özel gereksinimli bireylere konulan tıbbi tanılarla eğitsel tanılarda uyumsuzlukların olduğu, okullarda özel eğitim ve ramın iş ve işleyişi ile ilgili öğretmenlerin bilgi düzeylerinde eksiklikler olduğu, hastanelerde konulan tanıların yeteri kadar zaman ayrılmadan konduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçların Birkan (2001), Bozkurt (2009), Kırbıyık (2011), Özak, Vural ve Avcıoğlu (2008) tarafından yapılan araştırmaların bulgularıyla benzerlikler göstermektedir.

Yerleştirme kararının verilmesi sürecinde yaşanan problemler alt teması altında ulaşılan bulgular: RAM'larda yerleştirme kararının verilmesinde standart kriterlerin olmadığı, yerleştirme kararını almada alanında uzman personel eksikliği bulunduğu, öğrenciye tanı ve yerleştirme kararı alınmada kararsızlık yaşandığı, yerleştirme kararı alınan okul/öğretmenlerden karara itiraz edildiği, yeni göreve başlayan ram çalışanlarının çevreyi tanımadığı ve yerleştirme yapacağı okulu ve özelliklerine hakim olmadığı, velilerin alınan okul yönlendirmesi kararına itiraz ettiği, yerleştirme kararı alan özel eğitim değerlendirme kurulu üyeleri arasında fikir ayrılığı yaşandığı ve okullarda yaşanan kontenjan sıkıntısı olduğu sonucuna varılmıştır. Vural, Özak ve Avcıoğlu (2008) ve Yurtsever (2013) araştırmalarında da yerleştirme kararı boyutunda benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Yaşanan problemlere ilişkin çözüm önerileri alt teması incelendiğinde; ramda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinin daha sağlıklı yapılabilmesi için mesai saatlerinin ve randevu sisteminin düzenlenmesi gerektiği, tanılama envanterlerinin geliştirilmesi ve standartlaştırılması gerektiği, RAM'larda bulunan özel eğitim hizmetleri bölümü ile rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünün net şekilde ayrılması, RAM'ların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, ram personeline ve RAM'larla paydaş kurumlarda çalışan personellere hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği, RAM'ların ve özel gereksinimli bireylerin eğitim aldığı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin

denetlenmesi, ramın iş ve işlemlerinin okul merkezli bir yapı altında oluşturulmasının daha sağlıklı sonuçlar alınacağı, paydaşlar arasında işbirliği ve iletişimin artırılması, ortak projeler yürütülmesi gerekliliği bulgularına ulaşılmıştır.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Araştırma bulguları çerçevesinde ve ilgili literatür taramaları sonucunda ilerideki uygulamalara ve araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

6.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları sonucunda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde veli, öğretmen, paydaş kurumlar, vaka inceleme süreci, yerleştirme kararı sürecinde ciddi problemler olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularından yola çıkarak ve 2023 Eğitim Vizyonu çerçevesinde özel eğitim için belirlenen hedefler incelendiğinde;

- Katılımcıların çoğu RAM’larda yapılan iş ve işlemler hakkında standart olmadığını vurgulamıştır. RAM’larda gerek incelemelerde kullanılan envanterler olsun gerekse hangi durumlarda destek eğitim raporu çıkıp çıkmayacağı konusunda olsun bakanlık tarafından standart kurallar getirilebilir.
- Ram ile paydaş olan hastane, okul, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri gibi kurumlarla iletişimi ve işbirliğini artırıcı faaliyetler düzenlenebilir.
- Okullardaki öğretmenler için özel eğitim ve ramın iş ve işleyişi hakkında hizmet içi eğitimler ve seminerler düzenlenebilir.
- RAM’ların fiziksel koşulları ve materyal eksiklikleri eğitsel tanılama ve değerlendirme için uygun hale getirilmelidir.
- Ramda çalışanların mesleki deneyim ve doyumu açısından ve sağlıklı eğitsel tanılama ve değerlendirmenin gerçekleşmesi için RAM’larda özel eğitim hizmetleri bölümü ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünün net bir şekilde ayrılmalı ve özel

eğitim öğretmenlerinin özel eğitim bölümünün iş ve işleyişi ile ilgili işlerde çalışmalı, psikolojik danışman/rehber öğretmenlerin de PDR hizmetleri bölümü altında çalışmalıdır.

- RAM’larda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde kullanılan dokümanlar dijitale dönüştürülebilir.
- RAM’larda çalışan personel sayısına göre randevuların düzenlenmesi yapılabilir.
- RAM’ların ve özel gereksinimli bireylerin gittiği kurumların belli aralıklarla bakanlık müfettişleri tarafından denetime tabii tutulabilir.
- RAM ile paydaş kurumlar arasında özel gereksinimli bireylerin toplumla kaynaşması için ortak farkındalık projeleri geliştirilebilir.
- Ramda yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirme hizmetleri “Okul Merkezli” bir yapı altında birleştirilebilir.
- Okullarda özel eğitim sınıflarının sayısı ve özel eğitim okullarının sayısı arttırılabilir.
- Ramda tanılama yapan çalışanlar için hizmet verdiği ilçedeki tüm okulları tanınması ve çevredeki paydaş kurumları bilmesi için oryantasyon eğitimi kapsamında bu kurumlara ziyaretler düzenlenebilir.
- Velilerin bilgi ve bilinç düzeylerini artırmak için eğitim/seminerler düzenlenebilir.
- Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan personeller için her engel türüne göre performans belirleme formları hakkında ve inceleme süreci ile ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Bakanlığın 2023 Eğitim Vizyonu çerçevesinde il bazlı taramaların yapılabilmesi için gerekli alt yapı ve maddi anlamda RAM’lara destek sağlanabilir.

6.2. İlerideki Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu araştırmada çalışma grubu olarak İstanbul'un 6 ilçesinde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ndeki eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yer almış çalışanlar seçilmiştir. Bundan sonraki yapılacak araştırmalarda farklı iller ve ilçeler hatta tüm Türkiye'deki RAM'larda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde çalışan kişiler çalışma grubu olarak seçilebilir.
- Yapılan araştırmanın benzeri nitel ve nicel araştırma yöntemi yani karma yöntem kullanılarak yapılabilir.
- Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde her bir gereksinim grubu için ayrı olarak araştırılıp çözüm önerileri üzerinde yönelik çalışmalar yapılabilir.
- RAM'larda sadece eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yer almış personeller ile değil ramda çalışan tüm personeli ve idarecileri de içine alan geniş bir örneklem ile araştırmalar yapılabilir.
- Özel gereksinimli bireylerin erken yaşta tanınıp uygun eğitimi alabilmesi için veliler ve toplumun tüm kesimi tarafından RAM'ların iş ve işleyişleri hakkında detaylı bilgilendirme tanıtımları yapılabilir, online eğitimler verilebilir, okul bazı velilere yönelik seminerler düzenlenebilir.

REFERANSLAR

- Arslanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aslan , S., & Bal, E. (2014). Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Örgütsel Analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(174 313-324).
- Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Genişletilmiş 10. b.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Başal, M., & Batıt, E. S. (2002). Zihin Özürlü Öğrencilere Okuma Yazma Öğretme Konusunda Alt Özel Sınıf Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*.
- Batu, S. (2004). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*.
- Birkan, B. (2001). *Küçük Adımlar Kursu'Nun gelişim geriliği Olan çocuğa Sahip Annelerin Küçük Adımlar'ı Uygulama Becerilerini kazanmalarına Etkisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bozkurt, F. (2009). *Zihinsel Yetersiz Tanısı Alan Çocukların Tanılama Süreçlerinin Betimlenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., & vd. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak , E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (17. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cavkaytar, A., & Diken, İ. H. (2005). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çiftçi Çiçek, M. (2015). *Özel Gereksinimli Bireyin Eğitsel Tanılama Sürecinde; Ram'da Yönlendirme, Yerleştirme ve İzleme Çalışmalarına Yönelik Çalışanların Görüşlerinin Belirlenmesi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Diken, İ. H. (2015). *Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Diken, İ. H. (2021). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Eripek, S. (2005). *Zeka Geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Eripek, S. (2007). S. Eripek (Dü.) içinde, *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, İlköğretimde Kaynaştırma, Ünite 1(Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Fiscus, E. D., & Mandell, C. J. (2002). *ireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. (G. Akçamete, H. G. Şenel, & E. Tekin, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürsel, O. (2017). *Özel Eğitimde Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hanson, M., & Hanline, M. (1984). *"Behavioral Competencies and Outcomes: The Effects of Disorders" Atypical Infant Development*. Austin.
- Kırbıyık, M. (2011). *Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. file:///C:/Users/mmmye/Downloads/Kircaali-Iftar1998-AOFunite1.pdf adresinden alındı.
- Kızıldeniz, M. (2017). *Başarılı Okul Müdürlerinin Yönetim Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12.
- Koretz, D., & Barton , K. (2003). *Assessing Students with Disabilities: Issues and Evidence*. Los Angeles: CSE Technical Report. 5 13, 2022 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED474869.pdf> adresinden alındı
- Kozak, M. (2018). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayımlama Teknikleri* (4. b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Küçükgoz, M. (2020). *Rehberlik ve Araştırma Merkezinde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Maraklı, Ö. (2016). *Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Eğitsel Değerlendirme ve Yerleştirmeye Bağlı Olarak Kullanılan Modül Programlarının Uygulanması Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Görme Engelliler Eğitimi Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- McLoughlin, J. A., & Lewis, R. B. (2005). *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlemesi*. (F. Gencer, Çev.) Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- MEB. (2018). *Rehberlik ve Araştırma Merkezi Klavuzu*. Ankara: Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 5 12, 2022 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_01/17234231_ram_kilavuzu_2018.pdf adresinden alındı
- MEB. (tarih yok). *2023 Eğitim Vizyonu*. 6 1, 2022 tarihinde https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf adresinden alındı
- Özak, H., Vural, M., & Avcıoğlu, H. (2008). *Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlerinin Gönderme Tanılama Yerleştirme İzleme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüş ve Önerileri*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018, 7 7). (30471). 5 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm> adresinden alındı
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf adresinden alındı
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (1998). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yönergesi. (2020, 8 31). Milli Eğitim Bakanlığı . https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/31230315_RAM_YONERGESY.pdf adresinden alındı
- Sıgır, Ü. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (1. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica (Dü.). (2013). *Encyclopedia Britannica*. 5 8, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica web sitesi: <https://www.britannica.com/topic/special-education> adresinden alındı
- Turnbull, A., Turnbull, H. R., & Wehmeyer, M. L. (2007). *Exceptional Lives: Special Education in Today's Schools*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- United States Department of Education Office of Special Education Rehabilitative Services (2009). 5 13, 2022 tarihinde <https://www.ed.gov/> adresinden alındı
- Ünlü, E. (2017). *"Özel Eğitime Giriş" Gelişimsel Desteğe Gereksinimi Olan Okul Dönemi Öğrenciler (6-12 Yaş) ve Özellikleri (Eğitimciler/Uzmanlar İçin)*. (İ. Diken, Dü.) Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Ünlü, E. (2021). Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim. İ. Diken (Dü.) içinde, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Varol, N. (2004). *Öz Bakım Becerilerinin Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Yalçın, R. (2021). *Dil ve Konuşma Bozukluklarının Değerlendirilmesi Sürecinde Görev Alan Rehberlik ve Araştırma Merkezi Personelinin Yaşadığı Sorunların Belirlenmesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı.
- Yıldırım Doğru, S. S. (2021, 12 3). *Hürriyet Gazetesi*. Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/turkiyede-ozel-egitim-ve-ozel-gereksinimli-bireylerin-egitimi-41952946> adresinden alındı
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Y. (2016). *Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Tanı, Değerlendirme ve İzleme Süreçlerinin İncelenmesi: İşitme Kayıplı Çocuklar Örneği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yurtsever, Ş. (2013). *Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinde Görev Alan Rehberlik ve Araştırma Merkezi Personelinin Karşılaştığı Sorunların Belirlenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

EKLER

EK A

İZİN DİLEKÇESİ VE GÖRÜŞME FORMU

İbn Haldun Tarih ve Sayısı: 01.06.2022-13883

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

31.05.2022

Sayı : E-59090411-44-50737948
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Yunus AKTAŞ)

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 30.05.2022 tarihli ve 50675758 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8746-e354-365a-9d55-b70c kodu ile teyit edilebilir.
Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
This document has been signed electronically.
Link: <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=6167&eD=BSA8U3H34&eS=13883>

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-50675758
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Yunus AKTAŞ)

30/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İbn Haldun Üniversitesinin 25.05.2022 tarihli ve 13582 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 27.05.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin
İncelenmesi: İstanbul İli Örneği
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Arnavutköy, Sultangazi, Esenler, Gaziosmanpaşa, Eyüpsultan, Güngören
Araştırma Yapılacak Kişiler : Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Öğretmenleri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmasında ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
30/05/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- 1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (4 Sayfa)
- 2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2155-62a0-337f-a1b0-77a8 kodu ile teyit edilebilir.

Görüşme Formu:

Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin İncelenmesi

Sayın Hocam,

Özel gereksinimli bireylerin erken yaşta tanınip değerlendirilmesi ve doğru yerde doğru eğitimi almasını sağlamada rehberlik ve araştırma merkezlerinde (RAM) yapılan eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci çok önemlidir.

Ben de "Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin İncelenmesi" adlı araştırmaya kaynaklık etmek üzere katınıza ihtiyaç duymaktayım. Vereceğiniz bilgiler, araştırma kapsamında kullanılacak olup kişisel bilgiler kimseyle paylaşılmayacaktır. Sadece bu konudaki fikirleriniz adsız olarak yayınlanacaktır.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

1.Bölüm

Bu bölümde sizinle ilgili kişisel bilgiler bulunmaktadır.

Görüşülen Kişinin:

Yaş:

Cinsiyet:

Üniversiteden Mezun Olduğu Alan:

Eğitim Durumu:

Mesleki Deneyim (Yıl):

RAM'da Görev Süresi (Yıl):

RAM'da Görevi:

Testör Olduğu Zeka Testi:

2. Bölüm: Sorular

1. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde vasi veya veliler ile ilgili karşılaşılan problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
2. Vaka incelemesi sürecinde yaşanan problemler sizce nelerdir?
3. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde ramlarla işbirliği içinde olan okul, hastane, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri vb. gibi paydaş kurumlarla ilgili yaşanan problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
4. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu yerleştirme kararının verilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar sizce nelerdir?
5. Konuşmak istediğiniz ama size sormadığım başka bir konu var mı?
6. Sizce araştırmanın konusu ile sorular birbiri ile uyumlu mudur?
7. Bu görüşmenin bir çalışmada kullanılıp yayınlanmasına izin verir misiniz? (Kişisel bilgiler gizli kalmak kaydıyla).

Kişisel Bilgi Formu

Yaş:

Cinsiyet:

Üniversiteden Mezun Olduğu Alan:

Eğitim Durumu:

Mesleki Deneyim (Yıl):

RAM'da Görev Süresi (Yıl):

RAM'da Görevi:

Testör Olduğu Zeka Testi:

Görüşme Soruları

1. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde vasi veya veliler ile ilgili karşılaşılan problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
2. Vaka incelemesi sürecinde yaşanan problemler sizce nelerdir?
3. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde ramrlarla işbirliği içinde olan okul, hastane, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri vb. gibi paydaş kurumlarla ilgili yaşanan problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
4. Eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucu yerleştirme kararının verilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar sizce nelerdir?
5. Konuşmak istediğiniz ama size sormadığım başka bir konu var mı?
6. Sizce araştırmanın konusu ile sorular birbiri ile uyumlu mudur?
7. Bu görüşmenin bir çalışmada kullanılıp yayınlanmasına izin verir misiniz? (Kişisel bilgiler gizli kalmak kaydıyla).

Sayın Katılımcımız

Ek-10

Katılacağınız bu çalışma, "Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin İncelenmesi" adıyla, Yunus Aktaş tarafından 2021-2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde yaşanan problemlerin tespit edilip çözüm önerileri sunarak alanyazına katkı sağlamak.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma X Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): İstanbul İli Esenler, Eyüp, Gaziosmanpaşa, Arnavutköy, Sultangazi, Güngören Rehberlik ve Araştırma Merkezleri

Araştırma Uygulaması: O Anket

X Görüşme

O Gözlem

O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Yunus AKTAŞ

İletişim Bilgileri : 0546-246-89-19 / yunus.aktas@ibnhaldun.edu.tr

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

....../....../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK B

MAXQDA PROGRAMINDA YAPILAN ANALİZLERE AİT GÖRSELLER

The image displays two screenshots of the MAXQDA software interface, showing the analysis of interview transcripts. The top screenshot shows the 'Belge Tarayıcısı: Katılımcı 5' (Participant 5) window, which displays a list of codes on the left and a text view on the right. The bottom screenshot shows the 'Belge Tarayıcısı: Katılımcı 3' (Participant 3) window, which displays a list of codes on the left and a text view on the right.

Top Screenshot: Belge Tarayıcısı: Katılımcı 5 (36 Paragraflar)

The left pane shows the 'Belgeler' (Documents) and 'Kod Sistemi' (Code System) sections. The 'Belgeler' section lists 'Katılımcı 1', 'Katılımcı 2', 'Katılımcı 3', and 'Katılımcı 4'. The 'Kod Sistemi' section lists various codes, including '1.Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Süre...', '1.1. Vasi veya Vellere İlişli Karşılaşma...', 'Vellere Yanlış Bilgi Verilmesi', 'Ders Sürelerindeki Kısıtlılık', 'Venilen Eğitimin Yetersiz Olması', 'Kurum Çıkarları İçin Vellere...', and 'Kurum Çıkarları İçin Vellere...'. The right pane shows the text of the selected document, 'Katılımcı 5', with a search bar and a list of codes on the left. The text is in Turkish and discusses the challenges of working with children and the importance of education.

Bottom Screenshot: Belge Tarayıcısı: Katılımcı 3 (32 Paragraflar)

The left pane shows the 'Belgeler' (Documents) and 'Kod Sistemi' (Code System) sections. The 'Belgeler' section lists 'Katılımcı 1', 'Katılımcı 2', 'Katılımcı 3', and 'Katılımcı 4'. The 'Kod Sistemi' section lists various codes, including '1.2. Vaka İncelemesi Sürecinde Yaşan...', 'RAM'ların Standart Olmaması', 'Okul Öğretmeni ile RAM Personeli ...', 'Vellere Yanlış Bilgi Verilmesi', 'Personele Yönelik Hizmet İçerik...', 'Öğrencinin Değerlendirmeye Hazır...', 'Deneyimsiz Personellerin Vaka İnce...', 'Öğrenciler ile İlgili Eksik veya Hatal...', 'Alanında Uzman Personel Eksikliği', 'Öğrenciyi Tanı Koyamada Güçlük Ya...', 'Fiziki Ortam ve Materyal Eksikliği', 'Performans Belirleme Ölçütlerinin Y...', 'Velinin Öğrenci Hakkında Yanlış Bil...', 'Öğrencinin İnceleme Sırasında Perf...', 'Öğrencinin Dikkat Süresinin Az Olm...', and 'Eğitim Planının Öğrencinin Anlık Pe...'. The right pane shows the text of the selected document, 'Katılımcı 3', with a search bar and a list of codes on the left. The text is in Turkish and discusses the challenges of working with children and the importance of education.

EK C
ETİK KURUL ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 15.04.2022-12850

T.C.
İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-71395021-020-12850
Konu : Yunus AKTAŞ-Etik Kurul Kararı

15.04.2022

İLGİLİ MAKAMA

Kurulumuza başvuran Yunus AKTAŞ'ın "Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Sürecinin İncelenmesi" isimli projesi; amaç, araştırma türü, veri toplama araçları, süreç ve işlemler, veri analizleri dikkate alınmak suretiyle 22.03.2022 tarihinde değerlendirilerek 2022/03-7 karar numarası ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi arz/rica ederim.

Prof. Dr. Alev ERKİLET
Başkan

Bu belge, güvendi elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: HSPH0LC9C

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiya.gov.tr/ibn-haldun-universitesi-etik-yk>

Adres: İhsanî Mah. Odu Cad. No:3 P.K. 34480 İhsanî/İstanbul

Telefon: 0212 682 0212 Faks: 0212 531 6464

Kapı: 0212 682 0212 E-Posta: info@ibu.edu.tr Elektronik Adı: www.ibu.edu.tr

Belge için Not: İmza Fala

Ünvanı: Sekreter

Bu belge, güvendi elektronik imza ile onaylanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Yunus Aktaş

Eğitim:

2007-2011 Mithat Paşa Anadolu Lisesi, Samsun

2011 – 2016 İletişim Fakültesi Lisans, Yeditepe Üniversitesi, Türkiye

2013 – 2017 Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Lisans, Yeditepe Üniversitesi, Türkiye

2019 – 2022 Eğitim Kurumları İşletmeciliği Yüksek Lisans, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

İş Deneyimi:

2019 – 2022 Arnavutköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi